

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

**Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach**

**International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context**

**Vydáva
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave**

**Issued by
Faculty of Law
Trnava University in Trnava**

**Vychádza štvrťročne
2020, ročník VIII.**

**Issued Quarterly
2020, Volume VIII.**

ISSN 1339-5467

2020

4

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný
internetový vedecký časopis
zameraný na právne otázky
v interdisciplinárnych súvislostiach

International
Scientific Online Journal
for the Study of Legal Issues
in the Interdisciplinary Context

Vydáva:
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

Issued by:
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

Vychádza štvrt'ročne
2020, ročník VIII.

Issued Quarterly
2020, Volume VIII.

URL časopisu:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Journal's URL:
<http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika

Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie:
sei.journal@gmail.com

Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor:
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Editor in Chief:
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Výkonný redaktor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Slovenská republika

© Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Slovak Republic

ISSN 1339-5467

Redakčná rada

Hlavný redaktor

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Výkonný redaktor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Predseda redakčnej rady

Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční členovia redakčnej rady

Doc. Dr. Christian Alunaru

 Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad, Rumunsko

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, Veľká Británia

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Česká republika

 WSM Warszawa, Poľsko

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kubanskij gosudarstvennyj universitet, Ruská federácia

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 Uniwersytet Śląski w Katowicach, Poľsko

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, Spojené štáty americké

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Katholische Universität Eichstätt-Ingolstadt, Nemecko

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova

 Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro, Brazília

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

 Université catholique de Louvain, Belgicko

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

 Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

 Pyatigorskij gosudarstvennyj lingvisticheskij universitet, Ruská federácia

Doc. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

 Sveučilište u Zagrebu, Chorvátsko

Assist. Prof. Nikos Maghioros

 Aristotelio Panepistimio Thessalonikis, Grécko

Doc. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

 Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Tsuyoshi Nakano

 Sōka University, Japonsko

Prof. Dr. Dušan Nikolić

 Univerzitet u Novom Sadu, Srbsko

Prof. Alberto Patiño Reyes

 Universidad Iberoamericana, Mexiko

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

 Universitat de Barcelona, Španielsko

Prof. Dr. Meliha Powlakić

 Univerziteta u Sarajevu, Bosna a Hercegovina

Prof. Michele Rosboch

 Università degli Studi di Torino, Taliansko

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

 Yugozapaden universitet „Neofit Rilski“, Bulharsko

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

 Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Maďarsko

Prof. Charles Szymanski

 Vytauto Didžiojo universitetas, Litva

 Michigan State University College of Law, Spojené štáty americké

Doc. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Univerzita Karlova v Praze, Česká republika

Emmanuel Tawil, MC

 Université Panthéon-Assas, Francúzsko

Dr. Angelo Viglianisi Ferraro

 Università degli Studi Mediterranea di Reggio Calabria, Taliansko

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

 Goethe-Universität Frankfurt am Main, Nemecko

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser

 Universität Wien, Rakúsko

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

 Univerza v Ljubljani, Slovinsko

Domáci členovia redakčnej rady

Doc. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

 Ekonomická univerzita v Bratislave

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

 Trnavská univerzita v Trnave

Prof. doc. JUDr. Marek Šmid, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Doc. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

 Trnavská univerzita v Trnave

Zahraniční redaktori

Dr. Preeti D. Das

 Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

 Univerzita Palackého v Olomouci, Česká republika

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

 Velikoturnovski universitet „Sv. Sv. Kiril i Metodii“, Bulharsko

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

 Tavricheskaya akademii Krymskogo federalnogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo, Krymská republika

Editorial Board

Editor in Chief

Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Executive Editor

Ing. Jana Koprlová, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Chairman of the Editorial Board

Prof. JUDr. Mgr. Andrea Olšovská, PhD.

 Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. Dr. Christian Alunaru

 "Vasile Goldiș" Western University of Arad, Romania

Professor Emeritus Eileen Barker, OBE, FBA

 London School of Economics and Political Science, United Kingdom

Prof. Daniel Barnhizer

 Michigan State University College of Law, United States of America

Prof. Ing. JUDr. Mgr. Alexander Bělohávek, dr. h.c.

 VŠB TU Ostrava, Czech Republic

 WSM Warszawa, Poland

Prof. Dr. Pavel Boyko

 Kuban State University, Russian Federation

Prof. Agnes Christian Chaves Faria Alexandrovna Dybova

 Pontifical Catholic University of Rio de Janeiro, Brasil

Professeur titulaire Louis-Léon Christians

 Catholic University of Louvain, Belgium

Prof. dr hab. Józef Ciągwa

 University of Silesia in Katowice, Poland

Prof. Elizabeth Clark

 Brigham Young University, United States of America

Prof. Dr. Maximilian Fuchs

 Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt, Germany

Prof. Dr. Sc. Tatjana Josipović

 University of Zagreb, Croatia

Prof. Valentina Dmitrijevna Laza, PhD.

 Pyatigorsk State Linguistic University, Russian Federation

Assoc. Prof. Dr. Sc. Aleksandra Maganić

 University of Zagreb, Croatia

Assist. Prof. Nikos Maghioros

 Aristotle University of Thessaloniki, Greece

Assoc. Prof. JUDr. Filip Melzer, LL.M., Ph. D.

 Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Tsuyoshi Nakano

 Soka University, Japan

Prof. Dr. Dušan Nikolić

 University of Novi Sad, Serbia

Prof. Alberto Patiño Reyes

 Ibero-American University, Mexico

Francisca Pérez Madrid, Profesora titular de universidad

 University of Barcelona, Spain

Prof. Dr. Meliha Powlakić

 University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prof. Michele Rosboch

 University of Turin, Italy

Prof. Balázs Schanda, Ph.D.

 Pázmány Péter Catholic University, Hungary

Assoc. Prof. Maria Serafimova, PhD.

 South-West University “Neofit Rilski”, Bulgaria

Prof. Charles Szymanski

 Vytautas Magnus University, Lithuania

 Michigan State University College of Law, United States of America

Assoc. Prof. JUDr. Martin Štefko, Ph.D.

 Charles University in Prague, Czech Republic

Emmanuel Tawil, MC

✚ Panthéon-Assas University, France

Dr. Angelo Viglianisi Ferraro

✚ “Mediterranea” University of Reggio Calabria, Italy

Prof. Dr. Dr. h. c. mult. Manfred Weiss

✚ Goethe University Frankfurt am Main, Germany

Em. o. Univ.-Prof. DDr. h.c. Dr. Rudolf Welser

✚ University of Vienna, Austria

Prof. dr. Viktorija Žnidaršič Skubic, univ. dipl. prav.

✚ University of Ljubljana, Slovenia

Internal Members of the Editorial Board

Assoc. Prof. JUDr. Juraj Jankuv, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Soňa Košičiarová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Doc. JUDr. Miriam Laclavíková, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. JUDr. Ján Lazar, DrSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. PhDr. Miroslava Szarková, CSc.

✚ University of Economics in Bratislava, Slovakia

Prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Prof. Assoc. Prof. JUDr. Marek Šmid, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Assoc. Prof. JUDr. PhDr. Adriána Švecová, PhD.

✚ Trnava University in Trnava, Slovakia

Foreign Editors

Dr. Preeti D. Das

✚ Jawaharlal Nehru University, India

Thlic. Mgr. Monika Menke, Th.D.

✚ Palacký University Olomouc, Czech Republic

Prof. Mincho Petrov Minchev, Dr. Habil.

 St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Prof. Tatiana Aleksandrovna Senyushkina, Dr.

 Taurida Academy of Crimean Federal University named after V. I. Vernadsky, Republic of Crimea

Obsah

Jana Koprlová

Editoriál k zimnej edícii

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020 13

ŠTÚDIE

Helena Barancová

Sociálna politika zamestnávateľa

a nové benefity pre zamestnancov 21

Alyona Dutko

Protection of Family Rights

of a Person by a Court 36

Ewelina Badura

Legal Aspects of Short-term Lease Agreements –

on a Comparative Background.....51

Viktor Križan

Pracovnoprávne aspekty plošného testovania

na ochorenie COVID-19 v Slovenskej republike

(z pohľadu člena testovacieho tímu) 67

Ján Ivančík

Vývoj a aplikácia zásady „nemo plus iuris“

v rímskom práve a súčasnom

slovenskom práve.....85

ESEJE

Peter Vyšný

Praveké právo?

Niekoľko poznámok ku knihe José María Ribasa Albu

Prehistória práva.....103

Informácie pre autorov 122

<i>Etický kódex</i>	132
---------------------------	-----

Contents

Jana Koprlová <i>Editorial for Winter Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020</i>	17
---	----

STUDIES

Helena Barancová <i>Employer's Social Policy and New Benefits for Employees</i>	21
--	----

Alyona Dutko <i>Protection of Family Rights of a Person by a Court</i>	36
---	----

Ewelina Badura <i>Legal Aspects of Short-term Lease Agreements – on a Comparative Background</i>	51
---	----

Viktor Križan <i>Labour Law Aspects of Area-wide Testing for COVID-19 Disease in the Slovak Republic (from the Point of View of a Member of Testing Team)</i>	67
--	----

Ján Ivančík <i>Development and Application of the Principle “nemo plus iuris” in the Roman Law and the Contemporary Slovak Law</i>	85
---	----

ESSAYS

Peter Vyšný <i>A Prehistorical Law? Some Remarks on Book Prehistory of Law by José María Ribas Alba</i>	103
--	-----

<i>Information for Authors</i>	127
--------------------------------------	-----

<i>Code of Ethics</i>	135
-----------------------------	-----

Editoriál k zimnej edícii **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020**

Ctení čitatelia, vážení přátelia,

dovoľte, aby som Vám predstavila štvrté číslo ôsmeho ročníka **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, medzinárodného internetového vedeckého časopisu zameraného na právne otázky v interdisciplinárnych súvislostiach.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza pod záštitou Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni, pričom prijíma a publikuje výhradne pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky.

Časopis vychádza v elektronickej on-line podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch 31. marec, 30. jún, 30. september a 31. december, pričom ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií, esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou alebo dianím, recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu, a taktiež informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu.

Webová stránka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súběžne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre zrakovo hendikepovaných čitateľov paralelne v slovenskom a anglickom jazyku. V oboch jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu i spätnú komunikáciu prostredníctvom svojej osobitnej e-mailovej adresy. Zároveň webová stránka časopisu ponúka čitateľom vďaka uplatneniu dynamického responzívneho webdizajnu možnosť prístupu a prehliadania z akéhokoľvek zariadenia umožňujúceho prenos informácií prostredníctvom globálnej siete internet.

Aktuálne, štvrté číslo ôsmeho ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka celkovo päť samostatných vedeckých štúdií, ako aj jednu vedeckú esej venovanú obzvlášť zaujímavej otázke prehistórie práva, napísaných v dvoch rôznych jazykoch – v angličtine a slovenčine. V rámci rubriky „Štúdie“ v poradí prvá štúdia podrobne predstavuje, sprehľadňuje, analyzuje a objasňuje kľúčové otázky sociálnej politiky zamestnávateľa z pohľadu nových benefitov pre zamestnancov, a to osobitne v právnom prostredí Slovenskej republiky. Nasledujúca štúdia dô-

kladne analyzuje, sprehľadňuje a z pohľadu ukrajinského rodinného práva príkladne vysvetľuje problematiku súdnej ochrany rodinných práv osôb, a osobitne detí, a to z hľadiska právnej ochrany poskytovanej ukrajinskými súdmi, ako aj Európskym súdom pre ľudské práva. Tretia štúdia prináša veľmi komplexný a podrobný analyticko-syntetický pohľad na mimoriadne aktuálnu problematiku vzťahujúcu sa na právne aspekty zmlúv o krátkodobom prenájme, pričom platnú právnu úpravu objasňuje na základe jej porovnania vo viacerých krajinách v Európskej únii i mimo nej. V poradí ďalšia štúdia ponúka čitateľom mimoriadne podrobné a systematické vymedzenie a fundované objasnenie všetkých určujúcich právnych úprav spájajúcich sa s komplexným právnym riešením úplne novej a obzvlášť aktuálnej problematiky späté s koronavírusovou pandémiou – pracovnoprávných aspektov plošného testovania na ochorenie COVID-19 v Slovenskej republike, rovnako z pohľadu člena testovacieho tímu, ako aj slovenského právneho poriadku. Posledná, piata štúdia dôkladne analyzuje a hĺbkovo objasňuje principiálne otázky vývoja a aplikácie zásady „nemo plus iuris“ v rímskom práve a súčasnom slovenskom práve. Vedecká esej, zaradená na konci čísla, sa sústreďuje vo svojom výklade na veľmi dôkladné a podrobné systematické objasnenie a zdôvodnenie otázky existencie pravekého práva, za súčasného doprovodu vedecky mimoriadne fundovaným rozborom monografie José Maríá Ribasa Albu „Prehistória práva“.

V súvislosti s vydaním štvrtého čísla ôsmeho ročníka časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** by sme veľmi radi informovali všetkých jeho čitateľov, prispievateľov aj priaznivcov, že časopis je registrovaný v medzinárodných vedeckých databázach Crossref, ERIH PLUS a Index Copernicus International a požiadal o registráciu v ďalších medzinárodných vedeckých databázach. Súčasne by sme veľmi radi informovali aj o tom, že do okamihu vydania nového čísla časopisu zaznamenali jeho webové stránky celkom 132 krajín návštev (v abecednom poradí):

1. Afganistan	45. Indonézia	89. Pakistan
2. Albánsko	46. Irak	90. Palestína
3. Alžírsko	47. Irán	91. Panama
4. Angola	48. Island	92. Paraguaj
5. Argentína	49. Izrael	93. Peru
6. Arménsko	50. Írsko	94. Pobrežie slonoviny
7. Austrália	51. Jamajka	95. Poľsko
8. Azerbajdžan	52. Japonsko	96. Portoriko
9. Bangladéš	53. Južná Afrika	97. Portugalsko

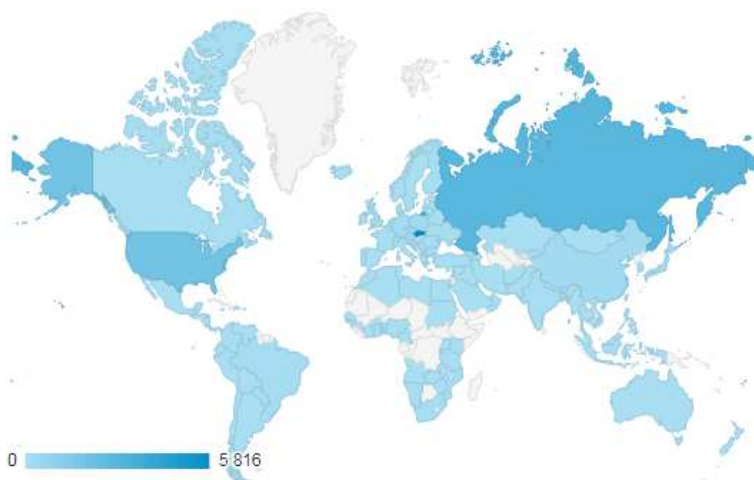
10. Barbados	54. Južná Kórea	98. Rakúsko
11. Belgicko	55. Kambodža	99. Rumunsko
12. Benin	56. Kamerun	100. Rusko
13. Bielorusko	57. Kanada	101. Rwanda
14. Bolívia	58. Kazachstan	102. Saudská Arábia
15. Bosna a Hercegovina	59. Keňa	103. Senegal
16. Brazília	60. Kirgizsko	104. Seychely
17. Bulharsko	61. Kolumbia	105. Singapur
18. Burkina Faso	62. Kosovo	106. Sint Maarten
19. Burundi	63. Kostarika	107. Slovensko
20. Curaçao	64. Kuvajt	108. Slovinsko
21. Cyprus	65. Libanon	109. Spojené arabské emiráty
22. Česká republika	66. Litva	110. Spojené kráľovstvo
23. Čile	67. Líbya	111. Spojené štáty americké
24. Čína	68. Lotyšsko	112. Srbsko
25. Dánsko	69. Luxembursko	113. Sudán
26. Dominika	70. Macedónsko	114. Sýria
27. Dominikánska republika	71. Maďarsko	115. Španielsko
28. Egypt	72. Malajzia	116. Švajčiarsko
29. Elkvádor	73. Malta	117. Švédsko
30. Estónsko	74. Maroko	118. Taiwan
31. Fidži	75. Maurícius	119. Taliansko
32. Filipíny	76. Mexiko	120. Tanzánia
33. Fínsko	77. Mjanmarsko	121. Thajsko
34. Francúzsko	78. Moldavsko	122. Togo
35. Ghana	79. Mongolsko	123. Trinidad a Tobago
36. Grécko	80. Mozambik	124. Tunisko
37. Gruzínsko	81. Namíbia	125. Turecko
38. Guatemala	82. Nemecko	126. Uganda
39. Guinea	83. Nepál	127. Ukrajina
40. Holandsko	84. Nigéria	128. Uruguaj
41. Honduras	85. Nikaragua	129. Venezuela
42. Hongkong	86. Nórsko	130. Vietnam
43. Chorvátsko	87. Nový Zéland	131. Zambia
44. India	88. Omán	132. Zimbabwe

Pri príležitosti vydania štvrtého čísla ôsmeho ročníka časopisu by som sa veľmi rada úprimne poďakovala všetkým prispievateľom, ktorí doň aktívne prispeli a podelili sa tak s čitateľmi o svoje vedomosti, skúsenosti či nevšedné pohľady na problematiku právnych otázok, a rovnako tiež vedeniu Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, všet-

kým priateľom, kolegom, zamestnancom Právnickej fakulty i rektorátu Trnavskej univerzity v Trnave za ich podporu a podnetné rady, a napokon tiež členom redakčnej rady časopisu a redakčnému tímu.

Verím, že časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** poskytne podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako tiež pre vedecké a celospoločenské prínosné riešenia aktuálnych právnych otázok v kontexte ich najširších interdisciplinárnych spoločenských súvislostí, a to nielen na národnej, ale aj na regionálnej a medzinárodnej úrovni.

Obrázok 1 Teritoriálny prehľad krajín návštev webových stránok časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** do okamihu vydania štvrtého čísla ôsmeho ročníka

Prameň: Nástroje Google Analytics uplatnené na webových stránkach časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Dostupné na internete: <http://www.google.com/analytics/>.
© Google Analytics.

V mene celej redakčnej rady a redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

s úctou,

Jana Koprlová

Trnava 31. december 2020

Editorial for Winter Edition of the SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA 2020

Dear readers and friends,

let me introduce the fourth issue of the eighth volume of **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, an international scientific online journal for the study of legal issues in the interdisciplinary context.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued under the auspices of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, Slovakia, and it thematically focuses mainly on socially relevant interdisciplinary relations connected with issues of public law and private law at the national, transnational and international levels, while accepting and publishing exclusively original, hitherto unpublished contributions.

The journal is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on March 31st, June 30th, September 30th and December 31st, and it offers a platform for publication of contributions in the form of separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles, essays on current social topics or events, reviews on publications related to the main orientation of the journal and also information or reports connected with the inherent mission of the journal.

The website of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers the reading public information in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface designed for visually handicapped readers, both parallel in the Slovak as well as English languages. In both languages the journal's editorial office provides also feedback communication through its own e-mail address. At the same time, the website of the journal offers readers due to the use of dynamic responsive web design accession and browsing by using any equipment that allows transmission of information via the global Internet network.

The current, fourth issue of the eighth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a total of five separate scientific studies as well as one scientific essay on particularly interesting question of the pre-history of law, written in two different languages – in the English and Slovak languages. Within the section “Studies”, the very first study presents, streamlines, analyses in detail and clarifies the key questions of the employer's social policy in terms of new benefits for employees, especially in the legal environment of the Slovak Republic. The following

study thoroughly analyses, clarifies and from the point of view of the Ukrainian family law exemplarily explains the issue of judicial protection of the family rights of persons, and in particular children, from the point of view of the legal protection provided by the Ukrainian courts as well as the European Court of Human Rights. The third study brings a very comprehensive and detailed analytical-synthetic view of the extremely current issues related to the legal aspects of short-term lease agreements, clarifying the legislation in force by comparing it in several countries inside as well as outside the European Union. The next study offers readers an extraordinary detailed and systematic definition as well as well-founded explanation of the all determining legal regulations associated with a comprehensive legal solution to a completely new and essentially current issue related to the coronavirus pandemics – labour law aspects of the area-wide testing for the COVID-19 disease in the Slovak Republic, both from the point of view of a member of the testing team and the Slovak legal order. The final, fifth study very precisely analyses and deeply explains the fundamental questions of the development and the application of the principle “*nemo plus iuris*” in the Roman law and the contemporary Slovak law. The scientific essay, placed at the end of the issue, focuses in its interpretation on very thorough and detailed systematic clarification and justification of the question of the existence of pre-historic law, accompanied by a scientifically well-founded analysis of the José María Ribas Alba’s monograph “Prehistory of Law”.

In relation to the release of the fourth issue of the eighth volume of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** we are pleased to inform all its readers, contributors as well as fans that the journal has been registered in the international scientific databases Crossref, ERIH PLUS and Index Copernicus International and applied for registration in other international scientific databases. At the same time, we would like to inform that till the date of the new issue, the journal’s websites had recorded a total of 132 countries of visits (in alphabetical order):

1. Afghanistan	45. Greece	89. Palestine
2. Albania	46. Guatemala	90. Panama
3. Algeria	47. Guinea	91. Paraguay
4. Angola	48. Honduras	92. Peru
5. Argentina	49. Hong Kong	93. Philippines
6. Armenia	50. Hungary	94. Poland
7. Australia	51. Iceland	95. Portugal
8. Austria	52. India	96. Puerto Rico

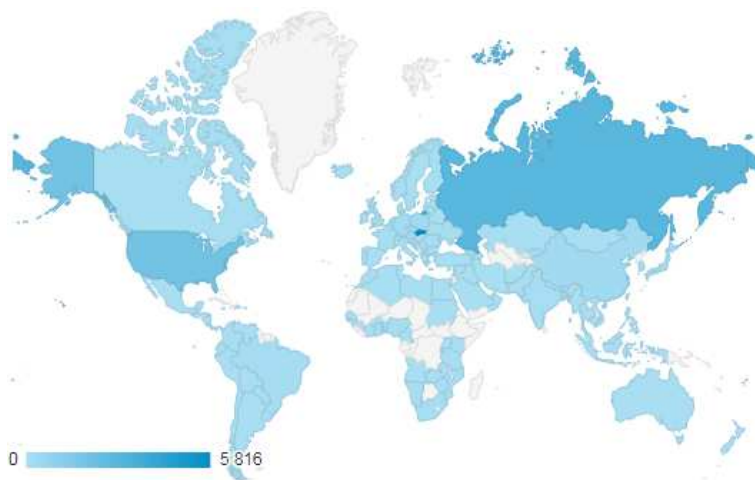
9. Azerbaijan	53. Indonesia	97. Romania
10. Bangladesh	54. Iran	98. Russia
11. Barbados	55. Iraq	99. Rwanda
12. Belarus	56. Ireland	100. Saudi Arabia
13. Belgium	57. Israel	101. Senegal
14. Benin	58. Italy	102. Serbia
15. Bolivia	59. Jamaica	103. Seychelles
16. Bosnia and Herzegovina	60. Japan	104. Singapore
17. Brazil	61. Kazakhstan	105. Sint Maarten
18. Bulgaria	62. Kenya	106. Slovakia
19. Burkina Faso	63. Kosovo	107. Slovenia
20. Burundi	64. Kuwait	108. South Africa
21. Cambodia	65. Kyrgyzstan	109. South Korea
22. Cameroon	66. Latvia	110. Spain
23. Canada	67. Lebanon	111. Sudan
24. Chile	68. Libya	112. Sweden
25. China	69. Lithuania	113. Switzerland
26. Colombia	70. Luxembourg	114. Syria
27. Costa Rica	71. Macedonia	115. Taiwan
28. Côte d'Ivoire	72. Malaysia	116. Tanzania
29. Croatia	73. Malta	117. Thailand
30. Curaçao	74. Mauritius	118. The Netherlands
31. Cyprus	75. Mexico	119. Togo
32. Czech Republic	76. Moldova	120. Trinidad and Tobago
33. Denmark	77. Mongolia	121. Tunisia
34. Dominica	78. Morocco	122. Turkey
35. Dominican Republic	79. Mozambique	123. Uganda
36. Ecuador	80. Myanmar	124. Ukraine
37. Egypt	81. Namibia	125. United Arab Emirates
38. Estonia	82. Nepal	126. United Kingdom
39. Fiji	83. New Zealand	127. United States of America
40. Finland	84. Nicaragua	128. Uruguay
41. France	85. Nigeria	129. Venezuela
42. Georgia	86. Norway	130. Vietnam
43. Germany	87. Oman	131. Zambia
44. Ghana	88. Pakistan	132. Zimbabwe

On the occasion of launching the fourth issue of the eighth volume of the journal, I would be delighted to sincerely thank all the contributors who have contributed in it actively and have shared with the readers their knowledge, experience or extraordinary views on legal issues as

well as the top management of the Faculty of Law of the Trnava University in Trnava, all friends, colleagues, employees of the Faculty of Law, the rector's administration at the Trnava University in Trnava for all support and suggestive advices and, finally, also the members of journal's editorial board and the editorial team.

I believe that the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current legal issues in context of their broadest interdisciplinary social relations, in like manner at national, regional and international levels.

Figure 1 Territorial View of Visitors' Countries in Relation to the Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** before Issuing the Fourth Issue of the Eighth Volume

Source: Tools of Google Analytics in Relation to Websites of the Journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**. Available at: <http://www.google.com/analytics/>. © Google Analytics.

On behalf of the entire editorial board and editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Yours faithfully,

Jana Koprlová

Trnava, Slovakia, December 31st, 2020

Sociálna politika zamestnávateľa a nové benefity pre zamestnancov¹

Employer's Social Policy and New Benefits for Employees

Helena Barancová

Abstract: *In the recent years, even before the corona crisis broke out, employers put into practice new types of benefits for employees. The new benefits were to increase the employee incentives. Some of the benefits lost on topicality at the time of the corona crisis, others still persist into the future. Employers negotiate new benefits for employees in the employment contract, in the collective agreement, but also in their internal regulations. Not all benefits negotiated as random content of the employment contract are in accordance with the law. Some of the benefits for employees may also be provided by employers to employees on the basis of the currently valid labour law regulation.*

Key Words: *Labour Law; Employment Contract; Collective Agreement; New Benefits for the Employee; Company Volunteering; Internal Regulation of the Employer; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *V posledných rokoch ešte pred vypuknutím koronakrízy zamestnávateľa zavádzali do praxe nové druhy benefitov pre zamestnancov. Nové benefity mali zvýšiť stimuláciu zamestnancov. Niektoré z benefitov stratili v čase koronakrízy na aktuálnosti, iné pretrvávajú aj do budúcnosti. Nové benefity pre zamestnancov zamestnávateľa dojednávajú v pracovnej zmluve, kolektívnej zmluve, ale aj vo svojich vnútorných predpisoch. Nie všetky benefity obvykle dojednané ako náhodilé obsahové náležitosti pracovnej zmluvy sú v súlade so zákonom. Niektoré z benefitov pre zamestnancov môžu však zamestnávateľa zamestnancom poskytovať i na základe súčasnej pracovnoprávnej úpravy.*

---

¹ Príspevok bol pripravený v rámci riešenia výskumného projektu VEGA č. 1/0081/19 s názvom „Európsky sociálny model a jeho tendencie“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

Kľúčové slová: Pracovné právo; pracovná zmluva; kolektívna zmluva; nové benefity pre zamestnanca; firemné dobrovoľníctvo; vnútorný predpis zamestnávateľa; Slovenská republika.

Všeobecná charakteristika

Kvalita sociálnej starostlivosti zamestnávateľa vo vzťahu k zamestnancom sa v súčasnosti sústreďuje najmä na oblasť podpory kvalifikácie a rekvalifikácie, ako aj na oblasť bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Následkom koronakrízy sa začali meniť tiež priority zamestnancov. Oveľa viac ako doteraz majú zamestnanci záujem o kvalitnú a rozšírenú zdravotnú starostlivosť, najmä o finančné pokrývanie preventívnych zdravotných prehliadok a iné služby spojené so zdravím zamestnancov.

Nové formy sociálnej politiky zamestnávateľa sú účastníkmi v prevažnej miere dojednávané v rámci obsahu pracovnej zmluvy. Môžu vyplývať aj z kolektívnej zmluvy alebo vnútorného predpisu zamestnávateľa. Ak sa zamestnávateľ so zamestnancom dohodnú na niektorých nových formách sociálnej politiky (benefitoch), obvykle sú tieto benefity dohodnuté v rámci náhodilých obsahových zložiek pracovnej zmluvy.²

Ešte pred vznikom koronakrízy sa na strane podnikateľských zamestnávateľských subjektov už dlhoročne objavovala snaha o zmenu koncepcie nielen podstatných a pravidelných, ale aj náhodilých obsahových náležitostí pracovnej zmluvy.

Nielen v súvislosti s koronakrízou, ale tiež v súvislosti s novými digitálnymi formami práce môže zamestnanec pracovať z akéhokoľvek pracovného miesta nielen z územia Slovenskej republiky, ale aj z iného štátu. Preto je *potrebné sa zamýšľať aj nad správnosťou doterajšej pracovnoprávnej úpravy obsahu samotnej pracovnej zmluvy a jej nevyhnutných, pravidelných, ale i náhodilých obsahových náležitostí.*

Centrálnym prvkom zvýšenia flexibility pracovnoprávných vzťahov sú *samotný obsah pracovnej zmluvy, jej nevyhnutné obsahové náležitosti, ale aj ďalšie náležitosti, akými sú pracovný čas, zvyšovanie kvalifikácie zamestnancov, ale i nové, neštandardné formy stimulácie zamestnancov.*

² Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. Podniková sociálna politika. In: H. BARANCOVÁ, A. OLŠOVSKÁ, J. HAMULÁK a M. DOLOBÁČ. *Slovenské pracovné právo*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2019, s. 483-490. ISBN 978-80-89710-48-5.

1 Náhodilé obsahové náležitosti pracovnej zmluvy a nové benefity pre zamestnancov

Ešte pred vypuknutím koronakrízy zamestnávateľa vytrvalo hľadali rôzne nové druhy benefítov, ktorými si chceli získať a udržať najkvalifikovanejších zamestnancov. Niektoré z nich v čase po koronakríze stratia sčasti svoju aktuálnosť vzhľadom na zhoršujúcu sa situáciu na trhu práce, niektoré ďalšie neštandardné benefity pre zamestnancov budú však aktuálne aj v budúcnosti.

Už v období pred koronakrízou sa ukázalo, že viaceré neštandardné benefity pre zamestnancov, obsiahnuté obvykle v pracovnej zmluve alebo kolektívnej zmluve, bolo možné zarámcovať do už existujúcich pracovnoprávných inštitútov pracovného práva. V niektorých prípadoch však ide o celkom nové právne nástroje, využívanie ktorých v aplikačnej praxi vzbudzuje pochybnosti z hľadiska ich súladnosti so zákonom.

Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“) presne neustanovuje obsah náhodilých obsahových náležitostí pracovnej zmluvy. Z ustanovenia § 43 ods. 4 Zákonníka práce vyplýva, že zmluvné strany si v pracovnej zmluve môžu dohodnúť aj ďalšie podmienky, o ktoré majú záujem, najmä ďalšie hmotné výhody. Z obsahu citovaného ustanovenia Zákonníka práce vyplýva, že predmetom takýchto vzájomných ujednaní pracovných podmienok v pracovnej zmluve sú nielen hmotné, ale taktiež nehmotné výhody. Uvedenými výhodami Zákonník práce myslí predovšetkým na výhody na strane zamestnanca, aj keď to výslovne nevyjadruje. Použitelnosť takýchto ujednaní účastníkov v pracovnej zmluve alebo kolektívnej zmluve je limitovaná ich súladnosťou so Zákonníkom práce a inými pracovnoprávnymi predpismi. Uvedený záver vyplýva priamo z § 1 ods. 6 Zákonníka práce, podľa ktorého v pracovnoprávných vzťahoch možno upraviť podmienky zamestnávania a pracovné podmienky zamestnanca v rámci dispozitívnych ustanovení zákona výhodnejšie, ak to tento zákon alebo iný pracovnoprávny predpis výslovne nezakazuje.³

Z vyššie uvedeného vyplýva tiež záver, že v pracovnej zmluve možno zmluvné podmienky upraviť výhodnejšie len v prospech zamestnanca. Dohodnuté zmluvné podmienky v pracovnej zmluve v prospech zamestnanca nesmú byť v rozpore s donucujúcimi ustanoveniami pracovno-

³ Bližšie pozri BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákonník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 30-34. ISBN 978-80-7400-290-8; a BARANCOVÁ, H. et al. *Zákonník práce: Komentář*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 11 a nasl. ISBN 978-80-89603-78-7.

právnych predpisov, ktoré aj podľa súčasného právneho stavu chránia zamestnanca i proti jeho vôli.

2 „Sick days“ v pracovnom práve

Do širšej množiny nových právnych nástrojov stimulácie zamestnancov na trhu práce možno zaradiť aj benefit zvaný „sick days“. Základný právny rámec pre poskytovanie tohto benefitu pre zamestnanca tvorí ustanovenie § 43 Zákonníka práce, podľa ktorého si *zamestnávateľ môže so zamestnancom dohodnúť aj ďalšie podmienky, o ktoré majú účastníci záujem, najmä ďalšie hmotné výhody, čím sa, samozrejme, myslí, že aj nehmotné výhody*.

Podstata uvedeného benefitu spočíva v dobrovoľnom poskytnutí pracovného voľna s náhradou mzdy alebo aj bez náhrady mzdy zo strany zamestnávateľa, ktorého účel a využitie zamestnanec nemusí zamestnávateľovi preukazovať žiadnym osobitným dokladom. Často ide v praxi o situácie, keď zamestnanec potrebuje napríklad zopár dní voľna na doliečenie, a pritom nemá záujem čerpať dávky nemocenského poistenia. Pracovné voľno poskytnuté zamestnávateľom by mohol zamestnanec využiť aj na iný účel, rovnako bez potreby preukazovania jeho skutočného využitia. Keďže ide o fakultatívny benefit, zamestnávateľ sa k jeho poskytovaniu môže dobrovoľne zaviazat' buď v pracovnej zmluve, alebo v kolektívnej zmluve. Pritom sa nevylučuje ani jeho poskytovanie na základe vnútorného predpisu zamestnávateľa. Zamestnávateľ však musí pri jeho poskytovaní najmä na základe pracovnej zmluvy alebo vnútorného predpisu osobitne dbať o dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania, aby nepostupoval voči svojim zamestnancom diskriminačne.⁴

Z hľadiska právnej povahy a obsahu uvedeného benefitu za správne je potrebné považovať jeho systematické zaradenie do obsahového rámca prekážok v práci na strane zamestnanca. Správnosti jeho systematického začlenenia do rámca prekážok v práci na strane zamestnanca nasvedčuje aj aktuálne znenie ustanovenia § 141 Zákonníka práce o dôležitých osobných prekážkach v práci na strane zamestnanca, ktorý v odseku 3 umožňuje zamestnávateľovi poskytnúť i ďalšie pracovné voľno s náhradou mzdy alebo bez náhrady mzdy, alebo poskytnúť pracovné voľno z iných dôvodov, než ktoré výslovne zakotvuje Zákonník práce. Pritom pri poskytnutí pracovného voľna bez náhrady mzdy je zamestná-

⁴ Bližšie pozri BARANCOVÁ, H. *Ochrana zamestnanca pred diskrimináciou*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2014, s. 57-62. ISBN 978-80-89710-06-5.

vateľ povinný poskytnúť zamestnancovi možnosť nadpracovať si svoju neúčasť v práci. Na rozdiel od právneho modelu dôležitých osobných prekážok v práci na strane zamestnanca, tak, ako ich zakotvuje Zákonník práce, by zamestnanec nebol zaťažený povinnosťou preukázať účel a dôvodnosť poskytnutého pracovného voľna. Nepreukázanie dôvodnosti poskytnutia pracovného voľna je však v zmysle aktuálneho právneho stavu v kolízii so súčasnou pracovnoprávnou úpravou ohľadom povinnosti zamestnanca preukázať prekážku v práci nielen čo sa týka dôvodu, ale i doby jej trvania. Neznamená to však, že by sa existujúci stav v aplikačnej praxi nedal legislatívne riešiť. Zamestnávateľ a by tak oprávňoval na základe pracovnej zmluvy, kolektívnej zmluvy alebo vnútorného predpisu poskytnúť pracovné voľno s náhradou mzdy, respektíve bez náhrady mzdy aj bez povinnosti preukázania existencie dôvodu prekážky v práci, a prípadne i dĺžky jej trvania.

3 Firemné dobrovoľníctvo

Firemné dobrovoľníctvo je relatívne novým fenoménom v podnikateľskej praxi. Vychádza najmä zo zahraničnej podnikateľskej praxe, z potreby dobre spravovanej firmy, firemnej kultúry a zo spoločenskej zodpovednosti firmy, ktorá sa v pozícii zamestnávateľa cielavedome usiluje nasmerovať svojich zamestnancov aj na potrebu práce, ktorá nie je finančne krytá mzdou či náhradou mzdy. Doteraz tzv. firemné dobrovoľníctvo nie je upravené žiadnym pracovnoprávnym predpisom a na základe právneho stavu *de lege lata* ho nemožno súčasne zaradiť ani pod žiaden existujúci inštitút pracovného práva. V praxi sa firemné dobrovoľníctvo uskutočňuje rôznymi spôsobmi, napríklad tak, že zamestnanec získa od zamestnávateľa určitý benefit (finančnej alebo inej povahy), napríklad pracovné voľno pre prípad dobrovoľníckej práce v prospech subjektu odlišného od samotného zamestnávateľa. Dobrovoľnícka práca by nemala byť uskutočňovaná v prospech samotného zamestnávateľa, pretože jej bezodplatný výkon by bol v rozpore s odplatnosťou výkonu závislej práce a súčasne by išlo o obchádzanie zákona.

Ako vyplýva už z pojmu dobrovoľnícka práca, ide o výkon práce, ktorý nie je honorovaný mzdou ani náhradou mzdy. Vystáva preto otázka, prečo firmy organizujú firemné dobrovoľníctvo? Len z nezištných dôvodov?

Pri nahliadnutí do zákona č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zмене a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov môžeme vyvodiť, že v prípade dobrovoľníckej práce ide o prácu, ktorá nemá črty

závislej práce a súčasne nemá odplatný charakter. Pri výkone dobrovoľníckej práce je však subjekt prijímajúci dobrovoľnícku prácu povinný v prospech dobrovoľníka odvádzať odvody do sociálnych fondov. Otázka možného zneužívania firemného dobrovoľníctva sa ukazuje obzvlášť vo vzťahu k subjektom oprávneným prijímať a využívať dobrovoľnícku prácu. Nimi môžu byť aj rôzne nadácie zriadené samotným zamestnávateľom, ktorý sa týmto spôsobom môže usilovať o bezodplatný výkon práce svojich zamestnancov v činnostiach, ktoré priamo súvisia s predmetom jeho činnosti. Ak by v konečnom dôsledku išlo o prácu pre firmu nepokrytú mzdou, išlo by o zjavné porušenie zákona. Týmto sa dostáva samotný problém firemného dobrovoľníctva do iného svetla. Vo vyššie uvedenom zmysle by bolo možné takýto model firemného dobrovoľníctva považovať za obchádzanie pracovnoprávných predpisov o odmeňovaní výkonu závislej práce.

Ak odhliadneme od rizika zneužívania firemného dobrovoľníctva, právny model firemného dobrovoľníctva v jeho právne korektnej podobe, t.j. ako výkon dobrovoľníckej práce pre iný subjekt než je subjekt zamestnávateľa a vykonávaný v inej činnosti než je predmet činnosti zamestnávateľa, takúto aktivitu zamestnancov považuje za vysoko pozitívnu. Vystáva len otázka, prečo sa firma v právnej pozícii zamestnávateľa angažuje v rozvoji firemného dobrovoľníctva. Dôvodom môže byť pozitívna reklama pred verejnosťou, pozitívne nastavenie svojich zamestnancov na potreby verejného záujmu, a tým aj na potreby firmy. Výkonom dobrovoľníckej práce zamestnanec preukazuje solidaritu s inými občanmi, svoju vôľu a súčasne aj svoju profesijnú či osobnú spôsobilosť a osobnú odhodlanosť či zainteresovanosť byť k dispozícii v prospech verejného záujmu nielen v prípadoch, ak je za to dobre zaplatený. Uvedené pozitívne nastavenie zamestnanca môže firma v konečnom dôsledku zúročiť tiež vo svoj prospech.

Účasť na firemnom dobrovoľníctve teda neznamená, že ide o dobrovoľníctvo v prospech samotnej firmy v predmete jej činnosti. Skôr ide o situácie, keď sa dobrovoľníctva zúčastňujú viacerí zamestnanci v prospech konkrétného subjektu lokalizovaného mimo firmy, aj keď niekedy pod osobnou záštitou firmy. Pre vyššie uvedený účel môže firma poskytnúť zamestnancom už aj podľa súčasného právneho stavu pracovné voľno bez náhrady mzdy. Dobrovoľnícka práca zamestnancov môže prebiehať i v dňoch pracovného pokoja, respektíve v čase denného, prípadne týždenného odpočinku, čo však nie je optimálny spôsob, lebo týždenný odpočinok a denný odpočinok po vykonanej práci sú účelovo viazané na

regeneráciu zamestnancov po vykonanej práci a podliehajú zákonným maximám a minimám, ktoré nie je možné zo strany zamestnávateľa prekračovať.

4 Dochádzkový bonus ako odmena za neabsenciu alebo „odmena“ za to, že zamestnanec nebude chorý?

Problematickým z hľadiska súladu so zákonom sa javí byť najmä tzv. dochádzkový bonus, ktorý je v súčasnosti zo strany firiem v praxi často uplatňovaným nástrojom zvýšenia stimulácie zamestnancov pre bezproblémový výkon práce v prospech zamestnávateľa, pri ktorom zamestnanec „dobrovoľne“ nevyužíva inštitút prekážok v práci, aj keď má zo zákona právny nárok na poskytnutie pracovného voľna s náhradou mzdy alebo pracovného voľna bez poskytnutia náhrady mzdy. Tzv. „dochádzkový bonus“ predstavuje právny model, podľa ktorého zamestnávateľ určitým spôsobom finančne, alebo aj morálne zvýhodňuje (bonifikuje) svojich zamestnancov, ak napríklad v priebehu kalendárneho roka nemajú žiadnu neúčasť v práci, respektíve v prípade, ak miera ich oprávnenej neúčasti v práci, či už z dôvodu práceneschopnosti alebo z iných dôvodov, je minimálna alebo dosahuje len určitú, zamestnávateľom ustanovenú hranicu. Uvedený právny model počíta s finančným zvýhodnením zamestnancov za to, že si v priebehu výkonu práce neuplatnia svoje práva, ktoré im zaručuje samotný zákon alebo kolektívna zmluva. Vo vyššie zmienenom poňatí má dochádzkový bonus svoje vážne právne nedostatky spočívajúce, okrem iného, v rozpore s dobrými mravmi, ako aj v častom diskriminačnom prístupe zamestnávateľa, ktorý dostáva do menej priaznivej situácie tých zamestnancov, ktorí oprávnené využívajú svoje zákonom ustanovené práva, napríklad pri dôležitých osobných prekážkach v práci, v porovnaní s tými, ktorí sa dobrovoľne „vzdajú“ ich využitia a chodia napríklad do práce aj chorí, len aby od zamestnávateľa získali finančný bonus.

Takto koncipovaný dochádzkový bonus je súčasne v rozpore s ochrannou funkciou pracovného práva. Možno ho hodnotiť tiež z pohľadu vzdania sa práva ako neplatný právny úkon (ak by sa napríklad zamestnanec v pracovnej zmluve dobrovoľne zaviazal k nevyužívaniu prekážok v práci, ktoré mu zaručuje zákon).

Dochádzkový bonus ako odmena za to, že zamestnanec pracuje i počas práceneschopnosti, je v rozpore tiež s právnymi predpismi týkajúcimi sa nemocenského poistenia, ako aj s právnymi predpismi o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, podľa ktorých zamestnávateľ nesmie použiť

vať taký spôsob odmeňovania za prácu, pri ktorom sú zamestnanci vystavení zvýšenému nebezpečenstvu ujmy na zdraví a ktorého uplatňovanie by viedlo pri zvyšovaní pracovných výsledkov k ohrozeniu zdravia a bezpečnosti zamestnancov. „Odmena za neabsenciu“ môže byť považovaná aj zo strany kontrolných orgánov, najmä zo strany inšpekcie práce za protiprávny postup zamestnávateľa, s možnosťou uplatnenia pokút. Protiprávnosť poskytovania „odmeny za neabsenciu“ môže spočívať, ako už bolo vyššie uvedené, tiež v porušení antidiskriminačného práva. Ostatní zamestnanci, ktorí sú občas práceneschopní, napríklad i osoby so zdravotným postihnutím, u ktorých je predpoklad častejšej práceneschopnosti, sú ochudobnení o takúto „odmenu“, aj keď ich obvyklý pracovný výkon, zodpovednosť a pracovné nasadenie sú rovnaké ako u zamestnancov, ktorí nemali žiadnu neprítomnosť v práci z dôvodu dočasnej práceneschopnosti.

Uvedený právny nástroj má aj iné sporné charakteristiky. Ak chce byť zamestnanec finančne stimulovaný zo strany zamestnávateľa a i napriek chorobe bude chodiť do práce, takýto postup je v rozpore aj so záujmom firmy, a tiež je v rozpore s princípmi ochrany verejného zdravia, najmä s ohľadom na ochranu zdravia ostatných zamestnancov.

V praxi sa vyskytujú tiež také modely dochádzkového bonusu, keď zamestnávateľ v kolektívnej zmluve alebo vnútornom predpise ustanoví, že bude tolerovať neprítomnosť zamestnanca v práci len do určitej úrovne, a v prípade, že zamestnanec takto stanovenú úroveň prekročí, bude sankcionovaný, napríklad aj výpoveďou z pracovného pomeru. Takýto prípad prednedávnom posudzoval aj Súdny dvor Európskej únie v právnej veci Conejero, keď zamestnanec v priebehu kalendárneho roka prekročil úroveň zamestnávateľom tolerovanej neúčasti v práci z dôvodu práceneschopnosti, aj keď jeho práceneschopnosť bola preukázaná a odôvodnená jeho zdravotným stavom.⁵ Zamestnávateľ uplatnil voči nemu výpoveď, ktorú Súdny dvor Európskej únie neuznal za právne korektnú, lebo ju považoval za diskrimináciu z dôvodu zdravotného postihnutia. Zákoník práce Slovenskej republiky v § 1 nad rámec európskeho antidiskriminačného práva zakotvuje zákaz diskriminácie nielen z dôvodu zdravotného postihnutia (ako dlhodobej neschopnosti vykonávať profesijnú prácu), ale aj z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu, ktorý

---

⁵ Bližšie pozri *Case of Carlos Enrique Ruiz Conejero v. Ferroservicios Auxiliares SA and Ministerio Fiscal* [2018-01-18]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2018, C-270/16.

môže mať i krátkodobejší charakter. Ak by v týchto prípadoch v praxi dochádzalo k diskriminácii z dôvodu nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu zdravotného postihnutia, mohli by vzniknúť aj vážnejšie právne kolízie medzi zamestnancom a zamestnávateľom, ktoré by končili na súde antidiskriminačnou žalobou. K tomu by bolo možné pridať aj diskrimináciu v odmeňovaní za prácu, ktorá je v zmysle § 119a Zákonníka práce zakázaná nielen medzi mužmi a ženami, ale i medzi rovnakými pohlaviami.

5 Onboarding – rýchla adaptácia nových manažérov pomocou vzdelávania

V prípade tzv. onboardingu ide o nový a zatiaľ menej využívaný spôsob rýchlej adaptácie vedúcich zamestnancov, ťažiskovo prostredníctvom vzdelávania, ktorý sa uskutočňuje hneď po založení pracovného pomeru. Aj keď ho mnohé firmy využívajú ešte pred založením pracovného pomeru, takýto postup nie je v súlade so zákonom. Pre realizáciu predmetného spôsobu firemného vzdelávania je najlepšie, ak firma využije obdobie skúšobnej doby, v priebehu ktorého môže relatívne rýchlo rozpoznať nielen reálne kvalifikačné predpoklady prijatého vedúceho zamestnanca a jeho skutočné zručnosti, ale aj vôľu urýchlene ich nadobudnúť. Týmto spôsobom firma pomerne rýchlo identifikuje aj osobnostné predpoklady nového zamestnanca, vrátane jeho spôsobilosti korektnej spolupráce s kolektívom ostatných spoluzamestnancov.

Na uvedený spôsob rýchlej adaptácie zamestnancov stačí využiť doterajší právny stav, t.j. ustanovenie § 43 Zákonníka práce, v zmysle ktorého si účastníci pri uzatváraní pracovnej zmluvy môžu dohodnúť aj iné hmotné a nehmotné výhody, vrátane vzájomných výhod. Pri uplatnení uvedeného stimulačného nástroja v praxi musí byť dobre pripravená tiež samotná firma, ktorá by mala disponovať kvalitným vzdelávacím programom, „šitým na mieru“ firme aj novému zamestnancovi.

Všeobecne sa preto odporúča, aby adaptačné a vzdelávacie obdobie nového manažéra firmy prebehlo už počas skúšobnej doby, ktorá u vyšších manažérov môže byť maximálne šesť mesiacov. Tým by už počas skúšobnej doby mohol zamestnávateľ zistiť skutočné profesijné a osobnostné prednosti, a prípadne i nedostatky nového manažéra. Zistené profesijné alebo osobnostné nedostatky by sa mohli stať dôvodom skončenia pracovného pomeru v skúšobnej dobe. Určité obmedzenia vo vyššie uvedenom smere platia pri skončení pracovného pomeru v skúšobnej dobe

vo vzťahu k tehotným ženám, matkám s dieťaťom do deviateho mesiaca veku a dojčiacim ženám.

Pri uplatnení zmieneneho spôsobu rýchlej profesijnej adaptácie zamestnanca sa žiada poznamenať, že druh kvalifikačného opatrenia (programu), ktorý zamestnávateľská firma zvolí, musí zodpovedať druhu práce dojednanému v pracovnej zmluve. Ak túto právnu podmienku zamestnávateľ splní, od prvého dňa nástupu do práce môže zamestnancovi aj jednostranne nariadiť absolvovanie príslušného kvalifikačného opatrenia zameraného na to, aby mohol kvalitne vykonávať svoju prácu, ktorú si so zamestnávateľom dohodol v pracovnej zmluve. Nešlo by pritom o prekážku v práci na strane zamestnanca, za ktorú by mu prislúchala náhrada mzdy. Z hľadiska právnej kvalifikácie by účasť zamestnanca na takýchto kvalifikačných opatreniach bolo možné považovať v zmysle § 154 Zákonníka práce za výkon práce a zamestnávateľ by bol povinný zamestnancovi poskytnúť mzdu, a nie náhradu mzdy. Účasť na takýchto druhoch kvalifikačných opatrení môže zamestnávateľ novému zamestnancovi aj jednostranne nariadiť už od prvého dňa nástupu do práce, a to nielen počas pracovnej zmeny, ale tiež ako prácu nadčas.⁶

6 Príspevok na rekreáciu

Na rozdiel od vyššie uvedených nových benefitov pre zamestnanca príspevok na rekreáciu zamestnanca je právnu povinnosťou zamestnávateľa, ktorú ustanovuje priamo Zákonník práce.

Pri splnení všetkých zákonných podmienok má zamestnanec zákonný právny nárok na príspevok na rekreáciu. Povinným subjektom z hľadiska poskytovania príspevku na rekreáciu je zamestnávateľ, ktorý zamestnáva viac ako 49 zamestnancov. Zákonník práce však umožňuje za rovnakých podmienok (daňových výhod) a v rovnakom rozsahu poskytnúť zamestnancovi príspevok na rekreáciu aj zamestnávateľovi, ktorý zamestnáva menej ako 50 zamestnancov. *Splnenie podmienok na poskytnutie príspevku na rekreáciu sa posudzuje ku dňu začatia rekreácie zamestnanca.*

Počet zamestnávaných zamestnancov je priemerný evidenčný počet zamestnancov za predchádzajúci kalendárny rok, do ktorého sa zahŕňajú iba zamestnanci v pracovnom pomere. Rovnako sa do tohto počtu

---

⁶ Bližšie pozri dikciu § 154 ods. 3 Zákonníka práce, podľa ktorého je zamestnanec povinný prehlbovať svoju kvalifikáciu na výkon práce dohodnutej v pracovnej zmluve.

zamestnancov nezapočítavajú ani agentúrni zamestnanci dočasne pridelení na výkon práce k užívateľskému zamestnávateľovi, nakoľko ich zamestnávateľom je agentúra dočasného zamestnávania, s ktorou sú v pracovnom pomere.

Zamestnávateľ poskytne zamestnancovi *na jeho žiadosť príspevok na rekreáciu* na základe predložených účtovných dokladov v najbližšom výplatnom termíne určenom u zamestnávateľa na výplatu mzdy, ak sa zamestnávateľ nedohodne so zamestnancom inak. Tieto účtovné doklady musí zamestnávateľ uschovať pre svoje účtovné a daňové povinnosti vyplývajúce z osobitných právnych predpisov. Zamestnávateľ sa môže rozhodnúť, že príspevok na rekreáciu bude zamestnancom poskytovať prostredníctvom rekreačného poukazu podľa osobitného predpisu (§ 27a zákona č. 91/2010 Z.z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov).⁷

Podmienky pre poskytnutie príspevku na rekreáciu

Oprávneným subjektom je zamestnanec v pracovnom pomere, ktorého pracovný pomer u zamestnávateľa trvá nepretržite najmenej 24 mesiacov a ktorý súčasne požiadal o poskytnutie príspevku na rekreáciu. Za nepretržité trvanie pracovného pomeru sa z hľadiska Zákonníka práce považuje aj bezprostredná a priama nadväznosť pracovných pomerov (napríklad § 62 ods. 5 Zákonníka práce). Ak zamestnanec nesplní stanovenú podmienku minimálnej dĺžky trvania pracovného pomeru u tohto zamestnávateľa, nevzniká mu právny nárok na príspevok. *Splnenie podmienky nepretržitého trvania pracovného pomeru na poskytnutie príspevku na rekreáciu sa posudzuje ku dňu začatia rekreácie.* Zamestnanec môže za kalendárny rok požiadať o príspevok na rekreáciu len u jedného zamestnávateľa. Ak by zamestnanec mal súbežné pracovné pomery napríklad u dvoch zamestnávateľov, príspevok na rekreáciu si môže uplatniť len u jedného z nich. V prípade, že zamestnanec má napríklad dva pracovné pomery u toho istého zamestnávateľa na činnosti spočívajúce v prácach iného druhu, práva a povinnosti z týchto pracovných pomerov sa posudzujú samostatne (§ 50 Zákonníka práce). To sa týka aj príspevku na rekreáciu zamestnanca.

---

⁷ Bližšie pozri MAČUHA, M. Sociálna politika zamestnávateľa. In: H. BARANCOVÁ, et al. *Zákonník práce: Komentár*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1212 a nasl. ISBN 978-80-89603-78-7.

Výška príspevku na rekreáciu

Zamestnávateľ na žiadosť zamestnanca poskytne zamestnancovi príspevok na rekreáciu v sume 55 % oprávnených výdavkov, najviac však v sume 275 EUR za kalendárny rok, čo je 55 % zo sumy 500 EUR; zvyšnú sumu ceny rekreácie uhradza zamestnanec. Pre zamestnanca s dohodnutým pracovným pomerom na kratší pracovný čas sa horná hranica sumy príspevku na rekreáciu za kalendárny rok zníži v pomere medzi dĺžkou dohodnutého kratšieho týždenného pracovného času a dĺžkou ustanoveného týždenného pracovného času na pracovisku zamestnanca. Príspevok na rekreáciu sa zaokrúhľuje na najbližší eurocent nahor.

Nakoľko je výška príspevku zamestnávateľa limitovaná sumou za obdobie kalendárneho roka, uvedený príspevok nemusí byť viazaný len na jednu rekreáciu zamestnanca v priebehu roka, ale môže ísť tiež o viac samostatných rekreácií, ktoré sa až do maximálnej možnej sumy príspevku sčítajú. Za rovnakých podmienok a v rovnakom rozsahu môže príspevok na rekreáciu zamestnancovi poskytnúť aj zamestnávateľ, ktorý zamestnáva menej ako 50 zamestnancov.⁸

Oprávnené výdavky zamestnanca

Zákonník práce v § 152a ods. 4 definuje okruh oprávnených výdavkov zamestnanca, ktoré má zamestnanec zamestnávateľovi preukázať v súvislosti so žiadosťou o uplatnenie príspevku zamestnávateľa na rekreáciu. Oprávnenými výdavkami sú preukázané výdavky zamestnanca na:

- služby cestovného ruchu spojené s ubytovaním najmenej na dve prenocovania na území Slovenskej republiky;
- pobytový balík obsahujúci ubytovanie najmenej na dve prenocovania a stravovacie služby alebo iné služby súvisiace s rekreáciou na území Slovenskej republiky;
- ubytovanie najmenej na dve prenocovania na území Slovenskej republiky, ktorého súčasťou môžu byť stravovacie služby; alebo
- organizované viacdenné aktivity a zotavovacie podujatia počas školských prázdnin na území Slovenskej republiky pre dieťa zamestnanca navštevujúce základnú školu alebo niektorý z prvých štyroch ročníkov gymnázia s osemročným vzdelávacím programom.

⁸ Bližšie pozri MAČUHA, M. Sociálna politika zamestnávateľa. In: H. BARANCOVÁ, et al. *Zákonník práce: Komentár*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1212 a nasl. ISBN 978-80-89603-78-7.

Za oprávnené výdavky sa považujú aj preukázané výdavky zamestnanca na manžela, vlastné dieťa, dieťa zverené zamestnancovi do náhradnej starostlivosti na základe rozhodnutia súdu alebo dieťa zverené zamestnancovi do starostlivosti pred rozhodnutím súdu o osvojení, iné dieťa žijúce so zamestnancom v spoločnej domácnosti alebo na inú osobu žijúcu so zamestnancom v spoločnej domácnosti, ktorí sa so zamestnancom zúčastňujú na rekreácii. Ostatní rodinní príslušníci sú v zmysle definície podľa § 40 ods. 5 Zákonníka práce z nároku na preukázanie oprávnených výdavkov vylúčení. Samozrejmým predpokladom oprávnenosti uplatnenia výdavkov rodinného príslušníka zamestnanca je skutočnosť, že rodinný príslušník sa podľa uvedeného vymedzenia zúčastňuje rekreácie spolu so zamestnancom a zamestnanec priamo znáša tieto oprávnené výdavky na rekreáciu daného rodinného príslušníka.

Poskytnutie rekreačného poukazu

V nadväznosti na zavedenie rekreačných poukazov ako jedného z nástrojov financovania rozvoja cestovného ruchu v zákone č. 91/2010 Z.z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov má zamestnávateľ možnosť poskytnúť príspevok na rekreáciu zamestnanca aj vo forme rekreačného poukazu. Rekreačný poukaz má v zmysle § 27a ods. 3 uvedeného zákona stanovenú časovú platnosť do konca príslušného kalendárneho roka, v ktorom bol vydaný.

Systém poskytovania rekreačných poukazov je riešený obdobným spôsobom, akým je riešený systém podpory stravovania prostredníctvom stravovacích poukazov, pričom sa predpokladá využitie už vybudovanej siete subjektov pôsobiacich na trhu so stravovacími poukážkami. Zároveň sa do Zákonníka práce zakotvil maximálny limit pre výšku poplatku za sprostredkovanie rekreačného poukazu v podiele 3 % z hodnoty rekreačného poukazu.

Rekreačný poukaz je možné použiť výlučne u poskytovateľov služieb na území Slovenskej republiky, ktorí majú zmluvný vzťah s poskytovateľom vydávajúcim rekreačný poukaz podľa § 27a ods. 2 zákona č. 91/2010 Z.z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov; je teda možné ho uplatniť v sieti príjemcov jeho rekreačných poukazov. Rekreačný poukaz slúži výlučne na úhradu oprávnených výdavkov podľa § 152a ods. 4 Zákonníka práce. Z tohto hľadiska je povinnosťou poskytovateľa v spolupráci s príjemcom poukazu zabezpečiť, aby sa na základe rekreačného poukazu mohli platiť len také výdavky na služby, ktoré sa považujú za oprávnené výdavky v zmysle § 152 ods. 4 Zákonníka práce.

Záver

Ako z vyššie uvedeného v našom príspevku vyplýva, nie všetky nové benefity poskytované zo strany zamestnávateľa sú v súlade so zákonom, a najmä v súlade s predpismi o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci. Výskumy dlhodobo ukazujú, že jedným z najväčších problémov na našich pracoviskách je stres, ktorý Organizácia Spojených národov už pred štvrtstoročím označila za chorobu. Naopak, menší stres na pracovisku vedie k vyšším pracovným výkonom. Mnohým zamestnávateľom sa darí predchádzať dlhodobému stresu na pracovisku novými, efektívnejšími a humánnejšími formami sociálnej starostlivosti – prostredníctvom uplatňovania systému tzv. work-life balance, alebo uskutočňovaním stresového auditu či poskytovaním „oddychových zón“, čím firma v čase deficitu kvalitných zamestnancov získava na trhu práce konkurenčnú výhodu. S kvalitnými benefitmi firma dokáže pracovné pozície obsadiť rýchlejšie a lacnejšie.

Zoznam bibliografických odkazov

- BARANCOVÁ, H. et al. *Zákonník práce: Komentár*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019. 1485 s. ISBN 978-80-89603-78-7.
- BARANCOVÁ, H. *Ochrana zamestnanca pred diskrimináciou*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2014. 280 s. ISBN 978-80-89710-06-5.
- BARANCOVÁ, H. Podniková sociálna politika. In: H. BARANCOVÁ, A. OLŠOVSKÁ, J. HAMULÁK a M. DOLOBÁČ. *Slovenské pracovné právo*. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2019, s. 483-492. ISBN 978-80-89710-48-5.
- BĚLINA, M., L. DRÁPAL, et al. *Zákonník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. 1613 s. ISBN 978-80-7400-290-8.
- Case of Carlos Enrique Ruiz Conejero v. Ferroserv Servicios Auxiliares SA and Ministerio Fiscal* [2018-01-18]. Judgement of the Court of Justice of the European Union, 2018, C-270/16.
- MAČUHA, M. Sociálna politika zamestnávateľa. In: H. BARANCOVÁ, et al. *Zákonník práce: Komentár*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1212 a nasl. ISBN 978-80-89603-78-7.
- Zákon č. 91/2010 Z.z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov*.
- Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*.

Zákon č. 406/2011 Z.z. o dobrovolníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Prof. JUDr. Helena Barancová, DrSc.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
helena.barancova@truni.sk

Protection of Family Rights of a Person by a Court

Alyona Dutko

Abstract: *The paper analyses the forms and methods of protection of family rights and interests. It is noted that judicial protection is the most effective and universal; it guarantees the correct application of the law, the establishment of real rights and responsibilities of individuals. The right of participants in family relations to judicial protection is considered, noted on the procedural features of family cases in civil proceedings in Ukraine. The concepts of “private life” and “family life” in the case law of the European Court of Human Rights are analysed. Particular attention is paid to the protection of children’s rights in court, especially in the European Court of Human Rights. The author concludes that there is a need for further comprehensive systematic analysis of the problem of legal regulation of family rights which will provide an opportunity to ensure these rights at the national level, and further guarantee them at the European level.*

Key Words: *Civil Law; Family Law; Jurisdictional Form of Protection of the Right; Court; Participant in Family Relations; Child; European Court of Human Rights; Ukraine.*

Introduction

The family is a unique social and legal institution, the essence of which is to live together, to give birth and to raise children, to run a joint household, mutual support and assistance, mutual communication, care, etc. Therefore, one of the most important aspects in the science of family law is to ensure proper protection of family rights, the violation of which, in turn, negatively affects the stability of marriage and the relationships of family members.

There are two main forms of protection of family rights: jurisdictional and non-jurisdictional (self-defense).

Jurisdictional form of protection of family rights is the activity of the state-authorized bodies to protect family rights and interests of participants in family relations. Bodies that provide such protection in Ukraine include: courts, guardianship authorities, notaries, prosecutors, etc.

Within the jurisdictional form of protection, in turn, there are general (judicial) and special (administrative) procedures for the protection of violated family rights.

1 Right of participants of family relations to judicial protection

Judicial form of protection is universal, historically formed, regulated in detail by the rules of civil procedural law; this form provides reliable guarantees of the correct application of the law, the establishment of real rights and responsibilities.

Judicial protection of family rights is the most effective, because the court, considering a specific case of family law, primarily guided by applicable law, takes into account all the circumstances of the case and makes decisions based on the interests of minors and incapacitated family members. In civil proceedings, in some cases affecting the rights and interests of minors and incapacitated family members, the prosecutor and guardianship authorities are involved, thus guaranteeing comprehensive state protection of these segments of the population.

The right to protection of family law should be understood as the possibility provided by law to apply to the court or to other competent authorities with a request to take statutory measures of influence aimed at stopping illegal actions, recognizing or restoring the violated family law.

Article 4 of the Civil Procedure Code of Ukraine states that every person has the right in the manner prescribed by this Code to go to court to protect his/her violated, unrecognized or disputed rights, freedoms or legitimate interests.

In accordance with the Part 10 of the Article 7 of the Family Code of Ukraine, each participant in family relations has the right to judicial protection. Every participant in family relations who has reached the age of fourteen years has the right to go directly to the court to protect his or her right or interest (Part 1 of the Article 18 of the Family Code of Ukraine). Parents have the right to apply to the court as legal representatives of the child without special powers (Part 2 of the Article 154 of the Family Code of Ukraine).

In Ukraine, protection of family rights is carried out in civil proceedings in lawsuits, separate and injunctive proceedings.

In general litigation, courts consider cases arising from family relationships, except for cases which are considered in other proceedings. Certain family law claims are considered in court not because the parties are in a state of conflict, but because the resolution of this issue by law is attributed only to civil jurisdiction, through which the state not only controls the process of changing or terminating family relationships, but also eliminates violation by some subjects of family legal relations of the rights and legitimate interests of other subjects, and also does not allow abuse of rights. In particular, in simplified proceedings may be considered cases of recovery of alimony, divorce, cases of granting the court permission for temporary departure of a child from Ukraine to a parent who lives separately from a child who has no arrears of alimony and who is denied a second from parents in giving notarized consent to such departure.

Requirements for the recovery of alimony are: for one child – one quarter, for two children – one third, for three or more children – half of the earnings (income) of the alimony payer, but not more than ten subsistence minimums for a child of the appropriate age may be considered for each child, if this requirement is not related to the establishment or the challenge of paternity (maternity) and the need to involve other interested persons.

In separate proceedings, cases of adoption, establishment of a regime of separate residence on the application of the spouses, divorce on the application of the spouse who has children, on the granting of the right to marry are considered.

2 Procedural features of family cases in civil proceedings in Ukraine

The general claim proceedings in civil proceedings in Ukraine are intended for consideration of cases which due to complexity or other circumstances it is inexpedient to consider in the simplified claim proceedings. Signs of litigation are: the basis is the claim as a substantive claim arising from family relationships; the presence of a dispute over the right; the presence of two parties (plaintiff and defendant) with opposing interests which are endowed by law with certain powers to protect their rights and interests in court; application form – statement of claim; payment of court fees for filing a statement of claim (which is, for example, for filing a statement of claim for divorce – 0.4 of the subsistence level for able-bodied persons, for filing a statement of division of property in the case of divorce – 1 percent of the claim price, but not less than 0.4 of the sub-

sistence level for able-bodied persons and not more than 3 subsistence minimums for able-bodied persons);¹ the possibility of appeal and enforcement of the decision. However, it should be noted that the legislator imposes certain restrictions on filing a lawsuit. In particular, Article 110 of the Family Code of Ukraine states that “a lawsuit for divorce may not be filed during the wife’s pregnancy and within one year after the birth of the child, unless one of the spouses has committed illegal conduct that contains signs of a criminal offense, in respect of the other spouse or child.” There are exceptions to this rule: 1) husband, wife have the right to sue for divorce during the wife’s pregnancy, if the paternity of the conceived child is recognized by another person, 2) husband, wife have the right to sue for divorce before the child reaches one year, if paternity in respect of child is recognized by another person or by court decision information about the husband as the child’s father is excluded from the birth record of the child.

In many cases, the legislator establishes alternative jurisdiction (jurisdiction of cases of the plaintiff’s choice); for example, claims for alimony, increase their size, payment of additional costs for the child, collection of penalties for late payment of alimony, indexation of alimony, change the method of recovery or on the recognition of the paternity of the defendant may be presented at the registered place of residence or stay of the plaintiff or defendant; divorce claims may also be brought at the plaintiff’s registered place of residence or stay if he or she has minor child or minor children or if he or she is unable to travel to the defendant’s place of residence due to health or other valid reasons; by agreement of the spouses, the case may be heard at the registered place of residence or stay of any of them.

Characteristic features of injunction proceedings in which family cases can be considered are: 1) the absence of a dispute over the right; 2) special subjects: the applicant – the person who has the right of claim and who applies to the court for a court order and the debtor – the person from whom the debt collector requests recovery; 3) a special form of a court decision is a court order which is issued on clearly defined grounds by law and which is an executive document; 4) simplified, as there is a “truncated” civil procedural form: – it is not subject to the prin-

---

¹ The subsistence level is a value sufficient to ensure the normal functioning of the human body, to preserve one’s health, set of food as well as the minimum set of non-food items and the minimum set of services necessary to meet the basic social and cultural needs of the individual.

ciples of publicity, oral, immediacy, adversarial proceedings; – no counter-dose can be given; – a reduced model of the stages of the civil process is involved – there is no preliminary hearing, trial on the merits; – a court order is issued in the absence of the parties; 5) shortened terms of issuing a court order are applied – 5 days; 6) the court order is revoked by the same court that issued it; 7) the court order is not appealed in the appellate and cassation instances.

Signs of a separate proceeding are: the stated requirements must be indisputable; the purpose of the trial is to establish the presence or absence of the fact; cases of separate proceedings are initiated upon application; the parties to the case are the applicant and the interested persons (the absence of a dispute over the right determines the absence of parties with opposing interests, the absence of a claim); there are no institutions and categories inherent in litigation (filing a counterclaim, replacement of the parties, complicity, amicable agreement, third parties, appeal to the arbitral tribunal, etc.); cases of separate proceedings are considered by the court in compliance with the general rules established by the Civil Procedure Code of Ukraine, except for the provisions on adversarial proceedings and the limits of judicial review; the parties to the case have the right to appeal the court decision; as a general rule, no enforcement proceedings are instituted.

It should be noted that in the period from January to June 2020, the courts of Ukraine considered 1 189 cases arising from family relationships.²

3 Ways to protect family rights

Article 5 of the Civil Procedure Code of Ukraine states that “in the administration of justice, the court protects the rights, freedoms and interests of individuals, the rights and interests of legal entities, state and public interests in the manner prescribed by law or contract. If the law or the contract does not determine an effective way to protect the violated, unrecognized or disputed right, freedom or interest of the person who ap-

---

² See *Information on the State of Administration of Justice in the Civil Court of Cassation of the Supreme Court in the First Half of 2020* [online]. 2020. 13 p. [cit. 2020-09-15]. Available at: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvit_KCS_2020.pdf [in the Ukrainian original Інформація про стан здійснення правосуддя у Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду у першому півріччі 2020 року [онлайн]. 2020. 13 с. [цит. 2020-09-15]. Доступно на: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvit_KCS_2020.pdf].

pealed to the court, the court, in accordance with the claims of such person, may determine in its decision such a method of protection that does not contradict the law.”

According to the legislation of Ukraine, the court applies methods of protection established by law or by agreement of the parties. Their list is given in the Article 18 of the Family Code of Ukraine:³

- 1) *establishing a legal relationship* (for example, recognition of paternity – Article 128 of the Family Code of Ukraine, maternity – Article 131 of the Family Code of Ukraine, adoption of a child – Article 224 of the Family Code of Ukraine);
- 2) *enforcement of a voluntarily unfulfilled duty* (for example, recovery of alimony on the basis of a notary’s writ of execution in the case of non-fulfilment of obligations by one of the parents under the alimony agreement – Article 189 of the Family Code of Ukraine);
- 3) *termination of the legal relationship as well as its annulment* (for example, divorce – Article 109 of the Family Code of Ukraine, invalidation of marriage – Articles 40 and 41 of the Family Code of Ukraine, deprivation of parental rights – Article 164 of the Family Code of Ukraine, cancellation of adoption – Article 238 of the Family Code of Ukraine);
- 4) *cessation of actions that violate family rights* (for example, removal of obstacles in communication with the child by one of the parents, if the parents live separately – Article 159 of the Family Code of Ukraine);
- 5) *restoration of the legal relationship that existed before the violation of the law* (for example, restoration of parental rights – Article 169 of the Family Code of Ukraine);
- 6) *compensation for material and moral damage, if it is provided by the Family Code of Ukraine or the contract* (for example, compensation for moral damage caused in connection with the violation of the right to maternity, paternity – Articles 49 and 50 of the Family Code of Ukraine);
- 7) *change of legal relationship* (establishment of the regime of separate residence of the spouses – Articles 119 and 120 of the Family Code of Ukraine);⁴

³ See Article 189 of the *Family Code of Ukraine of 10 January 2002, No. 2947-III, as amended*.

⁴ See VERBA-SYDOR, O., U. VOROBEL, T. PODOROZHNA, A. DUTKO and N. GRABAR. Models of Legal Regulation of Spousal Separate Residence Regime in the Countries of the European Union and Ukraine. *Revista Amazonia Investiga* [online]. 2020, vol. 9, n° 26, pp. 6-18

- 8) *recognition of illegal decisions, actions or omissions of a body of state power, a body of power of the Autonomous Republic of Crimea or a body of local self-government, their officials and officials.*

This list of ways to protect family rights is not exhaustive, so the court may use other methods (recognition of the right, recovery of penalties, invalidation of the transaction, etc.).

The presence in family law of a wide range of means of protection encourages the parties to the legal relationship to properly exercise their rights and responsibilities.

4 Concept of “private life” and “family life” in the practice of the European Court of Human Rights

Article 55 of the Constitution of Ukraine guarantees everyone the right, after using all national remedies, to apply for protection of his/her rights and freedoms to the relevant international judicial institutions or to the relevant bodies of international organizations of which Ukraine is a member or participant. One of the most important international judicial bodies is the European Court of Human Rights, created by the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter referred to as the “Convention”).

Guaranteeing the right to respect for family life, Article 8 of the Convention is based on the presumption of the existence of family. This article does not distinguish between different types of family relationships and the “family life” within the legal and extramarital family. The European Court of Human Rights considers that the notion of “family life” is not limited only to marital relations and may extend to actual family relations.

Respect for family life implies the duty of the state to act in such a way as to allow the normal development of family relations, especially of relationships between parents and children. “Respect” is understood not only as a prohibition on the state intervention, but also as imposing on the state a positive obligation to ensure by law and other means respect for the private life of the citizen and its protection from interference by third parties.

The concept of “family life” is interpreted very broadly in the case law of the European Court of Human Rights, up to the recognition of the right to family life between the actual father and the child whose mother the father terminated before the child was born. The European Court of Human Rights pointed out that the concept of family life outlined in the Article 8 of the Convention includes the relationship that exists between a person and his/her child, even if the mother and the father do not live together and regardless of whether the child was born in or out of wedlock. The European Court of Human Rights found that the support and encouragement of the traditional family were in themselves legitimate, and even commendable. However, in order to achieve these goals, it is not possible to resort to measures, the purpose or result of which is to harm the “illegal” family; members of the “illegal” family enjoy the guarantees of the above-mentioned Article 8 along with members of the traditional family.

In connection with the above-stated, it is important to note that the European Court of Human Rights has expanded the concept of “family life”, in order to take into account modern changes in social and cultural models of family life. Family relations are essentially protected, even if they have no legal form, and formal, legal relations are subject to protection, even if they are devoid of real meaning.

The European Court of Human Rights has repeatedly pointed out in its judgments the inseparability of family ties, and also noted the existence of a positive obligation of the state to reunite parents with their child. In particular, it was emphasized that measures aimed at the permanent removal of parents from contact with their child should be applied only in exceptional circumstances and can be justified only where their use is motivated by the highest interests of children.

The rights guaranteed by paragraph 1 of the Article 8 of the Convention are not absolute. As stated in paragraph 2 of the same Article 8, the right to respect for private and family life, housing and correspondence may be restricted in the interests of national security, public safety or economic well-being, health, morals or to protect the rights and freedoms of third parties, to prevent riots or crimes.

In assessing the interference with the rights guaranteed by the Article 8 of the Convention, the European Court of Human Rights uses the following legal position: interference is permissible and justified if it is aimed at achieving a legitimate aim and is provided for by domestic law.

At the same time, the law should contain clear and unambiguous corresponding provisions, it should provide effective means of protection, and the citizens should be able to get acquainted with such a law. Permissible interference in accordance with the law must satisfy the criterion of proportionality. It is important that in each case the intervention be a balance between the rights of the individual and the protected interests of the society as a whole.

5 Protection of the rights of a child in court

A child is a separate subject of family legal relations whose rights require special protection. For a long time, the rights of a child were not affected at the international level. The Universal Declaration of Human Rights only stated quite generally that the enjoyment of rights does not depend on age and emphasized the need to protect children. It was not until year 1989 that the Convention on the Rights of the Child was adopted, which treats children as subjects of civil and political rights. The Convention on the Rights of the Child lists the basic rights of the child: the right to register, the right to a name, the right to preserve one's identity and the prohibition of interference in this field, and so on. The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms draws attention to the fact that children as weak and vulnerable subjects need special protection, and there can be no question of age discrimination.

The case law of the European Court of Human Rights in the field of protection of the rights of a child should be considered in the light of the principles of the legal status of a child. There are principles of the legal status of a child which follow from international legal instruments, first of all, from the Convention on the Rights of the Child of 1989, and which are: equality of children (Article 2); inadmissibility of any forms of discrimination (Article 2); priority of the interests of the child in resolving any issue concerning children, the so-called principle of the best interests of the child (Article 3); the principle of protection and care for the welfare of the child (Article 5); inalienability and priority of the right to life (states have duty to ensure survival and development of children, Article 6); the child's right to express his/her opinion, to present information about his/her problems (children have the right to be heard, Articles 12 – 15); the principle of preserving the individuality of the child (Article 8); the principle of parental responsibility for the upbringing and development of the child (Article 18).

To this date, numerous the European Court of Human Rights decisions on issues related to the protection of children's rights are based on the provisions of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the Universal Declaration of Human Rights and the provisions of the Convention on the Rights of the Child.

Traditionally, the European Court of Human Rights pays great attention to matters related to determining the child's place of residence as well as the exercise of the right to communicate with his/her not only parents but also other relatives, such as grandparents. Principle 6 of the Declaration of the Rights of the Child, proclaimed by the United Nations General Assembly Resolution of 20 November 1959, states that a child needs love and understanding for the full and harmonious development of his or her personality. He or she should, if possible, grow up under the care and responsibility of his/her parents and in any case in an atmosphere of love and moral and material security; a minor child should not be separated from his or her mother, unless there are exceptional circumstances.

Judges of the Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine consider that in determining a child's place of residence, priority is given to the best possible interests of the child, taking into account the requirements of the Article 3 of the Convention on the Rights of the Child of 20 November 1989. As for the Declaration of the Rights of the Child, the Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine notes that the Declaration of the Rights of the Child is not an international treaty approved by the Verkhovna Rada of Ukraine and is not part of the national legislation of Ukraine. And the legislation of Ukraine does not contain norms that would give any of the parents a priority right to live with the child.

When considering cases concerning a child's place of residence, the courts in Ukraine must first and foremost take into account the interests of the child himself/herself, taking into account stable social ties, place of study, psychological conditions, and so on.⁵ This decision was preceded by a case before the European Court of Human Rights.

---

⁵ See *The Grand Chamber of the Supreme Court Changed the Case Law in Disputes over the Determination of the Child's Place of Residence* [online]. 2018-11-07 [cit. 2020-09-15]. Available at: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/592663/> [in the Ukrainian original *Велика Палата ВС змінила судову практику у спорах про визначення місця проживання дитини* [онлайн]. 2018-11-07 [цит. 2020-09-15]. Доступно на: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/592663/>].

On 11 July 2017, the European Court of Human Rights ruled in the case “M.S. v. Ukraine”,⁶ which found a violation of the Article 8 of the Convention by Ukraine.

In our opinion, the importance of this decision is that it addresses topical issues related to the protection of family rights, especially the rights of the child which are quite common in the Ukrainian realities.

Thus, briefly mentioning the circumstances of the case, it should be emphasized that it concerned the applicant who was in a relationship with a woman with whom he later married and they had a joint child (daughter). From the time the child was born, the couple and their daughter lived in the applicant's apartment, where the applicant's parents also helped to raise the child. The applicant and his wife had been working abroad for some time, so the applicant's parents were worried about the child during their absence.

Over time, the relationship between the applicant and his wife deteriorated and the wife took the child without the applicant's consent and moved to another place, namely a village near the town where they lived, where she probably lived with her uncle. The applicant later found the child's whereabouts and took her to his home, as there were suspicions of violence and sexual abuse caused by the wife and her roommate.

Regarding these facts, he repeatedly appealed to the law enforcement agencies which for a long time, even before the case was brought before the European Court of Human Rights, conducted investigations, then closed the case, and then revoked the decisions to close the case.

After the applicant's return to the city, the child lived with him and his parents and the wife could communicate with the child only in the presence of the applicant or other persons.

The decision of the district court with the reference to the United Nations Declaration of the Rights of the Child of 1959, the Convention on the Rights of the Child of 1989 and the Article 161 of the Family Code of Ukraine stipulated to determine the place of residence of the child with his/her mother.

The European Court of Human Rights found a violation of the Article 8 of the Convention which guarantees the right to respect for private

---

⁶ See *Case of M.S. v. Ukraine* [2017-07-11]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2017, Application No. 2091/13.

and family life and covers both the criminal sphere (proper investigation into the use of violence against a child) and the civil sphere for determining the child's place of residence.

The European Court of Human Rights considered that the analysis carried out by the domestic courts prior to the decision that the applicant's daughter was to live with her mother was insufficiently substantiated. Therefore, despite the wide discretion granted to national authorities in the field of child's custody, the reasons they give for addressing them cannot be considered "appropriate and sufficient". Accordingly, there has been a violation of the Article 8 of the Convention concerning the determination of the applicant's child's place of residence (paragraphs 85 – 86).

Thus, in assessing the proportionality of the interference, the European Court of Human Rights reiterated its general principle that two conditions must be taken into account in determining the best interests of the child in each case: firstly, the best interests of the child will be maintained, except when the family is particularly unfit or clearly unhappy; secondly, it is in the best interests of the child to ensure that he or she develops in a safe, calm and stable environment that is not unfavourable (paragraph 76).

It is interesting to note that prior to the conflict between the parents, the child had always lived in the applicant's apartment, where she had a stable environment. The child's further relocation disrupted the stability of the child's daily life: she had to live in a new house in another residential area and she had to visit a new institution and communicate with new people around her. At the time of the civil dispute, the mother moved again, where she lived in another apartment, which was again a new environment that the child had to accept. Importantly, the European Court of Human Rights noted that the judgments did not show that any of these issues had been duly considered (paragraph 83).

So, summing up, we conclude that this decision confirmed the stable position of the European Court of Human Rights, which is to determine primarily the "best interests of the child" and not the parents, which requires a detailed study of the situation, taking into account various factors that may affect the interests of the child and procedures in resolving the dispute for all parties.

Of course, the judgment of the European Court of Human Rights should not be an example of the unconditional obligation of national

courts to decide matters in favour of the father. It requires an approach to determine the proportionality of interference with the rights and in this aspect of the interests of the child and, depending on the specific circumstances of the case, to resolve the issue in favour of the “interests of the child.”⁷

Finally, we can add that some case law decisions of the European Court of Human Rights concern the establishment of paternity and the protection of the interests of illegitimate children. For example, in the case “Kalacheva v. Russia” from 7 May 2009,⁸ the applicant appealed against the refusal of the Russian courts to establish the origin of her illegitimate child from her biological father on the basis of a DNA examination. The European Court of Human Rights stated that DNA analysis is currently the only scientific method of accurately establishing the paternity of a particular child and its probative value significantly exceeds any other evidence presented by the parties to confirm or to refute their close relationship.

Conclusions

Thus, at the present stage of development of the legal science we can talk about the need for new comprehensive research on the protection of family rights. Nowadays, family rights also require scientific understanding and comprehensive systematic analysis of the problem of legal regulation of the exercise and the protection of children’s rights which will provide an opportunity to ensure these rights at the national level, and further guarantee them at the European level. The current Ukrainian family legislation does not solve all the practical problems in the field of protecting family rights. Historically, in Ukraine, family law has been separated from civil law; therefore, individual family legal methods of protection are repeated in terms of the content and the procedure for their application. However, the corresponding civil legal methods of protection

---

⁷ See PARKHOMENKO, P. The Significance of the Decision of the ECtHR in the Case “M.S. against Ukraine” for Law Enforcement Practice. In: *Jurliga* [online]. 2017-07-25 [cit. 2020-09-15]. Available at: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/162658_znachennya-rshennya-spl-u-sprav-ms-proti-ukrani-dlya-pravozastosovcho-praktiki [in the Ukrainian original ПАРХОМЕНКО, П. Значення рішення ЄСПЛ у справі «М.С. проти України» для правозастосовчої практики. В: *Юрліга* [онлайн]. 2017-07-25 [цит. 2020-09-15]. Доступно на: https://jurliga.ligazakon.net/analitics/162658_znachennya-rshennya-spl-u-sprav-ms-proti-ukrani-dlya-pravozastosovcho-praktiki].

⁸ See *Case of Kalacheva v. Russia* [2009-05-07]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2009, Application No. 3451/05.

or the direct application of the provisions of the Civil Code of Ukraine, providing for the protection of civil rights, it is impossible to use as methods of protecting the family rights due to meaningful features of the family legal relations, which are characterized by the absence of retribution, a special subject composition, duration in time, the presence of close family ties and personal trust. It is necessary to look for new, out-of-court ways to protect the family rights in Ukraine, for example, use of mediation.

References

- Case of Kalacheva v. Russia* [2009-05-07]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2009, Application No. 3451/05.
- Case of M.S. v. Ukraine* [2017-07-11]. Judgement of the European Court of Human Rights, 2017, Application No. 2091/13.
- Civil Code of Ukraine of 16 January 2003, No. 435-IV, as amended.*
- Civil Procedure Code of Ukraine of 18 March 2004, No. 1618-IV, as amended.*
- Constitution of Ukraine of 28 June 1996, No. 254k/96-BP, as amended.*
- Convention on the Rights of the Child* [1989-11-20].
- Declaration of the Rights of the Child* [1959-11-20].
- European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms* [1950-11-04].
- Family Code of Ukraine of 10 January 2002, No. 2947-III, as amended.*
- Information on the State of Administration of Justice in the Civil Court of Cassation of the Supreme Court in the First Half of 2020* [online]. 2020. 13 p. [cit. 2020-09-15]. Available at: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvit_KCS_2020.pdf [in the Ukrainian original *Інформація про стан здійснення правосуддя у Касаційному цивільному суді у складі Верховного Суду у першому півріччі 2020 року* [онлайн]. 2020. 13 с. [цит. 2020-09-15]. Доступно на: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvit_KCS_2020.pdf].
- PARKHOMENKO, P. The Significance of the Decision of the ECtHR in the Case “M.S. against Ukraine” for Law Enforcement Practice. In: *Jurliga* [online]. 2017-07-25 [cit. 2020-09-15]. Available at: <https://jurliga>.

ligazakon.net/analytcs/162658_znachennya-rshennya-spl-u-spravms-proti-ukrani-dlya-pravozastosovcho-praktiki [in the Ukrainian original ПАРХОМЕНКО, П. Значення рішення ЄСПЛ у справі «М.С. проти України» для правозастосовчої практики. В: *Юрліга* [онлайн]. 2017-07-25 [цит. 2020-09-15]. Доступно на: https://jurliga.ligazakon.net/analytcs/162658_znachennya-rshennya-spl-u-spravms-proti-ukrani-dlya-pravozastosovcho-praktiki].

The Grand Chamber of the Supreme Court Changed the Case Law in Disputes over the Determination of the Child's Place of Residence [online]. 2018-11-07 [cit. 2020-09-15]. Available at: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/592663/> [in the Ukrainian original Велика Палата ВС змінила судову практику у справах про визначення місця проживання дитини [онлайн]. 2018-11-07 [цит. 2020-09-15]. Доступно на: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/592663/>].

Universal Declaration of Human Rights [1948-12-10].

VERBA-SYDOR, O., U. VOROBEL, T. PODOROZHNA, A. DUTKO and N. GRABAR. Models of Legal Regulation of Spousal Separate Residence Regime in the Countries of the European Union and Ukraine. *Revista Amazonia Investiga* [online]. 2020, vol. 9, n° 26, pp. 6-18 [cit. 2020-09-15]. ISSN 2322-6307. Available at: <https://doi.org/10.34069/ai/2020.26.02.1>.

Assoc. Prof. Alyona Dutko, Ph.D.

Faculty of Law
Lviv State University of Internal Affairs
Horodotska St. 26
79007 Lviv
Ukraine
dutkoalona@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-5622-1046>

Legal Aspects of Short-term Lease Agreements – on a Comparative Background

Ewelina Badura

Abstract: *Short-term rental has become extremely popular in recent years. It is important to distinguish the functioning of the two main real estate markets: the investment market, which includes the transfer of property rights and ownership-like rights, and the rental market, relating to the conclusion of contracts specifying mutual rights and obligations related to the ownership of a real estate. Booking or Airbnb websites, used to book accommodation, after selecting the basic search parameters allow you to find not only hotels and guesthouses, but also private apartments in competitive locations. This note argues that cities should adopt an enforceable ordinance that addresses health and safety, zoning, licensing and taxation by drawing on ideas already implemented in other cities.*

Key Words: *Civil Law; Short-term Lease Agreements; Rental; Real Estate; Contract; Regulations; Condo Hotel; Aparthotel; the United States of America; Poland; Germany; France; Spain.*

Introduction

Short-term rental has been a popular form of investment for years. Sooner or later, virtually every city will have to face the problems of short-term rental. Online platforms like Booking, Airbnb, FlipKey and HomeAway have made short-term rentals easier and more popular around the world. In fact, short-term rental platforms make huge profits from turning a blind eye to unregulated, commercialized short-term rental. In order to develop an appropriate short-term rental policy, each city should be able to adopt short-term rental laws in line with its social and economic circumstances and priorities. The ideal solution would be a policy ensuring the protection of public interests, while maintaining the freedom and safety of the city's inhabitants.

1 Short-term rental in Europe

Although the importance of this market has changed with the advent of the internet and mobile applications, short-term rental has existed to some extent for centuries. The condo system, which is a different form of

home ownership, was already known in ancient Egypt and Greece where it served people who could not afford to buy their own home.¹ In the Western Europe, this system gained popularity after WWII due to the increased demand for housing and the need to look for more economical solutions. The most dynamic development of the condo system took place in the United States of America,² where it is an alternative to the dominant model in which the entire building has one owner and individual apartments are rented.³ Condominium is a combination of two laws. The first one is the right to separate ownership of a part of the building (premises in the building) and the second one is the joint ownership right to the common parts (e.g. corridors, elevators, roof, areas surrounding the building).

In Europe, there are two most common legal systems regarding condominiums. In the first one, each landlord acquires two separate, but directly related rights.⁴ One of them is the ownership of the premises and the other one is the joint ownership of the common parts of the building and land (Poland, Belgium, Greece, Portugal or Italy). In the other system, all apartment owners are co-owners of the building and the land, and everyone has special rights to the premises (Austria, the Netherlands, Germany or Switzerland). As a rule, in both systems, common parts are managed by joint owners. The aparthotel system consists in the purchase of a studio apartment by an investor who concludes an apartment rental agreement with the developer.⁵ Under this agreement, the property owner receives income. Apart from that, the system applies equally to

---

¹ See ARMSTRONG, G. M. Jr. Louisiana Condominium Law and the Civilian Tradition. *Louisiana Law Review*. 1985, vol. 46, no. 1, pp. 71-72. ISSN 0024-6859.

² See PARETS, R. T. Why Condo Hotels Are a Hot Concept. In: *National Real Estate Investor* [online]. 2005-05-01 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://www.nreionline.com/mag/why-condo-hotels-are-hot-concept>.

³ See CHRABĄSZCZ, K. Condoinvestycje jako alternatywna forma alokacji kapitału [Condo Investments as an Alternative Form of Allocation of Capital]. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie* [The Małopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection] [online]. 2014, vol. 24, nr 1, p. 49 [cit. 2020-09-20]. ISSN 2658-1817. Available at: <https://doi.org/10.25944/znmwse.2014.01.4758>.

⁴ See LU, M. C. K. *The Causes and Consequences of Condo Hotel Conversion in Waikiki, Hawaii*. 1st ed. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology, 2005, pp. 30-36.

⁵ See DOWNEY, J. F. The Aparthotel: A Useful Tool for Investors and Developers. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly* [online]. 1991, vol. 32, no. 2, pp. 53-55 [cit. 2020-09-20]. ISSN 0010-8804. Available at: [https://doi.org/10.1016/0010-8804\(91\)90078-6](https://doi.org/10.1016/0010-8804(91)90078-6).

hotels, catering facilities and spa services as well as typical residential buildings with a reception, but without restaurant and recreational areas.

Condo and apartment systems in Europe operated initially in the Mediterranean countries and then developed in other areas of the continent. These systems as alternative investment methods have been popular on the international market for over twenty years. Condo and apartment systems are based on the concept of concluding two agreements: a real estate purchase agreement and a real estate rental agreement. However, these systems differ from each other. The “condo” system describes ownership issues, the “apart” system concerns functional issues; therefore, for example, on the Polish market, additional sub-categories of these products, such as condo-apartments and condo-hotels, can also be distinguished.

2 Short-term rental platforms

Booking platforms, such as Booking or Airbnb, have revolutionized the short-term rental market. They influenced both the way of traveling and booking, but also forced the adoption of appropriate changes in legal regulations. Innovative short-term rental platforms have changed the way in which millions of people travel around the world. They connect travellers with local property owners. Short-term rentals have been around for decades, but platforms have contributed to their growth in popularity, facilitating access to affordable accommodation options around the world.

Today, short-term rental platforms offer all kinds of properties, from beach houses, town apartments and chalets in the mountains to less traditional properties, such as tree houses or garage accommodation.⁶ Short-term rental guests stay longer in a given location and spend more than those staying at the hotel. Short-term rental platforms also provide the property owners with a new source of additional income which is often used to pay off their mortgage or to finance property renovations.

---

⁶ The difference between the condo and the apart systems concerns, among others, property management. Condo rooms are usually managed by the developer. The apartments, on the other hand, are usually not managed by a developer, but by a specialized external company. The difference between these systems also applies to costs.

3 Regulations of short-term rental in selected countries

There are numerous restrictions on short-term rentals in many cities around the world. These regulations are often local in nature and vary from country to country, and even from city to city. The laws governing the short-term rentals in the United States of America vary greatly from state to state. This is because there is a big difference in how the short-term rental is perceived and how the short-term rental platforms work.

3.1 United States of America

In the case of the United States of America, the rules for this type of tenancy vary widely by state and city.⁷ New York has some of the strictest short-term rental laws.⁸ Even before Airbnb's popularity, regulations banned renting an apartment for fewer than 30 days in most apartment buildings, unless a "permanent" tenant was present at the same time. In practice, even advertising such a rental is illegal and is subject to a fine of up to 7,500 USD. Although this regulation does not cover single-family houses, they are relatively rare in New York. Thus, in New York, the owner (or other host) can rent a spare room, provided that he/she himself/herself lives in it. Additionally, the owner cannot install any locks on this property, as guests must have free access to all rooms.

San Francisco, where Airbnb is headquartered, was one of the first cities to introduce short-term rental regulations. The city imposed limits on the number of days that property can be rented for short periods. In addition, owners are required to register a business with an indication of the subject of activity in the form of short-term rental. The city, therefore, has a list of all registered landlords who report the condition of their accommodation on a quarterly basis. If property owners want to rent the entire property, they can only do so for a maximum of 90 nights per year. They can rent a free room for an unlimited number of nights if they are also staying in the facility at the same time.

---

⁷ See SWOR, R. W. F. Long Term Solutions to the Short-term Problem: An Analysis of the Current Legal Issues Related to Airbnb and Similar Short-term Rental Companies with a Proposed Model Ordinance. *Belmont Law Review* [online]. 2018, vol. 6, no. 1, pp. 278-316 [cit. 2020-09-20]. ISSN 2688-0792. Available at: <https://ssrn.com/abstract=3330700>.

⁸ See SIMMONS, A. Short-term Rental Laws in Major U.S. Cities (Updated 2/5/2020). In: *2nd Address* [online]. 2020-02-05 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://www.2ndaddress.com/research/short-term-rental-laws/>.

In Los Angeles, it was only at the end of year 2019 when regulations regarding the rules of short-term rental were passed. Property owners can only rent it if they live there themselves. Violation of these regulations is subject to a daily penalty of at least 500 USD. Landlords are required to register the rental, to pay taxes and to keep records. Short-term rental is allowed for a period not longer than 120 days a year. Exceeding this limit is subject to a daily fine of at least 2,000 USD.

Also in the capital of the country – Washington D.C., there are quite restrictive regulations regarding the use of Airbnb. The real estate owners can only rent one house which is their place of residence. Landlords are required to register their rental activity. Those wishing to rent the entire property must obtain an additional “for vacation” endorsement. The maximum number that can be rented in a given facility is 90 nights a year. Fines start at 500 USD for violations of these regulations and can go up to 6,000 USD for a repeat violation.

3.2 Poland

In the Polish system, the basic legal problem on the short-term rental market is the lack of a definition of “condo hotel” and “aparthotel”. The legal separation of specific premises or hotel units is of significant importance for the definition of the condo system. It can, therefore, be concluded that condo hotels fall in this sense within the definition of an independent dwelling or premises for a different purpose, in accordance with the provisions of the Polish Act on the Ownership of Premises.⁹ In turn, in the case of the apart system, the provisions of the Polish Civil Code may apply to the ownership or co-ownership of a real estate.¹⁰ The separation of a hotel unit (premises) as premises with a different purpose (business premises) is associated with certain obligations and limitations.¹¹ Although it is possible to freely trade in such premises, it is not possible to register for a permanent residence in such a property. Moreover, usually these real estates are burdened with higher real estate taxes

---

⁹ See Article 2 of the *Act of June 24, 1994, on the Ownership of Premises* [1994-06-24]. Journal of Laws, 2019, item 737, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali* [1994-06-24]. Dziennik Ustaw, 2019, poz. 737 ze zm.].

¹⁰ See KAŻMIERCZYK, A. *Nieruchomość wspólna właścicieli lokali: Problematyka prawno-rzeczowa* [Property Shared by Owners of Premises: Legal and Material Issues]. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015. 539 p. ISBN 978-83-255-7069-9.

¹¹ See KAŻMIERCZYK, A. *Zaświadczenie o samodzielności lokalu* [Certificate of the Independence of the Premises]. *Rejent* [Notary]. 2013, vol. 23, nr 1, pp. 11-38. ISSN 1230-669X.

than in the case of independent dwellings and higher perpetual usufruct fees if the land is covered by such right.

The “condo hotel” and “aparthotel” categories have not yet been identified in the statistics of the Central Statistical Office of Poland.¹² By contrast, such establishments are usually included in statistics on construction of dwellings or in statistics on hotel operations. They are also not regulated by the provisions specifying the conditions for the provision of hotel services and the principles of categorizing hotel facilities,¹³ i.e. the Polish Act on Tourist Events and Related Tourist Services¹⁴ and the Regulation of the Minister of Economy and Labour on Hotel Facilities and Other Facilities Where Hotel Services Are Provided.¹⁵ The possible division of condo facilities into categories is, therefore, related to the fulfilment of the criteria set out in the above-mentioned regulations, which in the case of facilities based on a typical housing program is in practice very difficult. The investment nature of the purchase of the right or shares in a condo hotel has not yet been regulated in the provisions on investments in the financial market in Poland. In this respect, buyers are entitled only to protection rights under the general principles of the Polish Civil Code.

Currently, the Polish legal regulations do not define basic requirements, such as, for example, the type of real estate that can be rented for a short term.¹⁶ The local governments where the real estate is located have no legal basis to control the level of security related to such activity.

¹² See *Act of June 29, 1995, on Public Statistics* [1995-06-29]. Journal of Laws, 2020, item 443, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej* [1995-06-29]. Dziennik Ustaw, 2020, poz. 443 ze zm.]; and *Główny Urząd Statystyczny* [Statistics Poland] [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://stat.gov.pl/>.

¹³ These hotel facilities include: 1) hotels and motels; 2) guesthouses; 3) campsites (campgrounds), camping sites; 4) excursion homes; 5) youth hostels; 6) hostels.

¹⁴ See *Act of November 24, 2017, on Tourist Events and Related Tourist Services* [2017-11-24]. Journal of Laws, 2019, item 548, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych* [2017-11-24]. Dziennik Ustaw, 2019, poz. 548 ze zm.].

¹⁵ See *Regulation of the Minister of Economy and Labour of August 19, 2004, on Hotel Facilities and Other Facilities Where Hotel Services Are Provided* [2004-08-19]. Journal of Laws, 2017, item 2166, as amended [in the Polish original *Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie* [2004-08-19]. Dziennik Ustaw, 2017, poz. 2166 ze zm.].

¹⁶ See STRZELCZYK, R. *Prawo nieruchomości* [Real Estate Law]. 6. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2019, pp. 415-423. ISBN 978-83-8128-795-1.

This often results in the formation of the so-called “wild hostels” that are not even covered by the fire control.¹⁷ This can pose a serious threat to both landlords and other residents of the building. Another important issue is frequent tax avoidance by the building owners, which brings tangible losses to municipal budgets. In addition, the lack of control of such premises affects building residents who may be at risk of renters disturbing the peace, and thus the intervention of security services. Therefore, the need for regulation in this area results primarily from the lack of control over the rented premises. A separate issue is the uncertainty surrounding tax interpretations and justified doubts regarding the settlement of income from the rental of investment apartments.

3.3 Germany

The situation in Germany is completely different than in Poland with regard to this issue. According to the regulations in force, the German federal states (lands) were authorized under the 1971 Act on the Improvement of Tenancy Law¹⁸ to adopt regulations prohibiting the use of apartments for non-residential purposes when the adequate supply of housing for the local population would be threatened.¹⁹ As a rule, such regulations may be introduced if there is a shortage of housing in a given local area for its residents. Therefore, many years ago, a countermeasure was introduced in the event that too much residential property was used for short-term letting. In a landmark judgment, the German Federal Constitutional Court ruled that the above-mentioned reason justifies granting such a power to individual federal states (in German *Länder*).²⁰

In year 2013, Berlin adopted the “ZwVbG” Act, the Law Prohibiting the Misuse of Dwellings,²¹ which prohibited the abuse of housing. Under

---

¹⁷ See *Act of August 24, 1991, on Fire Protection* [1991-08-24]. Journal of Laws, 2019, item 1372, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej* [1991-08-24]. Dziennik Ustaw, 2019, poz. 1372 ze zm.].

¹⁸ See *Gesetz zur Verbesserung des Mietrechts und zur Begrenzung des Mietanstiegs sowie zur Regelung von Ingenieur- und Architektenleistungen* [1971-11-04]. BGBl. I S. 1745, last amendment as of April 19, 2006.

¹⁹ See KAŻMIERCZYK, A. Issues of Short-term Rental in Light of EU and Member States' Regulations. *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* [Review of International, European and Comparative Law] [online]. 2019, vol. 17, pp. 192-193 [cit. 2020-09-20]. ISSN 1730-4504. Available at: <https://doi.org/10.26106/5gev-2c68>.

²⁰ See *Judgement of the Bundesverfassungsgericht Ref. No. 2 BvL 5/74* [1975-02-04].

²¹ See *Gesetz über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum* [2013-11-29]. GVBl. I S. 626, last amendment as of April 9, 2018.

this law, short-term rentals were banned entirely in Berlin from year 2014 to year 2016. However, this ban was found unconstitutional and as of May 1, 2016, Berlin has only been banned from renting entire apartments via booking platforms.²² Only individual rooms may be rented, provided that the rental accounts for less than 50 % of the entire apartment. It is also imperative that the landlord lives in the apartment at the same time. The obligation to have an appropriate rental permit was also introduced. Non-compliance can result in an eviction order and resettlement of people who do not use their apartment lawfully or with fines of up to 500,000 EUR.²³

3.4 France

In France, the Law for a Digital Republic²⁴ of October 7, 2016, granted municipalities the right to establish the rules and procedure for registering short-term rentals.²⁵ This right applied to cities with more than 200,000 inhabitants and such regulations were introduced, inter alia, in Paris. The rules for short-term rental were made dependent on the classification of the apartment as the main residence, the second place of residence (in French *résidence secondaire*) and the tourist accommodation (in French *meublés de tourisme*).²⁶

According to the regulations in force, short-term rental of a real estate that is also the permanent residence of its owner is allowed for a pe-

²² See KAŻMIERCZYK, A. Issues of Short-term Rental in Light of EU and Member States' Regulations. *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* [Review of International, European and Comparative Law] [online]. 2019, vol. 17, p. 193 [cit. 2020-09-20]. ISSN 1730-4504. Available at: <https://doi.org/10.26106/5gev-2c68>.

²³ See Article 7 (4) of *Gesetz über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum* [2013-11-29]. GVBl. I S. 626, last amendment as of April 9, 2018.

²⁴ See *Loi n° 2016-1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique* [2016-10-07]. Journal Officiel de la République Française, 2016, n° 0235.

²⁵ Rules for short-term rental as well as penalties for non-compliance with short-term rental limits were introduced in year 2018 by the Law on the Evolution of Housing, Land Management and Digital Technology Act, the so-called ELAN. See *Loi n° 2018-1021 du 23 novembre 2018 portant évolution du logement, de l'aménagement et du numérique* [2018-11-23]. Journal Officiel de la République Française, 2018, n° 0272 (Loi ELAN). This law also defines the new type of short-term rental called "mobile rental".

²⁶ See KAŻMIERCZYK, A. Issues of Short-term Rental in Light of EU and Member States' Regulations. *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* [Review of International, European and Comparative Law] [online]. 2019, vol. 17, p. 189 [cit. 2020-09-20]. ISSN 1730-4504. Available at: <https://doi.org/10.26106/5gev-2c68>.

riod of up to 120 days a year; by exceeding the limit of 120 days a year the owner is subject to a fine of up to 5,000 EUR, and in some cases even to 10,000 EUR. The owner must live in the property for the remainder of the year. Such apartments are subject to registration as short-term lease. If the landlord has not lived in the property for 8 months, this place loses the status of a dwelling. Then it is treated as the so-called second home with different regulations. In this case, registration of such an apartment for short-term rental is associated with obtaining consent to convert the residential part into a business part.²⁷ Renting a second apartment without such a permit is punishable by a fine as much as 50,000 EUR.

The most stringent restrictions on short-term rental apply to the rental of apartments intended solely for the tourism purposes, i.e. meublés de tourisme. These types of properties are reserved for the exclusive use of the tenant, but have no reception and no additional accommodation services are provided. In this case, it is also necessary to obtain the appropriate consent for transformation of living space in economic activity. Obtaining such consent costs from 1,500 to 2,000 EUR per square meter and these permits are temporary.

In France, on the basis of the Act of November 23, 2018, on Changes in Housing, Land Management and Digital Technology, a new type of short-term rental agreement has been developed – the so-called “mobile rental”. This regulation applies to the rental of a furnished apartment, where the contract is concluded for a fixed period of one to even ten months. In the event that there is no explicit provision for the registration obligation, the apartment intended for this type of short-term rental will not be registered.²⁸

---

²⁷ See KAŻMIERCZYK, A. Issues of Short-term Rental in Light of EU and Member States' Regulations. *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* [Review of International, European and Comparative Law] [online]. 2019, vol. 17, p. 190 [cit. 2020-09-20]. ISSN 1730-4504. Available at: <https://doi.org/10.26106/5gev-2c68>.

²⁸ See KAŻMIERCZYK, A. Issues of Short-term Rental in Light of EU and Member States' Regulations. *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* [Review of International, European and Comparative Law] [online]. 2019, vol. 17, p. 191 [cit. 2020-09-20]. ISSN 1730-4504. Available at: <https://doi.org/10.26106/5gev-2c68>.

3.5 Spain

In Spain, new regulations on short-term rental entered into force in year 2019. The amended provisions of the *Ley de Arrendamientos Urbanos*²⁹ provide tenants with additional protection measures and also give property owners greater powers to influence the rental of holiday properties.

With the entry into force of Royal Decree 7/2019 in March 2019, the regulations of the property law (in Spanish *Ley de Propiedad Horizontal*)³⁰ have changed. According to the adopted regulation, the majority of three-fifths of the building's owners may decide to limit or to ban the operation of tourist apartments in this building. Until this amendment, this decision had to be unanimous. Condominium may also impose additional fees on landlords as co-ownership for the operation of tourist apartments.

Additionally, as of January 1, 2019, travel rental platforms must submit detailed information to the Spanish tax authorities about all their activities in Spain. The 2018 tourist rental income was, therefore, the first to which the regulations applied. For each tourist rental, booking platforms (Airbnb, HomeAway, Booking, etc.) are required to provide the tax authorities with the following information via the declaration: identity of the owner of the apartment, legal title to the property, identity of the tenants and their number, indication of the property to which the rental relates, rental income obtained, contact information, starting date, payment dates, and even payment methods.

Barcelona was the first city in the world to impose a heavy 600,000 EUR fine on Airbnb in November 2016. It is also the first city in Spain to regulate short-term rentals for tourism purposes (in Spanish *pisos turísticos*). In March 2017, the municipality of Barcelona approved a special urban planning program for tourism construction, the so-called PEUAT (in Spanish *Especial Plan Urbanístico de Alojamientos Turísticos de Barcelona*).³¹ According to this program, Barcelona has been divided into four main areas. According to the Catalan municipality, the implementation of this regulation has led to a reduction in the number of apartments

---

²⁹ See *Real Decreto-ley 7/2019, de 1 de marzo, de medidas urgentes en materia de vivienda y alquiler* [2019-03-01]. BOE-A-2019-3108.

³⁰ See Artículo 3 de la Ley de Propiedad Horizontal. In: *Conceptos Jurídicos* [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://www.conceptosjuridicos.com/lph-articulo-3/>.

³¹ See About the PEUAT. In: *Ajuntament de Barcelona* [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://ajuntament.barcelona.cat/pla-allotjaments-turistics/en/>.

for tourism in Barcelona to 9,600 units, reducing it by 6,000 illegally rented apartments to tourists. The municipality imposed 6,500 fines on owners and operators.

In turn, in March 2019, the municipality of Madrid approved the *Plan Especial de Regulación del Uso de Hospedaje*,³² which only applies to accommodation facilities rented for more than 90 days a year. The plan distinguishes four zones in Madrid. There were 10,500 tourist properties in Madrid before the enactment of the municipal law in March 2019. It can, therefore, be assumed that many of them will disappear.

Valencia introduced restrictions on short-term rental in June 2018. The new Tourism and Hospitality Act (in Spanish *Ley de Turismo y Hospitalidad*)³³ was approved by the municipality of Valencia in June 2018. It introduced a number of restrictions on the possession of a tourist license. It is imperative that the tourist base is situated on the ground or the first floor. The rented apartment must not be above or on the same floor as other private apartments. The building must not contain more than 50 % of the tourist apartments. In conclusion, it can be said that the ground floor or the premises above a store may be a place intended for short-term rental for tourist purposes. In some neighbourhoods in Valencia, renting an apartment through booking platforms is even more complicated and subject to additional restrictions on tourist rentals. For example, in the city center (in Spanish *Ciutat Vella*), the maximum period of renting apartments to natural persons for tourist purposes is 60 days. In the coastal Town of Cabanyal, the housing stock for tourists is limited to 10 % of the total stock, with the exception of seaside homes where this ratio can be up to 30 %. In addition, in January 2019, a new municipal decree was introduced in Valencia which requires the renewal of tourist permits every 5 years.

---

³² See Plan Especial de regulación del uso de servicios terciarios en la clase de hospedaje. In: *Portal de transparencia del Ayuntamiento de Madrid* [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://transparencia.madrid.es/portales/transparencia/es/Medio-ambiente-y-urbanismo/Urbanismo/Planeamiento-urbanistico/Plan-Especial-de-regulacion-del-uso-de-servicios-terciarios-en-la-clase-de-hospedaje/?vgnextfmt=default&vgnextoid=b71cbc8d3c9f4610VgnVCM1000001d4a900aRCRD&vgnnextchannel=eae9508929a56510VgnVCM1000008a4a900aRCRD>.

³³ See *Ley 15/2018, de 7 de junio, de turismo, ocio y hospitalidad de la Comunitat Valenciana* [2018-06-07]. BOE-A-2018-8950.

Conclusions

The issue of short-term rental has become very interesting in recent years. It contributed to the development of new technologies and the popularity of booking platforms as well as the development of a new socio-economic phenomenon of the “sharing economy”.³⁴ While there are many different aspects of short-term rental that require new regulations, there exist five main issues that are most relevant, regardless of city or country. The first problem is connected with health and safety. Health and safety are a broad category which covers issues such as cleanliness, parking, fire protection and other aspects that would likely be regulated if someone were renting a hotel room rather than a short-term rental property.

Another problem is the sub-division of a real estate into short-term rentals. While some cities allow short-term rental properties with virtually no restrictions, others restrict these properties to specific zones. Additionally, some of them only allow the owner to live in certain zones. Some cities do not allow short-term rentals at all. The third problem is putting in place an appropriate permit system to limit the number and the potential location of properties for short-term rental. The fourth problem concerns the taxation of a real estate intended for short-term lease and, therefore, used for business purposes.

The last problem, which also serves to link all these elements together, is the issue of the feasibility of the applicable regulations. While all of these areas may not seem too difficult to regulate on their own, cities need to create restrictions that are actually enforceable. It also means that these restrictions cannot conflict with other legal regulations in force in a given area. Moreover, the adopted regulations should not be overly complex or excessively burdensome. The lack of enforcement of the law in force in this respect allows these commercial ventures to weaken the economic and social fabrics of residential neighbourhoods in many different ways.

To conclude, despite its advantages, short-term rental of residential properties for tourism purposes poses a serious risk to everyone. Often, the hosts are in many cases not adequately protected, including due to

---

³⁴ See HAMARI, J., M. SJÖKLINT and A. UKKONEN. The Sharing Economy: Why People Participate in Collaborative Consumption. *Journal of the Association for Information Science and Technology* [online]. 2016, vol. 67, no. 9, pp. 2047-2059 [cit. 2020-09-20]. ISSN 2330-1643. Available at: <https://doi.org/10.1002/asi.23552>.

the lack of adequate insurance. Property owners are at risk from their business activities and do not take any action to remedy this. Other tenants and their neighbours are exposed to noise and other disruptions caused by additional charges or a higher rent. Due to the lack of appropriate regulations in many legislations and the emergence of so many problems and risks, it seems necessary to adopt a new and comprehensive approach to the issues related to short-term rental.

References

- About the PEUAT. In: *Ajuntament de Barcelona* [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://ajuntament.barcelona.cat/pla-allotjaments-turistics/en/>.
- Act of April 23, 1964 – Civil Code* [1964-04-23]. Journal of Laws, 1964, no. 16, item 93, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny* [1964-04-23]. Dziennik Ustaw, 1964, nr 16, poz. 93 ze zm.].
- Act of August 24, 1991, on Fire Protection* [1991-08-24]. Journal of Laws, 2019, item 1372, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej* [1991-08-24]. Dziennik Ustaw, 2019, poz. 1372 ze zm.].
- Act of June 24, 1994, on the Ownership of Premises* [1994-06-24]. Journal of Laws, 2019, item 737, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali* [1994-06-24]. Dziennik Ustaw, 2019, poz. 737 ze zm.].
- Act of June 29, 1995, on Public Statistics* [1995-06-29]. Journal of Laws, 2020, item 443, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej* [1995-06-29]. Dziennik Ustaw, 2020, poz. 443 ze zm.].
- Act of November 24, 2017, on Tourist Events and Related Tourist Services* [2017-11-24]. Journal of Laws, 2019, item 548, as amended [in the Polish original *Ustawa z dnia 24 listopada 2017 r. o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych* [2017-11-24]. Dziennik Ustaw, 2019, poz. 548 ze zm.].
- ARMSTRONG, G. M. Jr. Louisiana Condominium Law and the Civilian Tradition. *Louisiana Law Review*. 1985, vol. 46, no. 1, pp. 65-86. ISSN 0024-6859.

- Artículo 3 de la Ley de Propiedad Horizontal. In: *Conceptos Jurídicos* [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://www.conceptosjuridicos.com/lph-articulo-3/>.
- CHRABAŚCZCZ, K. Condoinvestycje jako alternatywna forma alokacji kapitału [Condo Investments as an Alternative Form of Allocation of Capital]. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie* [The Małopolska School of Economics in Tarnów Research Papers Collection] [online]. 2014, vol. 24, nr 1, pp. 47-58 [cit. 2020-09-20]. ISSN 2658-1817. Available at: <https://doi.org/10.25944/znmwse.2014.01.4758>.
- DOWNEY, J. F. The Aparthotel: A Useful Tool for Investors and Developers. *The Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly* [online]. 1991, vol. 32, no. 2, pp. 53-55 [cit. 2020-09-20]. ISSN 0010-8804. Available at: [https://doi.org/10.1016/0010-8804\(91\)90078-6](https://doi.org/10.1016/0010-8804(91)90078-6).
- Gesetz über das Verbot der Zweckentfremdung von Wohnraum* [2013-11-29]. GVBl. I S. 626, last amendment as of April 9, 2018.
- Gesetz zur Verbesserung des Mietrechts und zur Begrenzung des Mietanstiegs sowie zur Regelung von Ingenieur- und Architektenleistungen* [1971-11-04]. BGBl. I S. 1745, last amendment as of April 19, 2006.
- Główny Urząd Statystyczny [Statistics Poland] [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://stat.gov.pl/>.
- HAMARI, J., M. SJÖKLINT and A. UKKONEN. The Sharing Economy: Why People Participate in Collaborative Consumption. *Journal of the Association for Information Science and Technology* [online]. 2016, vol. 67, no. 9, pp. 2047-2059 [cit. 2020-09-20]. ISSN 2330-1643. Available at: <https://doi.org/10.1002/asi.23552>.
- Judgement of the Bundesverfassungsgericht Ref. No. 2 BvL 5/74* [1975-02-04].
- KAŹMIERCZYK, A. Issues of Short-term Rental in Light of EU and Member States' Regulations. *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* [Review of International, European and Comparative Law] [online]. 2019, vol. 17, pp. 180-198 [cit. 2020-09-20]. ISSN 1730-4504. Available at: <https://doi.org/10.26106/5gev-2c68>.

- KAŹMIERCZYK, A. *Nieruchomość wspólna właścicieli lokali: Problematyka prawnorzeczowa* [Property Shared by Owners of Premises: Legal and Material Issues]. 1. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2015. 539 p. ISBN 978-83-255-7069-9.
- KAŹMIERCZYK, A. Zaświadczenie o samodzielności lokalu [Certificate of the Independence of the Premises]. *Rejent* [Notary]. 2013, vol. 23, nr 1, pp. 11-38. ISSN 1230-669X.
- Ley 15/2018, de 7 de junio, de turismo, ocio y hospitalidad de la Comunitat Valenciana* [2018-06-07]. BOE-A-2018-8950.
- Loi n° 2016-1321 du 7 octobre 2016 pour une République numérique* [2016-10-07]. Journal Officiel de la République Française, 2016, n° 0235.
- Loi n° 2018-1021 du 23 novembre 2018 portant évolution du logement, de l'aménagement et du numérique* [2018-11-23]. Journal Officiel de la République Française, 2018, n° 0272.
- LU, M. C. K. *The Causes and Consequences of Condo Hotel Conversion in Waikiki, Hawaii*. 1st ed. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology, 2005. 102 p.
- PARETS, R. T. Why Condo Hotels Are a Hot Concept. In: *National Real Estate Investor* [online]. 2005-05-01 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://www.nreionline.com/mag/why-condo-hotels-are-hot-concept>.
- Plan Especial de regulación del uso de servicios terciarios en la clase de hospedaje. In: *Portal de transparencia del Ayuntamiento de Madrid* [online]. 2020 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://transparencia.madrid.es/portales/transparencia/es/Medio-ambiente-y-urbanismo/Urbanismo/Planeamiento-urbanistico/Plan-Especial-de-regulacion-del-uso-de-servicios-terciarios-en-la-clase-de-hospedaje/?vgnnextfmt=default&vgnextoid=b71cbc8d3c9f4610VgnVCM1000001d4a900aRCRD&vgnnextchannel=eae9508929a56510VgnVCM1000008a4a900aRCRD>.
- Real Decreto-ley 7/2019, de 1 de marzo, de medidas urgentes en materia de vivienda y alquiler* [2019-03-01]. BOE-A-2019-3108.
- Regulation of the Minister of Economy and Labour of August 19, 2004, on Hotel Facilities and Other Facilities Where Hotel Services Are Provided* [2004-08-19]. Journal of Laws, 2017, item 2166, as amended [in the

Polish original *Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie* [2004-08-19]. Dziennik Ustaw, 2017, poz. 2166 ze zm.].

SIMMONS, A. Short-term Rental Laws in Major U.S. Cities (Updated 2/5/2020). In: *2nd Address* [online]. 2020-02-05 [cit. 2020-09-20]. Available at: <https://www.2ndaddress.com/research/short-term-rental-laws/>.

STRZELCZYK, R. *Prawo nieruchomości* [Real Estate Law]. 6. wyd. Warszawa: C. H. Beck, 2019. 658 p. ISBN 978-83-8128-795-1.

SWOR, R. W. F. Long Term Solutions to the Short-term Problem: An Analysis of the Current Legal Issues Related to Airbnb and Similar Short-term Rental Companies with a Proposed Model Ordinance. *Belmont Law Review* [online]. 2018, vol. 6, no. 1, pp. 278-316 [cit. 2020-09-20]. ISSN 2688-0792. Available at: <https://ssrn.com/abstract=3330700>.

Ewelina Badura, PhD.

Institute of Law
Cracow University of Economics
Rakowicka St. 27
31-510 Cracow
Poland
ewe.badura@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-5514-6299>

Pracovnoprávne aspekty plošného testovania na ochorenie COVID-19 v Slovenskej republike (z pohľadu člena testovacieho tímu)¹

Labour Law Aspects of Area-wide Testing for COVID-19 Disease in the Slovak Republic (from the Point of View of a Member of Testing Team)

Viktor Križan

Abstract: *The presented paper deals with labour law aspects of the area-wide testing for the COVID-19 disease in the Slovak Republic, from the point of view of persons who performed work as members of the testing team. Although the issue of testing can also be viewed from the perspective of an employee who (did not) participate in the testing, it would already be spent on a separate paper. The author concludes that without violating and circumventing the labour law provisions, respectively in compliance with the agreed arrangements, it was not possible to perform the activity of a member of the testing team. During the testing, the shortcomings of the legal regulation of casual work in the Slovak Republic became apparent, to which it is necessary to respond by regulating casual work, which will provide the right balance of flexibility and social protection.*

Key Words: *Labour Law; Worker; Work Performance Agreement; Contract on Performance of Voluntary Activities; COVID-19; Nationwide Testing; Testing Team; the Slovak Republic.*

Abstrakt: *Predkladaný príspevok sa zaoberá pracovnoprávnymi aspektmi plošného testovania na ochorenie COVID-19 v Slovenskej republike, a to z pohľadu osôb, ktoré vykonávali prácu ako členovia testovacieho tímu. Na problematiku sa dá nahliadať aj z pohľadu zamestnanca, ktorý sa (ne)zúčastnil testovania, to by však už vydalo na samostatný príspevok. Prichádzame k záveru, že činnosť člena testovacieho tímu nebolo pri dodržaní dohodnutých dojednaní, respektíve bez porušenia a obchádzania pracovnoprávných predpisov možné reálne vykonať. Počas plošného testovania sa*

---

¹ Vedecký príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia výskumného projektu VEGA č. 1/0081/19 s názvom „Európsky sociálny model a jeho tendencie“, zodpovedný riešiteľ doc. JUDr. Miloš Lacko, PhD.

tak prejavili nedostatky právnej úpravy príležitostnej práce v Slovenskej republike, na čo je potrebné reagovať úpravou príležitostnej práce, ktorá poskytne správny pomer flexibility a sociálnej ochrany.

Kľúčové slová: Pracovné právo; pracovník; dohoda o vykonaní práce; zmluva o výkone dobrovoľníckej činnosti; COVID-19; celoplošné testovanie; testovací tím; Slovenská republika.

Úvod

Cieľom celoplošného testovania „Spoločná zodpovednosť“ bola snaha zachytiť skryté ohniská nákazy a spomaliť šírenie koronavírusu v Slovenskej republike. Celoplošné testovanie logisticky zabezpečovali Ozbrojené sily Slovenskej republiky v spolupráci s Policajným zborom Slovenskej republiky, Vládou Slovenskej republiky a orgánmi regionálnej a miestnej samosprávy. Išlo pritom o najväčšiu logistickú operáciu v histórii Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Celoplošné testovanie obyvateľov na ochorenie COVID-19 sa uskutočnilo v dňoch od 31. októbra do 1. novembra 2020 (ďalej len „prvé kolo testovania“) a plošné testovanie následne v dňoch od 7. novembra do 8. novembra 2020 (ďalej len „druhé kolo testovania“).² Samotnému celoplošnému testovaniu predchádzalo pilotné testovanie (ďalej len „pilotné testovanie“),³ ktoré prebehlo o týždeň skôr – v dňoch 23. októbra až 25. októbra 2020 v okresoch, ktoré boli v danom čase najviac zasiahnuté pandémiou koronavírusu.⁴

Účasť na testovaní bola dobrovoľná; na testovaní sa mohli zúčastniť všetci obyvatelia starší ako desať rokov. Výnimku z testovania mali osoby

² Na základe odporúčania Ústredného krízového štábu Slovenskej republiky dostali výnimku z pretestovania okresy s percentuálnou mierou pozitívnych prípadov z prvého kola testovania nižšou ako 0,7 %. Celkovo sa tak v priebehu 7. novembra a 8. novembra 2020 testovalo len v 45 okresoch.

³ Pri pilotnom testovaní bolo otestovaných spolu 140 945 ľudí, z ktorých bolo v okrese Bardejov 1 569 pozitívnych, v okrese Dolný Kubín 916 pozitívnych, v okrese Námestovo 1 910 pozitívnych a v okrese Tvrdošín 1 078 pozitívnych. Dovedna testovanie odhalilo 5 594 pozitívnych prípadov, teda 3,97 % otestovaných bolo pozitívnych. Do testovania bolo zapojených 5 063 ľudí, zapojilo sa aj všetkých 444 vojenských lekárov. Medzi zapojenými bolo aj 920 dobrovoľníkov. Bližšie pozri Pilotné testovanie na Orave a v Bardejove: účasť dosiahla cca 91 %, najviac obyvateľov sa testovalo v Bardejove, najväčšie percento infekčných je v Tvrdošine. In: *Ministerstvo obrany Slovenskej republiky* [online]. 2020-10-26 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.mosr.sk/48286-sk/pilotne-testovanie-na-orave-a-v-bardejove-ucast-dosiahla-cca-91-najviac-obyvatelov-sa-testovalo-v-bardejove-najvacsie-percento-infekcnych-je-v-tvrdošine/>.

⁴ Išlo o okresy Tvrdošín, Námestovo, Dolný Kubín a Bardejov.

s takým zdravotným obmedzením, ktoré im znemožňuje absolvovať takéto testovanie (zdravotný stav alebo kontraindikácie neumožňujúce vykonať test na ochorenie COVID-19, diagnostikované stredne ťažké alebo ťažké mentálne postihnutie, závažná porucha autistického spektra, ťažký, vrodený alebo získaný imunodeficit, onkologický pacient po chemoterapii alebo transplantácii). Tieto osoby sa však museli preukázať lekárskou správou, ktorá potvrdzovala nemožnosť zúčastniť sa testovania. Aj keď sa takéto osoby nezúčastnili testovania, neuplatňoval sa na ne zákaz vychádzania, museli však rovnako rešpektovať protiepidemické opatrenia.

Na každom odbornom mieste pôsobil testovací tím, ktorý tvorili jeden príslušník Ozbrojených síl Slovenskej republiky (veliteľ tímu), príslušník Policajného zboru Slovenskej republiky a štyria zdravotníci s civilným podporným personálom, zabezpečením samosprávou. Testujúci personál bol vopred testovaný a vzorky potrebné pre testovanie odobral len zdravotnícky personál. Nezdravotníci sa mohli prihlásiť ako dobrovoľníci a pomáhať s administratívou či organizáciou pod vedením Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Zdravotnícki pracovníci a dobrovoľníci sa mohli stať členom tímu na základe prihlášky prostredníctvom registračného formulára; prihláška na testovanie za člena odborného tímu bola záväzná. Všetkým členom odborných tímov mali byť zabezpečené ochranné pomôcky, ako aj stravovanie. Prípravy operácie sprevádzali problémy so zabezpečením dostatku dobrovoľníkov, najmä z radov zdravotníkov schopných vykonať odber. Z uvedeného dôvodu boli zrušené pôvodne plánované testovacie dni v piatky 30. októbra a 6. novembra 2020. Ešte deň pred začiatkom testovania mnohé samosprávy avizovali nedostatok zdravotníkov.

1 Zdravotnícky pracovník

V zmysle vyhlášky Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“) smeli výter z nosohltanu vykonávať primárne lekári, sestry, praktické sestry a záchranári. V prítomnosti týchto profesií mohli výter vykonávať aj študenti záverečných ročníkov medicíny, záchranárstva a opatrovateľstva. Vyhodnocovanie testov smeli vykonávať i ďalší zdravotnícki pracovníci či študenti zdravotníckych odborov. Za účelom rozšírenia okruhu osôb, ktoré by mohli vykonávať činnosť pri vyhodnocovaní testov, vydalo Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky vyhlášku č. 295/2020 Z.z.,

ktorou sa dopĺňa vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov. Na základe novoprijatej úpravy môže počas krízovej situácie samostatne vykonávať činnosti súvisiace s vykonaním diagnostického testu umožňujúceho priamo detekovať antigény vírusového ochorenia COVID-19, pri ktorých nedochádza k priamemu kontaktu s pacientom, aj rádiologický technik, zubný technik, dentálny hygienik, asistent výživy, farmaceutický laborant, masér, zubný asistent, sanitár, očný optik, optometrista, ortopedický technik, fyzioterapeut, verejný zdravotník, technik pre zdravotnícke pomôcky, farmaceut, zubný lekár, logopéd, psychológ, liečebný pedagóg, fyzik a laboratórny diagnostik. O tri dni neskôr Ministerstvo zdravotníctva vyhlášku bez bližšieho zdôvodnenia opäť novelizovalo,⁵ a to tak, že zubných lekárov zaradilo medzi nelekárske povolania, kvôli čomu boli vylúčení z účasti na testovaní v pozícii zdravotníka, čo sa stretlo s kritikou zo strany Slovenskej komory zubných lekárov.⁶

S každým zdravotníkom bola na účely plošného testovania uzatvorená dohoda o vykonaní práce podľa § 226 zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákonník práce“), v ktorej v pozícii zamestnávateľa vystupovala Ústredná vojenská nemocnica SNP Ružomberok.

Pokiaľ ide o dohodnutú prácu, v dohode sa „*zmluvné strany dohodli na vykonaní nasledovnej práce (pracovnej úlohy) zamestnancom pre zamestnávateľa: poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rozsahu zdravotného výkonu odberu a spracovania biologického materiálu osobe na zistenie respiračného ochorenia.*“ Pre pracovnoprávny vzťah založený dohodou o vykonaní práce je pritom charakteristické, že pracovný záväzok zamestnanca má formu pracovnej úlohy. Malo by teda ísť o taký záväzok, ktorý nie je vymedzený druhovo, ale individuálne, a to tak, že by mal byť vymedzený výsledkom práce alebo kvantifikačným kritériom.⁷ Malo by ísť o prácu, ktorá je vymedzená výsledkom individuálne a konkrétne. Vý-

⁵ Bližšie pozri Vyhlášku Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 303/2020 Z.z., ktorou sa mení vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov.

⁶ Bližšie pozri Zubní lekári kritizujú, že nebudú môcť pomáhať pri testovaní na COVID-19. In: *Postoj.sk* [online]. 2020-10-29 [cit. 2020-11-14]. ISSN 1336-720X. Dostupné na: <https://www.postoj.sk/64416/zubni-lekari-kritizuju-ze-nebudu-moct-pomahat-pri-testovani-na-covid-19>.

⁷ Porovnaj BARANCOVÁ, H. et al. *Zákonník práce: Komentár*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 1369. ISBN 978-80-89603-78-7.

sledok by mal byť stanovený jeden, nie však opakovane, i keď k tomuto jednému výsledku môže viesť aj sled rôznych krokov.⁸ Ako je však z formulácie „*poskytovanie zdravotnej starostlivosti*“ zrejmé, záväzkom je vykonávanie činnosti, ktorá nie je určená výsledkom, a preto zastávame názor, že zvolený zmluvný typ nezodpovedá požiadavkám pracovného práva.⁹ Na druhej strane uznávame, že s výnimkou pracovnej zmluvy, ktorej použitie je v tomto prípade neefektívne, iný zmluvný typ pracovného práva neprichádza do úvahy.

Na základe dohody o vykonaní práce sa zdravotník zaviazal „*dohodnutú prácu vykonať v dobe od 31. 10. 2020 do 01. 11. 2020 a od 07. 11. 2020 do 08. 11. 2020 v čase od 7.00 do 22.00 s prestávkou na odpočinok a jedenie v trvaní 180 minút.*“ Podľa § 223 ods. 2 Zákonníka práce však pracovný čas zamestnancov, ktorí vykonávajú prácu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, nesmie v priebehu 24 hodín presiahnuť 12 hodín. Zamestnancom, ktorí vykonávajú prácu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, tiež nemožno nariadiť, a ani s nimi dohodnúť pracovnú pohotovosť a prácu nadčas. V princípe sa na dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru nevzťahujú ustanovenia o rozvrhovaní pracovného času. Organizácia pracovného času je teda dohodnutá priamo v dohode alebo je založená na konkrétnej potrebe (ad hoc) s tým, že sa musia dodržať limity ustanovené zákonom.¹⁰ Z dojednaného znenia dohody o vykonaní práce je zrejmé, že dohodnutý pracovný čas počas jedného kola testovania v jednotlivý deň bol 13,5 hodiny, a keďže do úvahy neprichádza práca nadčas, dohoda, ako aj výkon práce boli v príkrom rozpore s požiadavkami Zákonníka práce. Navyše, aj keď sa zamestnanec v dohode o vykonaní práce zaviazal vykonávať dohodnutú prácu počas oboch kôl testovania, druhé kolo testovania sa neuskutočnilo na celom území Slovenskej republiky, pričom zamestnávateľ zdravotníkom z oblastí, kde

⁸ Bližšie pozri TOMAN, J. *Individuálne pracovné právo: Sociálna politika zamestnávateľa, pracovné podmienky niektorých skupín zamestnancov, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru*. 1. vyd. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2016, s. 252. ISBN 978-80-89149-49-0.

⁹ Možno však pochybovať o tom, či je možné použiť iný zmluvný typ pracovného práva, ktorým sa zakladá pracovnoprávny vzťah – uzatvorenie pracovnej zmluvy nie je v tomto prípade efektívne a dohoda o pracovnej činnosti, respektíve dohoda o brigádnickej práci študentov nie je vhodná z dôvodu zákonného obmedzenia týždenného pracovného času.

¹⁰ Bližšie pozri TOMAN, J. *Individuálne pracovné právo: Sociálna politika zamestnávateľa, pracovné podmienky niektorých skupín zamestnancov, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru*. 1. vyd. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2016, s. 265. ISBN 978-80-89149-49-0.

sa druhé kolo testovania nekonalo, napriek zmluvnému dojednaniu prácu nepridelil, a mnohých ani o tejto skutočnosti neinformoval. Skončenie dohody o vykonaní práce môže nastať splnením, smrťou, odstúpením, dohodou, uplynutím času; k ani jednej z uvedených právnych skutočností však nedošlo. Podľa § 224 ods. 2 písm. c) Zákonníka práce je zamestnávateľ na základe uzatvorenej dohody povinný ako poskytnúť zamestnancom za vykonanú prácu dohodnutú odmenu, tak i dodržiavať ostatné dohodnuté podmienky (t.j. prideliť prácu), čo v tomto prípade naplnené nebolo, a preto podľa nášho názoru nepridelením práce počas druhého kola testovania došlo k svojvoľnému porušeniu dohody zo strany zamestnávateľa. Keďže sa však na pracovnoprávny vzťah založený niektorou z dôhod o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru nevzťahujú ustanovenia o prekážkach v práci na strane zamestnanca, zamestnávateľ nie je povinný zdravotníčkovi, ktorému nepridelil prácu počas druhého kola testovania, poskytnúť odmenu ani jej náhradu.¹¹

Na základe dohody sa zamestnávateľ zaviazal vyplatiť zdravotníčkovi odmenu vo výške sedem eur za hodinu a rizikový príplatok zodpovedajúci pomernej časti sumy dvadsať eur za každý pozitívny výsledok testu na ochorenie COVID-19, rozdelenej rovnomerne medzi všetkých zamestnancov vykonávajúcich odber biologického materiálu pre zamestnávateľa na základe dohody v rámci jedného odberného miesta, ako aj prípadné cestovné náklady. V prípade potreby bolo zabezpečené pre zdravotnícky personál tiež ubytovanie. Skúsenosti z pilotného testovania ukázali, že pre rýchlosť testovania a úspech samotnej operácie bol zdravotnícky personál kľúčový. Preto bolo potrebné zabezpečiť, aby na každom odbernom mieste boli prítomní najmenej dvaja zdravotníci, ktorí by sa mohli prestriedať a plnohodnotne zvládnuť stanovenú úlohu. Pred prvým kolom plošného testovania bol však problém obsadiť všetky odberné miesta zdravotníkmi,¹² a preto vláda zvažovala uloženie pracovnej povinnosti zdravotníkom. Keďže však existovala obava o kvalitu poskyto-

¹¹ Porovnaj *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky, sp. zn. R 88/1970*, v ktorom uvedený súd v prípade prevoja alebo inej prekážky v práci na strane zamestnávateľa odmietol na základe analógie aplikovať ustanovenia o prekážkach v práci, pretože súdu chýbalo konkrétne ustanovenie, podľa ktorého by mal postupovať. V nadväznosti na to nemohol priznať ani náhradu mzdy za prekážku v práci.

¹² Ešte deň pred testovaním, v piatok 30. októbra 2020, bolo pripravených len približne 60 % odberných tímov, najmä z dôvodu chýbajúceho zdravotníckeho personálu. Bližšie pozri ČAPUTOVÁ, Z. Vyhlásenie prezidentky SR po rokovaní s veliteľstvom OS SR. In: *Facebook* [online]. 2020-10-30 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.facebook.com/zcaputova/videos/680946732859431/>.

vania zdravotnej starostlivosti lekármi, ktorým by bola uložená pracovná povinnosť, zdravotníkom, ktorí sa zúčastnia oboch dní testovania, bola ponúknutá dodatočná odmena päťsto eur za každé kolo testovania, ktorá následne zvýšila motiváciu tak, že v priebehu prvého testovacieho dňa sa nakoniec podarilo obsadenosť testovacích tímov takmer naplniť.¹³ V prípade dohôd o vykonaní práce, ktoré boli uzatvorené pred oznámením mimoriadnej odmeny, sa poskytnutie odmeny riešilo uzatvorením dodatku k dohode o vykonaní práce. Tu sa žiada uviesť, že na pracovno-právny vzťah založený dohodami o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru sa vzťahujú ustanovenia § 122a ods. 1 až 3 Zákonníka práce, podľa ktorých zamestnancovi patrí za prácu v sobotu popri dosiahnutej mzde za každú hodinu práce v sobotu mzdové zvýhodnenie najmenej v sume 50 % minimálnej mzdy v eurách za hodinu podľa osobitného predpisu, a ustanovenie § 122b ods. 1, podľa ktorého zamestnancovi patrí za prácu v nedeľu popri dosiahnutej mzde za každú hodinu práce v nedeľu mzdové zvýhodnenie najmenej v sume 100 % minimálnej mzdy v eurách za hodinu podľa osobitného predpisu. Tie však pri dojednaní a poskytnutí odmeny reflektované neboli, i napriek tomu, že práca sa vykonávala len v sobotu a nedeľu.

Podľa § 223 ods. 2 Zákonníka práce sa na dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru primerane uplatní § 129 Zákonníka práce. V § 129 ods. 1 Zákonníka práce sa rieši otázka splatnosti mzdy, t.j. dokedy je splatná najneskôr a či sa možno dohodnúť aj inak. Vzhľadom na skutočnosť, že otázka splatnosti odmeny pri dohode o vykonaní práce je riešená v § 226 Zákonníka práce, toto ustanovenie sa na dohody neuplatní. V prípade dohody o vykonaní práce je splatnosť odmeny až po vykonaní a odovzdaní práce; dojednanie splatnosti časti odmeny upravuje § 226 ods. 4 Zákonníka práce.¹⁴ Aj podľa dohody o vykonaní práce uzatvorenej so zdravotníkom je odmena „splatná po dokončení a odovzdaní práce na základe riadne vyplnených a odovzdaných pracovných výkazov.“ Napriek tomu, v čase dokončenia nášho príspevku (t.j. dva týždne po skončení prvého kola testovania, respektíve týždeň po druhom kole testovania) nebola odmena zdravotníkom vyplatená. Zamestnávateľ sa brá-

¹³ Blížšie pozri Mikulec: Popoludní budeme mať 100-percentnú obsadenosť odberných tímov. In: *Teraz.sk* [online]. 2020-10-31 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/slovensko/mikulec-popoludni-budeme-mat-100-perc/504378-clanok.html>.

¹⁴ Porovnaj TOMAN, J. *Individuálne pracovné právo: Sociálna politika zamestnávateľa, pracovné podmienky niektorých skupín zamestnancov, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru*. 1. vyd. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2016, s. 268-269. ISBN 978-80-89149-49-0.

nil tvrdením, že „v súčasnosti prebieha spracovanie podkladov pre výplatu odmien z prvého kola celoplošného testovania a vzhľadom na obmedzené kapacity personálneho oddelenia nemocnice momentálne nevie určiť presný termín, kedy budú všetky podklady finálne spracované.“¹⁵ Spomínal sa až termín koniec decembra 2020, čo je však takmer dva mesiace neskôr, ako mala byť odmena podľa dohody vyplatená.

Zmena pravidiel na poslednú chvíľu a hektickosť okolo organizácie testovania zapríčinili i to, že študenti stredných zdravotníckych škôl sa s odstupom času a po vykonaní dohodnutej práce dozvedajú, že podľa Ministerstva obrany Slovenskej republiky nemajú za svoju pomoc pri testovaní nárok na finančnú odmenu z dôvodu, že nespĺňajú požiadavky na výkon práce stanovené vyhláškou.¹⁶ Podľa § 41 Zákonníka práce totiž platí, že ak osobitný právny predpis vyžaduje na výkon práce zdravotnú spôsobilosť na prácu, psychickú spôsobilosť na prácu alebo iný predpoklad, zamestnávateľ môže uzatvoriť pracovnú zmluvu len s fyzickou osobou zdravotne spôsobilou alebo psychicky spôsobilou na túto prácu alebo s fyzickou osobou, ktorá spĺňa iný predpoklad, a rovnako, zamestnávateľ môže uzatvoriť pracovnú zmluvu s mladistvým iba po predchádzajúcom lekárskom vyšetrení mladistvého, pričom na uzatvorenie pracovnej zmluvy s mladistvým je zamestnávateľ povinný vyžiadať si vyjadrenie jeho zákonného zástupcu. Môže sa tak zdať, že zamestnávateľ nebol oprávnený dohodu uzatvoriť a dohoda uzatvorená so študentom strednej zdravotníckej školy je neplatná. Na dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru ale nemožno ani analogicky použiť ustanovenia Zákonníka práce upravujúce práva a povinnosti z pracovného pomeru, okrem tých, na ktoré právna úprava dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru výslovne odkazuje, čo nie je prípad ustanovenia § 41 Zákonníka práce. Jediné obmedzenie, ktoré prichádza do úvahy, je zákaz uzatvárať dohody, ktorými sa ohrozí zdravý vývoj mladistvého, bezpečnosť, mravnosť alebo výchova na povolanie.¹⁷ Uvedenú argumen-

¹⁵ Bližšie pozri DIŠKOVÁ, P. Stanovisko vojenskej nemocnice. In: T. MICHALKOVÁ. *Študenti testovali. Oznámili im, že nedostanú zaplatené* [Pravda.sk] [online]. 2020-11-13 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/568658-studenti-testovali-dostanu-vobec-zaplatene/>.

¹⁶ Porovnaj VELASOVÁ, J., K. KOVÁČIKOVÁ a A. STRAČIAKOVÁ. Študenti zdravotníckych škôl nemusia dostať finančnú odmenu za svoju pomoc pri testovaní. In: *Noviny.sk* [online]. 2020-11-12 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.noviny.sk/koronavirus/568297-studenti-zdravotnickych-skol-nemusia-dostat-financnu-odmenu-za-svoju-pomoc-pri-testovani>.

¹⁷ Porovnaj § 223 ods. 3 Zákonníka práce.

táciu Ministerstva obrany Slovenskej republiky preto musíme odmietnuť. Ak by sa aj zamestnávateľ pokúsil označiť dohodu o vykonaní práce za neplatnú, pripomínáme, že neplatnosť právneho úkonu nemôže byť zamestnancovi na ujmu, ak neplatnosť nespôsobil sám. Ak vznikne zamestnancovi následkom neplatného právneho úkonu škoda, zamestnávateľ je povinný ju nahradiť.¹⁸ Pripomínáme, že i v prípade, ak je dohoda o pracovnej činnosti neplatná (čo možno obdobne vysloviť aj o dohode o vykonaní práce), podľa judikatúry¹⁹ vzniká medzi zamestnancom a zamestnávateľom pracovnoprávny, a nie občianskoprávny vzťah. Ak zamestnanec v dobrej viere vykonal prácu, na ktorej sa dohodol so zamestnávateľom, za vykonanú prácu mu teda určite patrí dohodnutá odmena. Odbornú spôsobilosť zamestnancov na výkon dohodnutej práce mal zamestnávateľ, podľa nášho názoru, skúmať skôr, ako došlo k uzatvoreniu dohody a výkonu práce.

Nakoniec, mnohí zdravotníci uzatvárali dohodu o vykonaní práce na poslednú chvíľu, teda až v deň testovania.²⁰ V týchto prípadoch došlo k porušeniu § 226 ods. 2 Zákonníka práce, podľa ktorého sa písomná dohoda o vykonaní práce uzatvára najneskôr deň pred dňom začatia výkonu práce.

2 Administratívny pracovník

Úlohou administratívneho pracovníka bolo počas testovania registrovať prichádzajúce osoby na testovanie a vykonávať s tým spojené administratívne úkony. Podľa pôvodne zverejnených informácií mali administratívni pracovníci, podobne ako zdravotnícky personál, vykonávať prácu na základe dohody o vykonaní práce uzavretej s príslušnou samosprávou, ktorá sa s nimi dohodla na spolupráci. Uvedené riešenie by pre samosprávy, okrem vyššie uvedených porušení pracovnoprávnych predpisov, znamenalo aj zvýšenú byrokratickú záťaž, keďže zamestnávateľ je povinný zamestnancov ako prihlásiť do Sociálnej poisťovne a zdravotnej poisťovne, tak ich po skončení dohody zase odhlásiť. Výkon práce na základe niektorej z dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru mohol vzhľadom na obmedzenia podľa zákona č. 5/2004 Z.z.

¹⁸ Porovnaj § 17 ods. 3 Zákonníka práce.

¹⁹ Porovnaj *Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky*, sp. zn. R 27/1980.

²⁰ Bližšie pozri MAŤOVÁ, M. Správy RTVS: Zdravotníci sú nahnevaní, čakajú na odmeny za testovanie. In: *Facebook* [online]. 2020-11-05 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.facebook.com/spravy.rtv/videos/1255824978123374/>.

o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o službách zamestnanosti“) priniesť komplikácie aj osobám, ktoré boli evidované na príslušnom úrade práce ako uchádzač o zamestnanie a ktoré mali záujem počas testovania vykonávať prácu ako administratívny pracovník. Uchádzač o zamestnanie totiž môže na dohodu o práci vykonávanej mimo pracovného pomeru zarobiť najviac sumu 214,83 EUR za kalendárny mesiac (suma životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu), v prípade vyššieho zárobku je vyradený z evidencie uchádzačov o zamestnanie.²¹ Evidovaný uchádzač o zamestnanie je tiež povinný predložiť úradu práce kópiu dohody o vykonaní práce najneskôr deň pred začatím plynutia doby, na ktorú sa táto dohoda uzatvorila, t.j. v našom prípade najneskôr v piatok 30. októbra 2020. Ak by danú povinnosť nesplnil, respektíve by ju nesplnil včas, úrad práce by ho vyradil z evidencie uchádzačov o zamestnanie pre nespokojnosť.²² Problém pri dohode o vykonaní práce mohol nastať aj v prípade, ak by starosta či primátor podpísal dohodu o vykonaní práce s obecným poslancom, pretože ten by následne stratil mandát.²³ Únia miest Slovenska, záujmové združenie miest, ktorého základňu tvoria veľké a stredne veľké mestá z rôznych regiónov Slovenska, dňa 28. októbra 2020 na základe dohody s ministrom obrany Slovenskej republiky informovala, že administratívni pracovníci nebudú počas testovania pracovať na základe dohody o vykonaní práce, ale na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti.²⁴ Pritom základnou charakteristikou dobrovoľníckej činnosti je skutočnosť, že jej výkon je dobrovoľný, na základe slobodného rozhodnutia toho, kto ju vykonáva, a súčasne je bezodplatný.²⁵

Právne postavenie dobrovoľníka a právne vzťahy pri poskytovaní služieb, činností a iných výkonov dobrovoľníkom upravuje zákon č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dobrovoľníctve“). Podľa

²¹ Bližšie pozri § 6 ods. 2 písm. a) a § 36 ods. 1 písm. s) zákona o službách zamestnanosti.

²² Bližšie pozri § 34 ods. 5 písm. b) a § 36 ods. 2 písm. b) v spojení s § 36 ods. 5 písm. i) zákona o službách zamestnanosti.

²³ Funkcia poslanca je totiž nezlučiteľná s funkciou zamestnanca obce, v ktorej bol zvolený. Bližšie pozri § 25 ods. 2 písm. h) v spojení s § 11 ods. 2 Zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

²⁴ Bližšie pozri Administratívni pracovníci pri testovaní uzavru dohodu o dobrovoľníckej činnosti. In: *SME.sk* [online]. 2020-10-28 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/22520846/koronavirus-odmeny-pre-administrativnych-pracovnikov.html>.

²⁵ A to i napriek tomu, že zákon o službách zamestnanosti pripúšťa čiastočnú odplacnosť výkonu dobrovoľníckej činnosti pre uchádzačov o zamestnanie.

zákona o dobrovoľníctve je dobrovoľníkom fyzická osoba, ktorá na základe svojho slobodného rozhodnutia bez nároku na odmenu vykonáva pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech dobrovoľnícku činnosť založenú na svojej schopnosti, zručnosti alebo vedomosti a spĺňa podmienky ustanovené týmto zákonom, ak dobrovoľnícku činnosť:

- a) vykonáva mimo svojich pracovných povinností, služobných povinností a študijných povinností vyplývajúcich jej zo zákona, pracovnej zmluvy, služobnej zmluvy, študijného poriadku alebo z iného obdobného, pre ňu záväzného dokumentu,
- b) nevykonáva pre orgán alebo funkcionára právnickej osoby, ktorej je členom, zamestnancom, žiakom alebo študentom,
- c) vykonáva mimo svojho podnikania alebo inej samostatnej zárobkovej činnosti.

Dobrovoľník vykonáva dobrovoľnícku činnosť na základe spomenutej zmluvy o dobrovoľníckej činnosti uzavretej s osobou so sídlom alebo pobytom na území Slovenskej republiky, pre ktorú vykonáva dobrovoľnícku činnosť (prijímateľom dobrovoľníckej činnosti), alebo s právnickou osobou so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorá organizuje alebo sprostredkúva dobrovoľnícku činnosť pre inú osobu s jej súhlasom v jej prospech alebo vo verejný prospech (vysielajúca organizácia), alebo ak vykonáva dobrovoľnícku činnosť ako člen vysielajúcej organizácie. Dobrovoľníckou činnosťou podľa zákona o dobrovoľníctve nie je činnosť vykonávaná medzi manželmi alebo medzi blízkymi osobami, činnosť vykonávaná v rámci podnikania alebo inej zárobkovej činnosti, vzájomná občianska a susedská výpomoc, činnosť vykonávaná osobami, ktoré ešte nedovŕšili 15-ty rok veku. Dobrovoľníckou činnosťou nie je ani činnosť vykonávaná v pracovnoprávnom vzťahu, štátnozamestnaneckom pomere, služobnom pomere alebo činnosť vykonávaná v rámci plnenia študijných povinností.

Z uvedeného vyplýva charakteristika dobrovoľníckej činnosti, ktorá sa teda vykonáva vo voľnom čase, bez nároku na odmenu a so súhlasom prijímateľa dobrovoľníckej činnosti, a to buď v prospech tohto prijímateľa, ak ide o fyzickú osobu alebo právnickú osobu, alebo vo verejný prospech, ak ide o činnosť vykonávanú v prospech štátu alebo orgánov územnej samosprávy. Z povahy dobrovoľníka a dobrovoľníckej činnosti vyplýva, že nejde o činnosť pracovnú alebo činnosť obdobnú pracovnej činnosti, a preto sa na túto činnosť nevzťahuje Zákonník práce. Minister-

stvo obrany Slovenskej republiky však administratívnym pracovníkom najprv určilo dennú odmenu sedemdesiat eur za deň,²⁶ ktorá bola neskôr navýšená na jedното eur za jeden deň.²⁷

V tomto bode narážame na rozpor, ktorý bol vyriešený tak, že dobrovoľník síce *de iure* vykonával prácu bez nároku na odmenu, avšak organizácia – samospráva v pozícii prijímateľa dobrovoľníckej činnosti sa zaviazala poskytnúť „dobrovoľníkovi/dobrovoľníčke za vykonávanie dobrovoľníckej činnosti materiálne zabezpečenie, a to:

- a) *príspevok na úhradu cestovných náhrad spojených s cestou na miesto výkonu dobrovoľníckej činnosti, príspevok na úhradu nevyhnutných výdavkov na vykonávanie dobrovoľníckej činnosti,*
- b) *príspevok na doplnkové osobné stravovanie dobrovoľníka mimo stravovania zabezpečeného organizáciou, spolu vo výške 100,00 € (slovom: jedното eur) za každý deň riadneho vykonávania dobrovoľníckej činnosti podľa tejto zmluvy.“*

Je všeobecne prijímanou zásadou, že dobrovoľník nesmie suplovať úlohy, ktoré má plniť osoba v pracovnoprávnom vzťahu.²⁸ Pravidlá výkonu dobrovoľníckej činnosti sú preto nastavené tak, aby dobrovoľníkovi nevznikali z výkonu dobrovoľníckej činnosti žiadne nároky. Keďže v tomto prípade administratívnemu pracovníkovi v pozícii „dobrovoľníka“ vznikli vyššie uvedené nároky (najmä odmena za činnosť dobrovoľníka, ktorá sa navonok javí ako príspevok na doplnkové osobné stravovanie), ktoré boli známe pred uzatvorením zmluvy, možno pochybovať o legalnosti zvoleného právneho riešenia. To podčiarkuje tiež usmernenie Združenia miest a obcí Slovenska z 23. októbra 2020,²⁹ podľa ktorého

²⁶ Bližšie pozri Manuál ZMOS k celoplošnému testovaniu Spoločná zodpovednosť. In: *Združenie miest a obcí Slovenska* [online]. 2020-10-24 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/manual-zmos-k-celoplosnemu-testovaniu-spolocna-zodpovednost-oznam/mid/405616/.html>.

²⁷ Bližšie pozri Chcem pomôcť materiálne/prácou, kde sa môžem prihlásiť?. In: *Som zodpovedný* [online]. 2020-10-30 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.somzodpovedny.sk/>.

²⁸ Bližšie pozri *Vyhlasenie k celoplošnému testovaniu Spoločná zodpovednosť* [online]. Stupava: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2020. 1 s. [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/vyhlasenie_spolocna%20zodpovednost.pdf.

²⁹ Bližšie pozri Dôležité usmernenie k dobrovoľníkom počas testovania. In: *Združenie miest a obcí Slovenska* [online]. 2020-10-23 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/dolezite-usmernenie-k-dobrovolnikom-pocas-testovania--oznam/mid/405616/.html>.

osoba pracujúca dobrovoľne za finančnú odmenu nie je dobrovoľník, aj keď sa aktivít zúčastňuje dobrovoľne.

Zvolené riešenie nerieši ani ochranu administratívneho pracovníka v prípade pracovného úrazu alebo choroby z povolania.³⁰ Vysielajúca organizácia je síce povinná zabezpečiť plnenie povinností a opatrení podľa zákona č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v rozsahu nevyhnutnom na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia dobrovoľníka pri výkone dobrovoľníckej činnosti tak, aby dobrovoľnícku činnosť dobrovoľník vykonával v podmienkach neohrožujúcich jeho život a zdravie vzhľadom na druh a povahu dobrovoľníckej činnosti,³¹ avšak ustanovenia pracovnoprávných predpisov o zodpovednosti zamestnávateľa za škodu sa na dobrovoľníka neaplikujú.

Keďže na činnosť administratívneho pracovníka v pozícii dobrovoľníka sa nevzťahuje ani zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, v prípade úrazu alebo choroby neprichádza do úvahy ani poskytnutie úrazových dávok. Prijímateľ dobrovoľníckej činnosti síce môže – ak tak neučinila už vysielajúca organizácia – po dohode s dobrovoľníkom uzavrieť v prospech dobrovoľníka poistenie pre prípad jeho úrazu, podľa nám dostupných informácií sa tak však v predmetných činnostiach nestalo.

3 Dobrovoľník

Úlohou dobrovoľníkov počas celoplošného testovania bolo na základe pokynov veliteľ a odberného miesta poskytovať organizačnú výpomoc na

³⁰ Aj keď je v prípade ochorenia COVID-19 problematické hovoriť o pracovnom úraze, respektíve chorobe z povolania (bližšie pozri napríklad JURÁN, P. Onemocnění COVID-19 jako nemoc z povolání. In: *Epravo.cz* [online]. 2020-05-07 [cit. 2020-11-14]. ISSN 1213-189X. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/onemocneni-covid-19-jako-nemoc-z-povolani-111072.html>), Národná rada Slovenskej republiky 3. novembra 2020 prijala novelu *Zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov* (v čase prípravy nášho príspevku ešte nebola publikovaná v Zbierke zákonov), podľa ktorej úrazový príplatok patrí aj zamestnancovi, ktorý je počas krízovej situácie uznaný za dočasne práceneschopného z dôvodu nákazy koronavírusom a ktorému zamestnávateľ potvrdí, že ochorenie vzniklo pri práci, kde je preukázateľný kontakt s týmto ochorením alebo s infekčným materiálom. V prípade činnosti počas testovania však mohlo prísť aj k inému poškodeniu zdravia než k ochoreniu na COVID-19.

³¹ Ministerstvo obrany Slovenskej republiky skutočne zabezpečilo administratívnym pracovníkom respirátory, viaceré chirurgické rukavice, jednorazové obleky, jednorazové chirurgické plášte a štíty, respektíve okuliare.

odberných miestach, asistovať pri prispôbení priestorov, usmerňovať ľudí a podporovať odberný tím. Dobrovoľníci vykonávali svoju činnosť počas celoplošného testovania skutočne bezodplatne – svoju činnosť vykonávali na základe zmluvy o dobrovoľníckej činnosti, ktorá bola, s výnimkou ustanovenia o poskytnutí príspevku na doplnkové osobné stravovanie dobrovoľníka mimo stravovania zabezpečeného organizáciou, obsahovo totožná ako zmluva administratívneho pracovníka.

Záver

Počas plošného testovania sa prejavili nedostatky právnej úpravy príležitostnej práce v Slovenskej republike. Činnosť člena testovacieho tímu sa počas plošného testovania vykonávala na základe dohody o vykonaní práce, respektíve na základe zmluvy o dobrovoľníckej práci, pričom výkon činnosti člena testovacieho tímu bol možný len za cenu porušovania a obchádzania pracovnoprávných predpisov a/alebo nedodržania dojednanej dohody. Popri ohrození zdravia, ktorému boli osoby vystavené, došlo i k porušeniu práva ohľadom najvyššej prípustnej dĺžky pracovného času. Uvedenú situáciu považujeme za neprípustnú.

S konaním plošného testovania bol spojený aj neustály informačný zmätok, v dôsledku ktorého osoby vykonávajúce činnosť zdravotníka a administratívneho pracovníka často nemali vedomosť ani o tom, akú dohodu uzatvorili, aké im z nej vyplývajú práva, a dokonca sa s odstupom času ukazuje, že niektorí nakoniec nárok na odmenu podľa Ministerstva obrany Slovenskej republiky nemajú.

Zákonnodarcu by mal na vzniknutú situáciu reagovať a mal by sa pokúsiť prijať takú úpravu príležitostnej práce, ktorá poskytne správny pomer flexibility podľa potrieb zamestnávateľa, ako aj sociálnej ochrany zamestnanca. Je namieste nájsť také riešenie, aby boli vyvážené záujmy zamestnancov, vrátane práva na rovnaké zaobchádzanie,³² pri zachovaní ekonomickej efektívnosti pre zamestnávateľa. Pritom je však potrebné zohľadniť i skutočnosť, že základné sociálne práva by nemali byť podriadené hospodárskym záujmom. Rovnako by bolo vhodné prijať takú právnu úpravu, respektíve presadiť jej uplatňovanie v aplikačnej praxi, aby sa zabránilo zneužívaniu dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru na výkon opakovaných činností, ako aj na zastieranie výkonu zá-

---

³² K tomu pozri bližšie napríklad BELL, M. Between Flexicurity and Fundamental Social Rights: The EU Directives on Atypical Work. *European Law Review*. 2012, vol. 37, no. 1, s. 31-48. ISSN 0307-5400.

vislej práce prostredníctvom zmluvy o výkone dobrovoľníckej činnosti. Ved' s cieľom zabezpečiť dôstojné pracovné miesta so spravodlivými pracovnými podmienkami sa proti prekérnej práci snaží bojovať i Európska únia, keď zavádza prvé dve právne záväzné iniciatívy z Európskeho piliera sociálnych práv, konkrétne Smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1152 z 20. júna 2019 o transparentných a predvídateľných pracovných podmienkach v Európskej únii³³ a Smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20. júna 2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ^{34,35}

Zoznam bibliografických odkazov

Administratívni pracovníci pri testovaní uzavrú dohodu o dobrovoľníckej činnosti. In: *SME.sk* [online]. 2020-10-28 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/22520846/koronavirus-odmeny-pre-administrativnych-pracovnikov.html>.

BARANCOVÁ, H. et al. *Zákonník práce: Komentár*. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019. 1485 s. ISBN 978-80-89603-78-7.

BEDNAROWICZ, B. The Tale of Transparent and Predictable Working Conditions Intertwined with Work-life Balance: Assessing the Impact of the New Social Policy Directives on Decent Working Conditions and Social Protection. *European Journal of Social Security* [online]. 2020, vol. 22, no. 4, s. 421-433 [cit. 2020-11-14]. ISSN 2399-2948. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/1388262720968575>.

BELL, M. Between Flexicurity and Fundamental Social Rights: The EU Directives on Atypical Work. *European Law Review*. 2012, vol. 37, no. 1, s. 31-48. ISSN 0307-5400.

---

³³ Bližšie pozri Smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1152 z 20. júna 2019 o transparentných a predvídateľných pracovných podmienkach v Európskej únii. Ú.v. EÚ L 186, 2019-07-11, s. 105-121.

³⁴ Bližšie pozri Smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20. júna 2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ. Ú.v. EÚ L 188, 2019-07-12, s. 79-93.

³⁵ K tomu pozri bližšie napríklad BEDNAROWICZ, B. The Tale of Transparent and Predictable Working Conditions Intertwined with Work-life Balance: Assessing the Impact of the New Social Policy Directives on Decent Working Conditions and Social Protection. *European Journal of Social Security* [online]. 2020, vol. 22, no. 4, s. 421-433 [cit. 2020-11-14]. ISSN 2399-2948. Dostupné na: <https://doi.org/10.1177/1388262720968575>.

- ČAPUTOVÁ, Z. Vyhlásenie prezidentky SR po rokovaní s veliteľstvom OS SR. In: *Facebook* [online]. 2020-10-30 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.facebook.com/zcaputova/videos/680946732859431/>.
- DIŠKOVÁ, P. Stanovisko vojenskej nemocnice. In: T. MICHALKOVÁ. *Študenti testovali. Oznámili im, že nedostanú zaplatené* [Pravda.sk] [online]. 2020-11-13 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/568658-studenti-testovali-dostanu-vo-bec-zaplatene/>.
- Dôležité usmernenie k dobrovoľníkom počas testovania. In: *Združenie miest a obcí Slovenska* [online]. 2020-10-23 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/dolezite-usmernenie-k-dobrovolnikom-pocas-testovania--oznam/mid/405616/.html>.
- Chcem pomôcť materiálne/prácou, kde sa môžem prihlásiť?. In: *Som zodpovedný* [online]. 2020-10-30 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.somzodpovedny.sk/>.
- JURÁŇ, P. Onemocnění COVID-19 jako nemoc z povolání. In: *Epravo.cz* [online]. 2020-05-07 [cit. 2020-11-14]. ISSN 1213-189X. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/onemocneni-covid-19-jako-nemoc-z-povolani-111072.html>.
- Manuál ZMOS k celoplošnému testovaniu Spoločná zodpovednosť. In: *Združenie miest a obcí Slovenska* [online]. 2020-10-24 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/manual-zmos-k-celoplosnemu-testovaniu-spolocna-zodpovednost--oznam/mid/405616/.html>.
- MAŤOVÁ, M. Správy RTVS: Zdravotníci sú nahnevaní, čakajú na odmeny za testovanie. In: *Facebook* [online]. 2020-11-05 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.facebook.com/spravy.rtv/s/videos/1255824978123374/>.
- Mikulec: Popoludní budeme mať 100-percentnú obsadenosť odberných tímov. In: *Teraz.sk* [online]. 2020-10-31 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.teraz.sk/slovensko/mikulec-popoludni-budeme-mat-100-perc/504378-clanok.html>.
- Pilotné testovanie na Orave a v Bardejove: účasť dosiahla cca 91 %, najviac obyvateľov sa testovalo v Bardejove, najväčšie percento infekčných je v Tvrdošíne. In: *Ministerstvo obrany Slovenskej republiky* [online]. 2020-10-26 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.>

mosr.sk/48286-sk/pilotne-testovanie-na-orave-a-v-bardejove-ucast-dosiahla-cca-91-najviac-obyvatelov-sa-testovalo-v-bardejove-najvacsie-percento-infekcnnych-je-v-tvrdosine/.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky, sp. zn. R 88/1970.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky, sp. zn. R 27/1980.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1152 z 20. júna 2019 o transparentných a predvídateľných pracovných podmienkach v Európskej únii. Ú.v. EÚ L 186, 2019-07-11, s. 105-121.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20. júna 2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ. Ú.v. EÚ L 188, 2019-07-12, s. 79-93.

TOMAN, J. *Individuálne pracovné právo: Sociálna politika zamestnávateľa, pracovné podmienky niektorých skupín zamestnancov, dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru*. 1. vyd. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 2016. 332 s. ISBN 978-80-89149-49-0.

VELASOVÁ, J., K. KOVÁČIKOVÁ a A. STRAČIAKOVÁ. Študenti zdravotníckych škôl nemusia dostať finančnú odmenu za svoju pomoc pri testovaní. In: *Noviny.sk* [online]. 2020-11-12 [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: <https://www.noviny.sk/koronavirus/568297-studenti-zdravotnickych-skol-nemusia-dostat-financnu-odmenu-za-svoju-pomoc-pri-testovani>.

Vyhlasenie k celoplošnému testovaniu Spoločná zodpovednosť [online]. Stupava: Platforma dobrovoľníckych centier a organizácií, 2020. 1 s. [cit. 2020-11-14]. Dostupné na: https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/vyhlasenie_spolocna%20zodpovednost.pdf.

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 295/2020 Z.z., ktorou sa dopĺňa vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov.

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 303/2020 Z.z., ktorou sa mení vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov.

liky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov.

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky č. 321/2005 Z.z. o rozsahu praxe v niektorých zdravotníckych povolaniach v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 311/2001 Z.z. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 406/2011 Z.z. o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

Zubní lekári kritizujú, že nebudú môcť pomáhať pri testovaní na COVID-19. In: Postoj.sk [online]. 2020-10-29 [cit. 2020-11-14]. ISSN 1336-720X. Dostupné na: <https://www.postoj.sk/64416/zubni-lekari-kritizuju-ze-nebudu-moct-pomahat-pri-testovani-na-covid-19>.

Doc. JUDr. Viktor Križan, PhD.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
viktor.krizan@truni.sk

Web of Science ResearcherID: N-2209-2015

 <https://orcid.org/0000-0003-3184-4647>

Vývoj a aplikácia zásady „nemo plus iuris“ v rímskom práve a súčasnom slovenskom práve

Development and Application of the Principle “nemo plus iuris” in the Roman Law and the Contemporary Slovak Law

Ján Ivančík

Abstract: *Is the principle nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet valid in the modern legal order? It is one of the most quoted original Roman principles in the case law; however, modern social and economic relationships create new circumventions of the aforementioned principle. The author deals with the development and application of this principle during the age of the Roman Empire and its current application in the Slovak legal order.*

Key Words: Roman Law; Civil Law; Principle “nemo plus iuris”; Exceptions; Ulpian; the Slovak Republic.

Abstrakt: *Má zásada nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse haberet stále čo povedať pre moderný právny poriadok? V judikatúre ide síce o jednu z najčastejšie uvádzaných pôvodných rímskoprávných zásad, no moderné sociálne a ekonomické vzťahy vytvárajú nové prelomenia uvedeného pravidla. Autor sa v príspevku zaoberá vývojom a obsahom tejto zásady v priebehu trvania Rímskej ríše a jej súčasným uplatnením v slovenskom právnom poriadku.*

Kľúčové slová: *Rímske právo; občianske právo; zásada „nemo plus iuris”; výnimky; Ulpian; Slovenská republika.*

Úvod

Je jednou z najčastejšie citovaných právnych zásad, majúcich svoj pôvod v rímskom práve, no zároveň o jej význame a všeobecnej uplatniteľnosti panuje dlhodobá diskusia. Reč je o zásade *nemo plus iuris*, čiže skrátenom

vyjadrení Ulpianom formulovaného pravidla *Nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet*.¹

Ide o pravidlo, ktoré je v slovenskom právnom prostredí dlhodobo jasne zavedené a vo svojom elementárnom vyjadrení nevzbudzuje dôvod na pochybnosti. Ochraňuje vlastníka a jeho vzťah k veci, keď konštatuje, že subjekt práva nemôže previesť na iného práva, ktorými sám nedisponuje. Cieľom nášho príspevku je poukázať na skutočnosť, že predmetná zásada nebola takto široko koncipovaná v klasickom rímskoprávnom ponímaní, a zrejme nebola chápaná ani ako ultimátne pravidlo, ktoré platí za každých okolností. Práve identifikácia prípadov, kedy je potrebné pristúpiť k jej prelomeniu, totiž v modernom práve často slúži ako zámienka na vyhlásenie obsolétosti skúmanej maximy.

Predložený príspevok sa zaoberá početnými odchýlkami od zásady *nemo plus iuris*,² pričom viaceré z nich pochádzajú už z čias klasickej rímskej jurisprudencie. Príspevok poukazuje na pravdepodobný kontext, v ktorom bola zásada formulovaná, a zamýšľa sa, či je byzantskými kompilátormi generalizované pravidlo³ platné aj v podmienkach moderného právneho poriadku. Zmenené sociálno-ekonomické pomery totiž so sebou prinášajú stále viac prípadov, v ktorých predmetná zásada prichádza do konfliktu s inými princípmi a hodnotami, najmä s potrebou ochrany dobromyseľného nadobúdateľa. Je množstvo prelomení zásady *nemo plus iuris* potvrdením jej prekonania, alebo ide o zásadu, ktorá má stále svoje miesto v slovenskom právnom poriadku?

1 Pôvod a vplyv zásady *nemo plus iuris*

Zásada „nikto nemôže previesť na druhého viac práv než má on sám“ sa v súčasnej právnej teórii považuje za pravidlo uplatniteľné na právne vzťahy vo všeobecnosti. V judikatúre najvyšších súdnych inšancií Slovenskej republiky možno nájsť mnoho odvolaní sa na túto zásadu, hoci, ako poukážeme v našom príspevku nižšie, najmä v intenciách rozhodovacej praxe Ústavného súdu Slovenskej republiky sa náhľad na skúmané pravidlo čiastočne mení.⁴

¹ Bližšie pozri Ulp. D. 50,17,54 (Ulpianus libro 46 ad edictum).

² Za účelom sprehľadnenia textu budeme v našom príspevku používať skrátené vyjadrenie zásady.

³ Napriek istým terminologickým rozdielom medzi pojmi pravidlo a zásada ich budeme na účely nášho príspevku používať ako synonymá.

⁴ Príkladom možno poukázať na *Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 3. 2011, sp. zn. 3 Cdo 144/2010*, alebo *Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa*

Pravidlo, ktoré jednou vetou určuje, že na nadobúdateľa nie je možné previesť viac práv než má osoba, ktorá práva prevádza, sa javí ako brskné zovšeobecnenie nepochybného základu právneho poriadku. Nie je to však také jednoduché, ako sa na prvý pohľad zdá. V prvom rade existuje množstvo situácií, kedy sa zásada *nemo plus iuris* dostáva do konfliktu s inými pravidlami; na takéto situácie musel reagovať tak rímsky právny poriadok, ako aj súčasná slovenská legislatíva. Uvedenej otázke sa budeme bližšie venovať v ďalších častiach nášho príspevku. Vystáva však i otázka, či Ulpián, ktorému sa formulácia predmetného výroku podľa Digest priznáva, zamýšľal v treťom storočí po Kr. koncipovať všeobijmajúcu konštrukciu a či bol význam fragmentu rovnako recipovaný aj byzantskými kodifikátormi o tri storočia neskôr.

Základné východiská Ulpiánovho výroku možno identifikovať vďaka právnej paligenéze,⁵ pričom v tomto smere je zásadná najmä práca Otta Lenela, ktorý skúmaný výrok zaraďuje do oblasti dedičského práva, o čom v modernej romanistike panuje výrazná zhoda.⁶ Podľa Otta Lenela odkazuje Ulpiánov komentár na úpravu dedičského práva, pričom Lenel spája zásadu *nemo plus iuris* špecificky s inštitútom *in iure cessio hereditatis*. Pôvodným účelom princípu bolo teda s najväčšou pravdepodobnosťou relatívne triviálne konštatovanie, že žiadny dedič nemôže na tretie osoby previesť práva v lepšej forme, než v akej by prislúchali jemu.⁷

---

13. 4. 2011, sp. zn. III. ÚS 448/2010, respektíve Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. 2. 2010, sp. zn. I. ÚS 50/2010. Problematika dôsledného uplatňovania princípu *nemo plus iuris* je však dlhodobo živá aj v mnohých iných krajinách. Ako príklad možno uviesť Chorvátsko, bližšie pozri PETRAK, M. *Ius commune and Croatian Property Law*. *Анали Правног факултета у Београду* [Annals FLB – Belgrade Law Review]. 2010, vol. 58, no. 3, s. 163-175. ISSN 0003-2565; alebo Rakúsko, bližšie pozri KREUZBAUER, G. *Topics in Contemporary Legal Argumentation: Some Remarks on the Topical Nature of Legal Argumentation in the Continental Law Tradition*. *Informal Logic* [online]. 2008, vol. 28, no. 1, s. 81 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2293-734X. Dostupné na: <https://doi.org/10.22329/il.v28i1.515>.

⁵ S ohľadom na obsiahlejší historický prehľad snáh o identifikáciu pôvodného zariadenia a rekonštrukciu pôvodného textu Ulpiánovho výroku pozri bližšie DIEZ, J. E. R. *Potestas alienandi: Transfer of Ownership by a Non-owner from Roman Law to the DCFR*. 1st ed. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2016, s. 267-268. ISBN 978-94-6240-324-6.

⁶ Bližšie pozri LENEL, O. *Palingenesia iuris civilis: Iuris consultorum reliquiae quae Iustiniani Digestis continentur, ceteraque iuris prudentiae civilis fragmenta minora: Volumen alterum*. Lipsiae: Ex officina Bernhardi Tauchnitz, 1889, s. 722-723.

⁷ Porovnaj s GOTHOFREDUS, J. *Novus in titulum Pandectarum de diversis regulis iuris antiqui, commentarius*. Geneva: Sumptibus Petri Chouët, 1653, s. 242-244, kde autor zaraďuje pôvodné znenie skúmaného fragmentu pod oblasť *bonorum possessio*, špecificky pod titul *unde legitimus*. V tejto súvislosti konštatuje, že pôvodné znenie fragmentu pravdepodobne znelo *Nemo plus iuris ad heredem transmittere potest, quam ipse haberet*.

Naznačené hľadanie koreňov analyzovanej zásady indikuje, že k jej zovšeobecneniu došlo až zásluhou byzantských kodifikátorov. Jedným z najvýznamnejších protagonistov tohto smeru je Fritz Schulz, ktorý sa domnieva, že pôvodná formulácia zásady *nemo plus iuris* znela *Heres non plus iuris ad alium transferre potest quam ipse haberet si hereditatem adisset*.⁸ Schulz konštatuje, že dedič (*heres legitimus*) mohol uskutočniť *in iure cessio hereditatis* pred tým, než sa ujal dedičstva, teda pred *aditio hereditatis*. Takýto prevod mal odlišné následky ako *in iure cessio hereditatis* po adícii, nakoľko v takom prípade dlhy zanikli a pozostalostní dlžníci dosiahli zisk.⁹ Obligácie totiž, nech už boli uzatvorené v akejkolvek forme, nemohli byť predmetom *in iure cessionis*.¹⁰ Fritz Schulz teda vychádza z teórie, že kompilátori zovšeobecnilí význam špecifického fragmentu, pričom však boli nedôslední a gramaticky nesprávne ponechali vo fragmente konjunktív *haberet* namiesto *habet*.¹¹

Uvedená teória je prijímaná aj v prostredí česko-slovenskej romanistiky.¹² Poľský romanista Henryk Kupiszewski v tejto súvislosti sumárne uvádza, že „*Ulpian chcel povedať, že pokiaľ dedič akceptoval venditio hereditatis, nemohlo to viesť ku vzniku väčších práv, než ak by on sám vykonal adíciu dedičstva*.“¹³

Inými slovami, podľa súčasného stavu poznania bola pôvodným vyjadrením zásady *nemo plus iuris* skutočnosť, že pokiaľ je dedičstvo prevádzané na ďalšiu osobu prostredníctvom fingovaného súdneho sporu (teda prostredníctvom formálneho právneho úkonu *in iure cessio heredi-*

⁸ „Dedič nemôže na iného previesť viac práv než by sám mal, ak by bol dedičstvo prijal“ (preklad autora); bližšie pozri SCHULZ, F. *Classical Roman Law*. 1st ed. Oxford: Clarendon Press, 1951, s. 352.

⁹ Fritz Schulz odkazuje na Gaiove *Institutiones*, konkrétne na Gai. Inst. 2,35. Bližšie pozri SCHULZ, F. *Classical Roman Law*. 1st ed. Oxford: Clarendon Press, 1951, s. 352.

¹⁰ Bližšie pozri Gai. Inst. 2, 38: *Obligaciones quoquo modo contractae nihil eorum recipiunt*.

¹¹ Bližšie pozri Gai. Inst. 2, 38: *Obligaciones quoquo modo contractae nihil eorum recipiunt*.

¹² Bližšie pozri napríklad SKŘEJPEK, M. Maxima č. 54 (Ulp. D. 50, , 54). *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 11, s. 39. ISSN 1211-5347. Peter Blaho s ohľadom na zásadu *nemo plus iuris* uvádza, že išlo o princíp prameniacy z *ius civile*, ktorý rímske právo spájalo s každým prevodom práva. Bližšie pozri BLAHO, P. *Držba v dejinách práva: Rímskoprávna náuka o držbe a jej vyúsťenie v terajšom čase*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015, s. 25. ISBN 978-80-8082-846-2.

¹³ Bližšie pozri KUPISZEWSKI, H. *Prawo rzymskie a współczesność*. 2. wyd. Kraków; Bielsko Biala: Od.Nowa, 2013, s. 226. ISBN 978-83-63425-78-4. Bližšie k inštitútu *in iure cessio-nem hereditatis* a dôsledkom adície pozri tiež KLEŇOVÁ, V. *In iure cessio hereditatis. Právněhistorické studie* [online]. 2018, roč. 48, č. 1, s. 103 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2464-689X. Dostupné na: <https://doi.org/10.14712/2464689x.2018.26>.

tatis, ktorý sa uskutočňoval pred adíciou dedičstva delátom), na univerzálného sukcesora neprechádzajú iba aktíva vyplývajúce z dedičstva, ale tiež pasíva. Dedič preto vstupoval do právneho postavenia svojho právneho predchodcu v plnej miere, teda bez možnosti obmedzenia dedenia na určitú skupinu vecí, respektíve iba k vybraným veciam či právam. Michal Skřejpek v tomto ohľade pripomína, že predmetom dedenia neboli len veci hmotné (*res corporales*), ale aj veci nehmotné (*res incorporales*), a tiež práva či povinnosti, ako napríklad povinnosť udržiavať rodinný kult (*sacra privata*).¹⁴

Zaradenie fragmentu k dedičskému právu, podľa mienky viacerých autorov, potvrdzujú aj fragmenty, ktoré naň obsahovo nadväzujú. Ide najmä o Ulpianov fragment D. 50,17,160,2¹⁵ a výrok pripisovaný Paulovi D. 50,17,120.¹⁶ Vyjadrenie zásady *nemo plus iuris* naviazané na dedičské právo navyše nachádzame aj v Justiniánskom kódexe, konkrétne v ustanovení C. 6,43,3,2a.¹⁷

Analyzovaný fragment D. 50,17,54 však nie je jediným vyjadrením zmyslu zásady *nemo plus iuris*, ktoré je možné lokalizovať v rímskych prameňoch. Veľmi obdobný účel i vyjadrenie poskytuje fragment od Ulpiana, ktorý uvádza, že „*Tradícia má alebo môže preniesť na nadobúdateľa nie viac, než má odovzdávajúci. Ak teda niekto má vlastnícke právo k po-*

¹⁴ Bližšie pozri SKŘEJPEK, M. Maxima č. 54 (Ulp. D. 50, , 54). *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 11, s. 39. ISSN 1211-5347.

¹⁵ Bližšie pozri Ulp. D. 50,17,160,2 (Ulpianus libro 76 ad edictum): *Absurdum est plus iuris habere eum, cui legatus sit fundus, quam heredem aut ipsum testatorem, si viveret* [Je nezmyselné, aby ten, kto získal pozemok z odkazu, mal k nemu lepšie právo než dedič alebo poručník, pokiaľ žil].

¹⁶ Bližšie pozri Paul. D. 50,17,120 (Paulus libro 12 ad edictum): *Nemo plus commodi heredi suo relinquit, quam ipse habuit* [Nikto nemôže zanechať dedičovi výhodnejšie postavenie, než mal on sám]. Bližšie pozri LONGCHAMPS de BÉRIER, F. Remarks on the Methodology of Private Law Studies: The Use of Latin Maxims as Exemplified by *nemo plus iuris*. *Fundamina* [online]. 2015, vol. 21, no. 1, s. 63-83 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2411-7870. Dostupné na: <https://doi.org/10.17159/2411-7870/2015/v21n1a4>.

¹⁷ Bližšie pozri C. 6,43,3,2a: *Nemo itaque ea, quae per legatum vel pure vel sub certo die relicta sunt vel quae restitui aliis disposita sunt vel substitutione posita, secundum veterem dispositionem putet esse in posterum alienanda vel pignoris vel hypothecae titulo adsignanda vel mancipia manumittenda, sed sciat, quod hoc quod alienum est non ei liceat utpote sui patrimonii existens alieno iuri applicare, quia satis absurdum est et irrationabile rem, quam in suis bonis pure non possidet, eam ad alios posse transferre vel hypothecae pignorisve nomine obligare vel manumittere et alienam spem decipere.*

zemku, prenáša ho odovzdaním, ak ho nemá, neprenáša na toho, čo prijal, nič.“¹⁸

Aj v uvedenom prípade je citeľný vplyv byzantských interpolácií. Hoci nejde o zovšeobecnenie, ktoré by rozširovalo použitie fragmentu so špecifickým zameraním ako v prípade fragmentu D. 50,17,54, ani v prípade fragmentu D. 40,1,20 pravdepodobne nebolo počas justiniánskej kodifikácie jeho pôvodné znenie zachované. Naznačil to Otto Lenel, podľa ktorého je kľúčom k právnej paligenéze v tomto prípade výraz *fundus*. Nakoľko kviritské vlastníctvo k pozemkom nemohlo byť prevádzané inak než formálnym úkonom, t.j. mancipáciou alebo injurecesiou,¹⁹ vzťahoval sa pôvodný význam fragmentu práve na tieto druhy prevodu. Podporným argumentom je taktiež skutočnosť, že uvedené formálne úkony mohli vykonať výlučne vlastníci, nie jeho zástupca.²⁰

Na základe vyššie uvedených snáh o identifikáciu interpolácií a objasnenie pôvodného umiestnenia a významu zásady *nemo plus iuris* dochádzame k záveru, že jej súčasné znenie je dôsledkom zovšeobecnenia špecificky zameraných fragmentov zo strany justiniánskych kompilátorov. Napriek tomu možno dedukovať, že predmetná zásada mala už v klasickom období pomerne zásadný význam, a to najmä z dôvodu jej početných variácií pre rôzne druhy právno-ekonomických vzťahov. Aj z tohto dôvodu zrejme došlo v justiniánskom období k jej zovšeobecneniu, hoci jednotlivé varianty zásady boli do kodifikácie inkorporované tiež.

2 (Ne)prípustné odchýlky?

Ako sme naznačili v predchádzajúcej stati, z úzko zameraného výroku Ulpiana sa v dobovom vývoji práva stalo všeobecne platné pravidlo, ktorého vplyv pretrval do dnešných dní. Čím všeobecnejšie je však pravidlo formulované, tým častejšie je možné identifikovať príklad, kedy je nevyhnutné aplikovať výnimku z neho. Práve z daného dôvodu prejavovali Rimania (najmä v klasickom období) značnú nechuť k všeobecným for-

¹⁸ Bližšie pozri Ulp. D. 41,1,20 (Ulpianus libro 29 ad Sabinum): *Traditio nihil amplius transferre debet vel potest ad eum qui accipit, quam est apud eum qui tradit. Si igitur quis dominium in fundo habuit, id tradendo transfert, si non habuit, ad eum qui accipit nihil transfert.*

¹⁹ Bližšie pozri aj BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: Vyržení v římském právu*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2018, s. 181. ISBN 978-80-87284-72-8.

²⁰ Bližšie pozri aj DIEZ, J. E. R. *Potestas alienandi: Transfer of Ownership by a Non-owner from Roman Law to the DCFR*. 1st ed. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2016, s. 269-270. ISBN 978-94-6240-324-6.

muláciám, ktorú azda najlepšie vystihuje známy výrok Javolena: „*V civilnom práve je každá definícia nebezpečná, pretože sa sotva nájde taká, ktorá by nepripúšťala výnimky.*“²¹

Napriek tomu, že i v priebehu dvadsiateho storočia mnohí romanisti považovali zásadu „nikto nemôže previesť na druhého viac práv než má on sám“ za výnimky nepripúšťajúci fundament každej pozitívno-právnej disciplíny,²² viaceré antické pramene naznačujú, že aj Rimania si uvedomovali potrebu istých odchýlok v prípade vzniknutých kolízií. V kontexte už naznačeného je však zrejmé, že pravidlo *nemo plus iuris* sa v čase jeho zavedenia pravdepodobne vzťahovalo na konkrétne právne vzťahy. Preto možno dôvodiť, že absolútne zovšeobecnenie zásady mohlo viesť k vzniku ďalších rozporov, s ktorými klasická jurisprudencia nepočítala, nakoľko zásada *nemo plus iuris* nebola v tomto období generalizovaná.

Istú formu odklonu od analyzovaného pravidla predstavujú prípady možnosti nadobudnutia od nevlastníka. Tieto možno identifikovať vo fragmentoch Gaiových Inštitúcií Gai 2,62 až 64.²³ Gaius výslovne uvádza, že občas sa vyskytujú prípady, kedy je potrebné priznať osobe nevlastníka právo scudzovať vec. V tomto smere uvádza tri prípady – *curator furiosi* (opatrovník šialenca), *procurator* a *creditor pignus* (oprávnený/veriteľ z ručného zálohu). Nakoľko vo fragmente chýba istá časť, možno Gaiove dedukcie lepšie ilustrovať na zvyšných dvoch prípadoch.

Pri opise oprávnenia *curatora furiosi* Gaius dôvodí, že uvedené oprávnenie vyplýva už zo Zákona dvanástich tabúl. Podľa predmetného ustanovenia agnátsky príbuzný šialenca mohol scudzovať jeho veci, čím dochádza k narušeniu generálnej formulácie zásady *nemo plus iuris*. Za krátku zmienku však bez pochyb stojí Ulpiánov komentár, ktorý možno vnímať ako nadväzujúci na uvedenú situáciu. Ulpián dôvodí, že pokiaľ opatrovník prevádza svoj majetok na benefit šialenca akoby bol jeho, je takýto prevod prípustný. Pokiaľ by však prevádzal majetok šialenca ako

²¹ Bližšie pozri Javol. D. 50,17,202 (Iavolenus libro 11 epistularum): *Omnis definitio in iure civili periculosa est; parum est enim, ut non subverti posset.*

²² Javier Esteban Rodríguez Díez poukazuje najmä na práce Hoetinka či Kasera, ktorí vnímali zásadu *nemo plus iuris* ako logický prvok prirodzeného práva; bližšie pozri DIEZ, J. E. R. *Potestas alienandi: Transfer of Ownership by a Non-owner from Roman Law to the DCFR*. 1st ed. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2016, s. 266. ISBN 978-94-6240-324-6.

²³ Bližšie pozri Gai. 2,62: *Accidit aliquando, ut qui dominus sit, alienandae rei potestatem non habeat, et qui dominus non sit, alienare possit* [Niekedy sa stáva, že ten, kto je vlastníkom, právo vec scudzovať nemá, a kto vlastníkom nie je, scudzovať môže. Preklad autora z češtiny; bližšie pozri KINCL, J. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1981, s. 88].

svoj vlastný, nie je možné priznať takémuto právnomu úkonu platnosť. Inými slovami, možno uviesť, že pokiaľ opatrovník chcel nakladaním s majetkom šialenca získať vlastný prospech, nebolo možné priznať takémuto konaniu právnu ochranu.²⁴

Posledným vyššie zmieneným príkladom, na ktorý odkazuje Gaius²⁵ a ktorý ako jediný z uvedených identifikujeme aj v justiniánskych *Institutiones*,²⁶ je prevod ručného zálohu veriteľom na tretiu osobu. Vysvetlením je v tomto prípade skutočnosť, že oprávnenie previesť záloh na tretiu osobu pochádza od dlžníka, ktorý uzatvorením zmluvy splnomocnil veriteľa predmet ručného zálohu scudziť, pokiaľ dlžník peniaze neuhradí.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že implicitný súhlas či *quasi* splnomocnenie znižuje význam uvedeného prelomenia zásady *nemo plus iuris*. Michal Skřejpek však v tejto súvislosti poukazuje na zásadu vyplývajúcu z fragmentu D. 13,7,35,1, podľa ktorej vlastníctvo zostáva dlžníkovi a veriteľ nadobúda iba držbu k predmetu ručného zálohu.²⁷ Výslovné potvrdenie, že ide o prevod práva, ktorým prevodca sám nedisponuje, nachádzame tiež v Ulpianovom fragmente D. 41,1,46.²⁸

Korigovanie absolútnej uplatniteľnosti pravidla, podľa ktorého nie je možné previesť viac práv než akými osoba v istom momente disponuje, nachádzame aj pri vyjadrení Javolena, keď tvrdí, že niekedy je možné odovzdať držbu toho, čo sami nemáme.²⁹ Obdobne sa vyjadril i Paulus

---

²⁴ Bližšie pozri Ulp. D. 27,10,10,1 (Ulpianus libro 16 ad edictum): *Curator furiosi rem quidem suam quasi furiosi tradere poterit et dominium transferre: rem vero furiosi si quasi suam tradat, dicendum, ut non transferat dominium, quia non furiosi negotium gerens tradidit.*

²⁵ Bližšie pozri Gai. 2,64: *Item creditor pignus ex pactione, quamvis eius ea res non sit. sed hoc forsitan ideo uideatur fieri, quod uoluntate debitoris intellegitur pignus alienari, qui olim pactus est, ut liceret creditori pignus uendere, si pecunia non soluatur.*

²⁶ Bližšie pozri Inst. 2,8,1.

²⁷ Bližšie pozri SKŘEJPEK, M. Maxima č. 54 (Ulp. D. 50, , 54). *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 11, s. 40. ISSN 1211-5347.

²⁸ Bližšie pozri Ulp. D. 41,1,46 (Ulpianus libro 65 ad edictum): *Non est novum, ut qui dominium non habeat, alii dominium praebeat: nam et creditor pignus vendendo causam dominii praestat, quam ipse non habuit.*

²⁹ Bližšie pozri Javol. D. 41,2,21 pr. (Iavolenus libro septimo ex Cassio): *Interdum eius possessionem, cuius ipsi non habemus, alii tradere possumus, veluti cum is, qui pro herede rem possidebat, antequam dominus fieret, precario ab herede eam rogavit.*

s ohľadom na prevod užívacieho práva k pozemku, ktorým osoba držiaca pozemok nedisponuje.³⁰

Za základný korektív všeobecnej platnosti zásady *nemo plus iuris* možno napokon chápať aj inštitút vydržania. Jeho uplatnenie totiž spočíva práve v skutočnosti, že nedbalý vlastník má znášať svoju stratu na úkor dobromyseľného nadobúdateľa.

Na základe vyššie uvedeného je možné usúdiť, že v antickom Ríme nebola zásada *nemo plus iuris* vnímaná ako neprelomiteľné pravidlo. Predmetný úsudok platí dokonca aj po justiniánskej kodifikácii, kedy došlo k značnému zovšeobecneniu skúmaného princípu, avšak pozíciu neprelomiteľnej maximy prideliť tomuto pravidlu až stredoveká právna veda.³¹

3 Význam zásady *nemo plus iuris* pre súčasný slovenský právny poriadok

Ako sme sa už snažili naznačiť, zásada *nemo plus iuris* si zachovala svoj signifikantný význam aj v moderných kontinentálnych právnych poriadkoch, pričom jej obsah bol recipovaný z byzantskej kodifikácie a neskorších stredovekých prác. Dochádza však pritom k čoraz častejším prípadom, kedy naráža na iné zásady a právne normy. Najvyššie súdne inštanície neraz konštatujú potrebu prelomiť zásadu *nemo plus iuris* v prospech kolidujúcich zásad, čo býva odbornou verejnosťou vnímané tiež ako potvrdenie obsolétosti skúmanej maximy.

Súčasný slovenský právny poriadok pozná hneď niekoľko zákonných výnimiek z platnosti všeobecne formulovanej zásady, že nikto nesmie previesť na iného viac práv než má sám. V tejto súvislosti poznamenávame, že vzhľadom na rozsah príspevku nie je možné podrobne obsiahnuť celú škálu modernej diskusie o uplatniteľnosti zásady *nemo plus iuris*, respektíve potrebe prelomenia analyzovaného pravidla. Nižšie uvedené príklady

³⁰ Bližšie pozri Paul. D. 7,1,63 (Paulus libro singulari de iure singulari): *Quod nostrum non est, transferemus ad alios: veluti is qui fundum habet, quamquam usum fructum non habeat, tamen usum fructum cedere potest.*

³¹ Bližšie pozri SALOMONE, A. Intorno alla regola 'nemo plus iuris' (D. 50.17.54 Ulp. 46 ad ed.). *Teoria e Storia del Diritto Privato* [online]. 2017, n° 10, s. 21-22 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2036-2528. Dostupné na: http://www.teoriaestoriadeldirittoprivato.com/media/rivista/2017/contributi/2017_Contributi_Salomone.pdf; a DIEZ, J. E. R. Origen y evolución de la regla "nemo plus iuris" [Origin and Evolution of the "Nemo Plus Iuris" Rule]. *Revista de estudios histórico-jurídicos* [online]. 2015, n° 37, s. 357-375 [cit. 2020-09-19]. ISSN 0717-6260. Dostupné na: <https://doi.org/10.4067/s0716-54552015000100013>.

a naznačené polemiky majú za cieľ poukázať na aktuálny náhľad na skúmané pravidlo a pokúsiť sa vyvodiť, či stále nachádza svoje miesto v modernom právnom poriadku, alebo je už prekonané.

Základným príkladom je uzatvorenie kúpnej zmluvy na tovar podľa zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, pri ktorom môže previesť tovar na tretiu osobu aj nevlastník.³² Rovnako je chránený taktiež dobromyseľný nadobúdateľ cenného papiera podľa § 19 ods. 3 zákona č. 566/2001 Z.z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov. Poukázať možno tiež na ochranu dobromyseľného nadobúdateľa veci od nepravého dediča³³ či veci zapísanej do súpisu majetku podstať.³⁴ Uvedené výnimky možno označiť ako zákonom stanovené, a hoci pri nich možno viesť polemiku o vhodnosti či nevhodnosti, ich aplikácia je relatívne zrejma.

Snahu o preklopenie zásady *nemo plus iuris* v prospech nadobúdateľa veci možno identifikovať aj pri otázke dražby. V prípade exekučných dražieb bolo v tomto smere zásadným rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 289/08, v ktorom Ústavný súd *de facto* judikoval, že príklep licitátora je originárnym spôsobom nadobudnutia vlastníctva, ktorý nie je naviazaný na potrebu existencie bezvadného vlastníckeho titulu. Odôvodnenosť predmetného záveru je v istom rozsahu otázna, nakoľko jeho paušalizovanie, podľa nášho názoru, vedie v podmienkach Slovenskej republiky k neprimeranému ohrozeniu ochrany vlastníckeho práva skutočného vlastníka. Samotné znenie § 150 ods. 2 zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov, podľa ktorého sa vydražiteľ „stáva vlastníkom“,³⁵ explicitne neznamena, že úmyslom zákonodarcu bolo obísť skutočného vlastníka

³² V zmysle § 446 Zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov platí, že „Kupujúci nadobúda vlastnícke právo aj v prípade, keď predávajúci nie je vlastníkom predávaného tovaru, ibaže v čase, keď kupujúci mal vlastnícke právo nadobudnúť, vedel, že predávajúci nie je vlastníkom a že nie je ani oprávnený s tovarom nakladať za účelom jeho predaja.“

³³ Blížšie pozri § 486 Zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

³⁴ Blížšie pozri § 93 ods. 3 Zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

³⁵ Blížšie pozri § 150 ods. 2 Zákona č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov: „Ak vydražiteľ zaplatil najvyššie podanie a súd udelenie príklepu schválil, stáva sa vydražiteľ vlastníkom nehnuteľnosti ku dňu udelenia príklepu.“

nehnuteľnosti. Dražbu totiž možno vnímať ako originárny spôsob nadobudnutia vlastníctva v tom zmysle, že sa nevyžaduje úkon vlastníka smerujúci k scudzeniu, avšak neznamená to irelevanciu existencie skutočného vlastníckeho vzťahu. Jedným dychom sa však žiada poznamenať aj to, že pokiaľ vydražiteľovi nebude *ex lege* zaručené nadobudnutie predmetu dražby, stráca exekučná dražba svoju dôveryhodnosť pre licitujúce subjekty. V tejto súvislosti niektorí autori rozširujú prelomenie zásady *nemo plus iuris* i na prípady dobrovoľnej dražby, čo však môže viesť k nárastu špekulatívnych prevodov a k oslabovaniu istoty vlastníka.³⁶

V česko-slovenskom prostredí v posledných rokoch taktiež značne rezonuje kolízia medzi princípom ochrany dobromyseľného nadobúdateľa pozemku, ktorý veril v správnosť zápisu vo verejnom registri (t.j. katastri), so zásadou *nemo plus iuris*. Názorovú dvojkoľajnosť azda najlepšie ilustruje nezhoda v rozhodovacej praxi českého Najvyššieho súdu a českého Ústavného súdu;³⁷ neskôr sa rovnaký spor preniesol aj do slovenskej judikatúry.

Základným argumentačným kameňom, o ktorý sa opieral slovenský Ústavný súd pri preklenutí ochrany skutočného vlastníka v prospech dobromyseľného nadobúdateľa v prelomovom rozhodnutí sp. zn. I.ÚS 549/2015, bola skutočnosť, že riziko má zaťažovať nedbalého vlastníka, a nie nadobúdateľa, ktorý sa nemal ako dozvedieť o skutočnosti, že vec opustila vlastníkovu sféru. Ústavný súd Slovenskej republiky sa vo svojom rozhodnutí odvolal na historický aspekt i na pomerne široké spek-

³⁶ Bližšie pozri SUDZINA, M. Výnimky zo zásady *nemo plus iuris* so zameraním sa na nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v slovenskom právnom poriadku. *Ius et Administratio* [online]. 2013, nr 1, s. 88-90 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2300-4797. Dostupné na: http://iusetadministratio.eu/wp-content/Zeszyty_naukowe/2013/1_2013/1_2013_9_Milan_Sudzina.pdf.

³⁷ V Českej republike ide najmä o spor českého Najvyššieho súdu (napríklad *Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 9. 12. 2009, sp. zn. 31 Odo 1424/2006*) a českého Ústavného súdu (napríklad *Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 25. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 143/07*) o dôsledné uplatňovanie princípu *nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*. Zatiaľ čo Ústavný súd Českej republiky sa prikláňal k názoru, že dobromyseľné nadobudnutie vlastníctva (najmä s prihladením na vieru v zápis vo verejnom registri, ako je napríklad kataster nehnuteľností, respektíve na zásadu jeho materiálnej publicity) má mať prednosť pred uplatňovaním citovaného princípu, Najvyšší súd Českej republiky zastával opačný názor a presadzoval dôsledné uplatňovanie princípu *nemo plus iuris*. Situácia sa zmenila *Rozsudkom Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 9. 3. 2016, sp. zn. 31 Cdo 353/2016*. Uvedeným rozhodnutím Najvyšší súd Českej republiky akceptoval judikatúru Ústavného súdu Českej republiky a podriadil sa jej, hoci explicitne podčiarkol, že sa s ňou názorovo nestotožňuje.

trum odborných a vedeckých prác. V uvedenom náleze však nielenže vyhovelo sťažnosti dobromysel'ného nadobúdateľa, ale, podľa nášho názoru, zašiel bez nevyhnutnej legislatívnej opory až nad rámec uvedeného a z pozície orgánu aplikácie práva *de facto* zastúpil zákonodarcu a zaviedol úplnú materiálnu publicitu katastra.³⁸

Pokiaľ sa teda prikloníme k záverom Ústavného súdu Slovenskej republiky v stave *de lege lata*, môžeme dospieť aj k niekoľkým paradoxným záverom. Tým azda najzásadnejším je fakt, že všeobecné priklonenie sa na stranu dobromysel'ného nadobúdateľa robí zo skúmania právneho stavu nehnuteľnosti (tzv. due diligence) priam škodlivý prvok pri procedúre uzatvárania kúpnej zmluvy. Odhalenie právnych väd v minulosti narúša dobromysel'nosť potenciálneho nadobúdateľa a oslabuje jeho pozíciu. *De facto* obsoletným sa pre nehnuteľnosti či veci zapísané vo verejných listinách stáva tiež inštitút vydržania.

Ústavný súd Slovenskej republiky sa k vyššie uvedenému stanovisku prihlásil aj v ďalších prípadoch,³⁹ ale napriek tomu nemožno doposiaľ hovoriť o ustálenej rozhodovacej praxi. V žiadnom z týchto prípadov nešlo o rozhodnutie pléna, a navyše, novšia rozhodovacia prax slovenského Ústavného súdu naznačuje, že zjednocujúce stanovisko azda ani nebude možné prijať pre všetky prípady kontradikcie medzi ochranou dobromysel'nosti a striktnou aplikáciou zásady *nemo plus iuris*.⁴⁰

³⁸ Bližšie pozri *Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 16. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 549/2015*: „Aj keď Občiansky zákonník explicitne neupravuje všeobecný spôsob nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam od nevlastníka iba na základe dobrej viery nadobúdateľa, s výnimkou vydržania nemožno bezvýnimočne tvrdiť – ako to konštatovali všeobecne súdy – že samotná absencia vlastníckeho práva prevodcu (*dominum auctoris*) povedie automaticky k neplatnosti zmluvy o prevode vlastníckeho práva. V tomto smere musí dôjsť aj k určitému posunu v doterajšej judikatúre Ústavného súdu v riešení otázky „*nemo plus iuris*“ (I. ÚS 50/2010) o nové interpretačné závery či vývoj sociálnej reality najmä v zmysle zásadnej ochrany tej osoby, ktorá robila právny úkon s dôverou v určitý – jej druhou stranou prezentovaný skutkový stav. Navyše, ak bol potvrdený údajmi z verejnej, štátom vedenej evidencie, a najmä, keď ho potom aprobuje aj príslušný orgán verejnej moci [kataster nehnuteľností, súd a podobne].“

³⁹ Potvrdenie potreby prelomiť zásadu *nemo plus iuris* Ústavný súd Slovenskej republiky konštatoval napríklad v *Uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 17. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 489/2016*, a tiež v *Náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 3. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 151/2016*; a *Náleze Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. 12. 2017, sp. zn. I. ÚS 460/2017*.

⁴⁰ Bližšie pozri *Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 5. 2020, sp. zn. II. ÚS 223/2020*, ktorým rozhodoval o sťažnosti proti *Uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. 6. 2019, sp. zn. 4 Cdo 102/2017*: „K záveru Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, že sa (v rozhodovacej praxi Ústavného súdu Slovenskej republiky) presadil ním

Ku všetkým vyššie zmieneným prípadom možno sumárne konštatovať, že prelomenia zásady *nemo plus iuris* sú početné, no napriek tomu ide o pravidlo, ktoré vyjadruje jeden zo základných fundamentov ochrany vlastníctva ako najširšieho právneho panstva nad vecou, čo potvrdzuje aj početná judikatúra.⁴¹ Pokiaľ však nie sú zákonodarcom jasne stanovené kritériá pre riešenie kolízie medzi viacerými základnými pravidlami, dochádza ku kreovaniu takýchto hraníc zo strany orgánov súdnej moci. Uvedený prístup by mal síce smerovať výlučne k hodnotovému výkladu zákona, avšak často smeruje nad jeho rámec.

De lege ferenda je preto nevyhnutné vymedziť striktne stanovené zákonné výnimky, pri ktorých je prelomenie zásady *nemo plus iuris* žiaduce pre naplnenie iných princípov, najmä pre zaistenie potreby ochrany dobromyseľného nadobúdateľa. V ostatných prípadoch by mala byť zásada dôsledne uplatňovaná.⁴² Ruka v ruke s navrhovanými zmenami je aj potrebná rekonštrukcia súčasnej formy vedenia katastra. Pri dôslednom prebudovaní súčasného právneho nastavenia a nadobúdání nehnuteľností výlučne na základe dobrej viery v zápis v katastri nehnuteľností (t.j. absolútne uplatnenie materiálnej publicity) by sa dospelo i k prekonaniu uplatnenia zásady *nemo plus iuris* na nehnuteľné veci. Verejný register má byť napokon preklenutím nedostatku v rímskej evidencii vlastníctva, pri ktorej boli pravidlá ako zásada *nemo plus iuris* či interdiktčná ochrana držiteľa nevyhnutné. Existencia štátom vedeného verejného registra (najmä pri uplatňovaní zásady materiálnej publicity) totiž v mnohých

---

prezentovaný názor, ktorý v takýchto prípadoch Ústavný súd Slovenskej republiky konzistentne judikuje, Ústavný súd Slovenskej republiky konštatuje, že Najvyšší súd Slovenskej republiky ako príklady takejto konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky uviedol len rozhodnutia jedného senátu Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý sa odchyľil od predchádzajúcej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky bez toho, aby vec predložil plénu Ústavného súdu Slovenskej republiky na zjednotenie odchylných názorov, preto (Ústavný súd Slovenskej republiky) nezdieľa názor, že ide o konštantnú judikatúru, ktorou bola prelomená zásada tzv. *nemo plus iuris* vo všeobecnosti. Zároveň si Ústavný súd Slovenskej republiky uvedomuje, že život je pestrý a prináša aj prípady, keď nie je možné v záujme zachovania, respektíve nachádzania spravodlivosti uplatňovať a aplikovať zásady mechanicky, preto je vôbec otáznе, či na danú problematiku bude možné formulovať jednoznačné stanovisko aplikovateľné na každý prípad...“.

⁴¹ Rozhodnutia najvyšších súdnych autorít totiž aj v prípade identifikácie výnimky zo skúmanej zásady vždy vychádzajú (minimálne implicitne) z predpokladu, že *nemo plus iuris* je pravidlo, ktorého význam je nesporný.

⁴² Zdrojom inšpirácie môže byť aj rekodifikovaný český Občiansky zákonník – Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník, ve znění pozdějších předpisů, ktorý úpravu nadobudnutia majetkového práva od nevlastníka upravuje v § 1109 a nasl., pričom vo všetkých prípadoch je jasne naviazané na dobromyseľnosť nadobúdateľa.

ohľadoch situáciu zásadne mení. Namiesto posilnenej pozície držiteľa poskytuje zákonodarca zvýšenú ochranu osobe, ktorá je ako vlastník vedená v príslušnej evidencii, pri ktorej platí prezumpcia správnosti, a to minimálne do času, kým nie je preukázaný opak.

Predmetný prístup sa javí pri komplexnosti moderných sociálno-ekonomických pomerov ako vhodnejšie riešenie než návrat ku špecifikácii konkrétnych vzťahov, pri ktorých je zásada uplatniteľná, ako to s najväčšou pravdepodobnosťou bolo pri formulácii skúmanej zásady v klasickom rímskom práve. Uvedené platí tiež s ohľadom na historický výklad a dlhodobé zavedenie pravidla *nemo plus iuris* v jeho generalizovanej forme.

Záver

Aj modernými právnikmi obľúbená zásada rímskeho práva „nikto nemôže previesť na druhého viac práv než má on sám“ sa až pričasto identifikuje ako neomylný produkt geniality starorímskych právnikov, ktorý však v súčasnej dobe naráža na svoje limity. Tie majú preukazovať jeho prekonanie. Uvedený záver je však skratkovitý a vo svojej podstate nie je úplne pravdivý.

Na základe našej krátkej analýzy sme sa pokúsili objasniť, že zásada *nemo plus iuris* nebola zo strany Rimanov vnímaná ako zásada, ktorá nepozná svoje výnimky. Spočiatku špecificky zamerané pravidlo sa síce v priebehu vývoja rímskeho impéria zovšeobecnilo, a to najmä zásluhou byzantských kompilátorov, avšak z implikácie historických prameňov vyplýva, že isté výnimky z predmetnej zásady boli stále akceptované.

Môžeme teda konštatovať, že zásada *nemo plus iuris* bola špecificky zamerané pravidlo v dedičskom práve, ktoré sa analogicky dalo použiť i na iné právne vzťahy, a neskôr bolo azda až príliš zovšeobecnené. Dnes sa uvedená maxima vníma zásadne generalizovane, pričom viaceré prelomenia skúmanej zásady majú zákonný charakter. O poznanie problematickejšie sú jej, takpovediac, *ad hoc* prelomenia vo forme judikatúry, ktorej zovšeobecňujúci náhľad na výnimky môže bez zmeny legislatívy viesť k neželaným následkom. *De lege ferenda* je preto dôležité, aby sa zákonodarca pri rekonštrukcii civilného práva na Slovensku dôsledne zamyslel nad nevyhnutnými dôvodmi pre prelomenie zásady *nemo plus iuris*, ktoré budú v jasne stanovenej a odôvodnenej forme zavedené do nášho právneho poriadku.

Pre značné množstvo výnimiek a zmeny v spoločenských vzťahoch (najmä evidencie vlastníctva nehnuteľností, a tiež iných vecí) prichádza do úvahy aj možnosť návratu k zúženiu uplatnenia zásady *nemo plus iuris* iba na vybrané právne vzťahy.

Ani napriek početným prelomeniam však v súčasnom práve nemožno zásadu *nemo plus iuris* hodnotiť ako prekonanú. Aj s poukázaním na recentnú judikatúru Ústavného súdu Slovenskej republiky možno konštatovať, že nami analyzovaná zásada má stále svoje dôležité miesto v slovenskom právnom poriadku, pričom však možno dôvodne očakávať, že sa jej pozícia v budúcnosti zmení. Plánovaná rekodifikácia pravdepodobne prispeje k zvýšeniu ochrany dobromyseľných nadobúdateľov, spoliehajúcich sa na zápis vo verejnej evidencii. Špecificky pri nehnuteľnostiach sa preto uplatniteľnosť zásady *nemo plus iuris* zrejme zúži, ale stále však bude možné identifikovať celý rad právnych vzťahov, pri ktorých bude aplikovateľná.

Zoznam bibliografických odkazov

- BĚLOVSKÝ, P. *Usucapio: Vydržení v římském právu*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2018. 246 s. ISBN 978-80-87284-72-8.
- BLAHO, P. *Držba v dejinách práva: Rímskoprávna náuka o držbe a jej vyúsťenie v terajšom čase*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. 187 s. ISBN 978-80-8082-846-2.
- DIEZ, J. E. R. Origen y evolución de la regla “nemo plus iuris” [Origin and Evolution of the “Nemo Plus Iuris” Rule]. *Revista de estudios histórico-jurídicos* [online]. 2015, n° 37, s. 357-375 [cit. 2020-09-19]. ISSN 0717-6260. Dostupné na: <https://doi.org/10.4067/s0716-54552015000100013>.
- DIEZ, J. E. R. *Potestas alienandi: Transfer of Ownership by a Non-owner from Roman Law to the DCFR*. 1st ed. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2016. 491 s. ISBN 978-94-6240-324-6.
- GOTHOFREDUS, J. *Novus in titulum Pandectarum de diversis regulis iuris antiqui, commentarius*. Geneva: Sumptibus Petri Chouët, 1653. 804 s.
- KINCL, J. *Gaius: Učebnice práva ve čtyřech knihách*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1981. 274 s.

- KLEŇOVÁ, V. In iure cessio hereditatis. *Právněhistorické studie* [online]. 2018, roč. 48, č. 1, s. 97-110 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2464-689X. Dostupné na: <https://doi.org/10.14712/2464689x.2018.26>.
- KREUZBAUER, G. Topics in Contemporary Legal Argumentation: Some Remarks on the Topical Nature of Legal Argumentation in the Continental Law Tradition. *Informal Logic* [online]. 2008, vol. 28, no. 1, s. 71-85 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2293-734X. Dostupné na: <https://doi.org/10.22329/il.v28i1.515>.
- KUPISZEWSKI, H. *Prawo rzymskie a współczesność*. 2. wyd. Kraków; Bielsko-Biała: Od.Nowa, 2013. 317 s. ISBN 978-83-63425-78-4.
- LENEL, O. *Palingenesia iuris civilis: Iuris consultorum reliquiae quae Iustyniani Digestis continentur, ceteraque iuris prudentiae civilis fragmenta minora: Volumen alterum*. Lipsiae: Ex officina Bernhardi Tauchnitz, 1889. 1264 s.
- LONGCHAMPS de BÉRIER, F. Remarks on the Methodology of Private Law Studies: The Use of Latin Maxims as Exemplified by *nemo plus iuris*. *Fundamina* [online]. 2015, vol. 21, no. 1, s. 63-83 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2411-7870. Dostupné na: <https://doi.org/10.17159/2411-7870/2015/v21n1a4>.
- Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 25. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 143/07.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 5. 11. 2008, sp. zn. II. ÚS 289/08.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 4. 2011, sp. zn. III. ÚS 448/2010.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 16. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 549/2015.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 3. 5. 2017, sp. zn. I. ÚS 151/2016.
- Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20. 12. 2017, sp. zn. I. ÚS 460/2017.
- PETRAK, M. *Ius commune and Croatian Property Law*. *Анали Правног факултета у Београду* [Annals FLB – Belgrade Law Review]. 2010, vol. 58, no. 3, s. 163-175. ISSN 0003-2565.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 9. 12. 2009, sp. zn. 31 Odo 1424/2006.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 9. 3. 2016, sp. zn. 31 Cdo 353/2016.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 3. 2011, sp. zn. 3 Cdo 144/2010.

SALOMONE, A. Intorno alla regola 'nemo plus iuris' (D. 50.17.54 Ulp. 46 ad ed.). *Teoria e Storia del Diritto Privato* [online]. 2017, n° 10, s. 1-24 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2036-2528. Dostupné na: http://www.teoria-estoriadeldirittoprivato.com/media/rivista/2017/contributi/2017_Contributi_Salomone.pdf.

SCHULZ, F. *Classical Roman Law*. 1st ed. Oxford: Clarendon Press, 1951. 650 s.

SKŘEJPEK, M. Maxima č. 54 (Ulp. D. 50, , 54). *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 11, s. 39-40. ISSN 1211-5347.

SUDZINA, M. Výnimky zo zásady nemo plus iuris so zameraním sa na nadobudnutie nehnuteľnosti od nevlastníka v slovenskom právnom poriadku. *Ius et Administratio* [online]. 2013, nr 1, s. 82-92 [cit. 2020-09-19]. ISSN 2300-4797. Dostupné na: http://iusetadministratio.eu/wp-content/Zeszyty_naukowe/2013/1_2013/1_2013_9_Milan_Sudzina.pdf.

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. 6. 2019, sp. zn. 4 Cdo 102/2017.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. 2. 2010, sp. zn. I. ÚS 50/2010.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 17. 8. 2016, sp. zn. I. ÚS 489/2016.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 5. 2020, sp. zn. II. ÚS 223/2020.

Zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 233/1995 Z.z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 566/2001 Z.z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných papieroch) v znení neskorších predpisov.

Mgr. Ján Ivančík

Právnická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika
jan.ivancik@flaw.uniba.sk

 <https://orcid.org/0000-0002-4962-7176>

**Praveké právo?
Niekoľko poznámok ku knihe José María Ribasa Albu
Prehistória práva**

**A Prehistorical Law?
Some Remarks on Book Prehistory of Law
by José María Ribas Alba**

Peter Vyšný

Abstract: *The paper briefly deals with the importance of knowledge of the prehistory as well as the possibility of the existence of a law in the prehistory and the overall nature of such a law, both in a general perspective and in the light of the scientific monograph Prehistory of Law by José María Ribas Alba. From the analysis of this book contained in the paper, it is clear that the book has a significant contribution to the legal science and legal history, since: 1. it proves quite convincingly the existence of a certain law in the prehistoric society; 2. it systematically reconstructs the features, forms and development of this law; and 3. it relatively sufficiently verifies the hypothesis that elements of prehistoric law are legal universals, having, at least to some extent, universal (all-mankind, panhuman, global) and timeless character, and, therefore, in the context of the legal (social, cultural) evolution of mankind can be considered for a kind of analogy of the genes involved in its biological evolution.*

Key Words: *Legal Pre-history; General Characteristics of Prehistory; Meaning of Knowledge of Prehistory; Existence of Law in Prehistory; General Character of Prehistoric Law; Development of Prehistoric Law; José María Ribas Alba; Book Prehistory of Law.*

Abstrakt: *Príspevok sa stručne zaoberá významom poznania praveku, ako aj možnosťou existencie určitého práva v praveku a celkovým charakterom tohto práva, a to vo všeobecnej rovine, ako i vo svetle vedeckej monografie José María Ribasa Albu Prehistória práva. Z rozboru tejto knihy, obsiahnutého v príspevku, je zrejmé, že kniha má pre právnu vedu a právnu históriu značný prínos, keďže: 1. vcelku presvedčivo dokazuje existenciu určitého práva v pravekej spoločnosti; 2. systematicky rekonštruuje znaky, podoby i vývoj tohto práva; a 3. pomerne dostatočne sa v nej overuje hypotéza, podľa ktorej sú prvky pravekého práva právnymi univerzáliami, majúcimi,*

aspoň do určitej miery, všeludský (celosvetový) a nadčasový charakter, a preto ich v kontexte právnej (sociálnej, kultúrnej) evolúcie ľudstva možno považovať za akúsi analógiu génov figurujúcich v jeho biologickej evolúcii.

Kľúčové slová: *Právna prehistória; všeobecná charakteristika praveku; význam poznania praveku; existencia práva v praveku; celkový charakter pravekého práva; vývoj pravekého práva; José María Ribas Alba; kniha Prehistória práva.*

Úvod

Právna, ako aj právno-historická veda zvyčajne považujú pravek za dejinné obdobie, v ktorom ešte neexistovalo (skutočné) právo, a to hlavne preto, že praveká spoločenská a mocenská organizácia nemala charakter štátu, ktorého existenciou uvedené vedy tradične podmieňujú existenciu (skutočného) práva. Z iného, všeobecnejšieho hľadiska je dôvodom odmietania existencie práva v praveku v akademickom prostredí stále pomerne výrazne pretrvávajúci, hoci dnes už zastaraný názor, že praveká spoločnosť bola natoľko „primitívna“ a „necivilizovaná“, že v nej nemohli existovať vyspelejšie kultúrne výdobytky, a teda ani právo ako jeden z takýchto výdobytkov.

Pod vplyvom recentných poznatkov lingvistiky, archeológie, etnológie či kultúrnej a sociálnej antropológie sa však postoj právnej a právno-historickej vedy k praveku, a osobitne k existencii práva v tomto začiatkovom období ľudských dejín pozvoľna mení. Niektorí právni vedci a právni historici už pripúšťajú existenciu určitého práva v praveku (pravda, spravidla ho nenazývajú priamo „pravekým“, ale napríklad „najstarším“ právom, alebo o ňom referujú ako o „začiatkoch“ či „pôvode“, respektíve „vzniku“ práva a podobne), pričom ho však považujú – dozajista správne – za právo kvalitatívne sa odlišujúce od komplexnejších druhov práva, ktoré sa vyskytli v neskorších dejinných obdobiach.¹

K bádateľom, ktorí sa nerozpakujú hovoriť o existencii práva v praveku, a to dokonca už v paleolite (staršej dobe kamennej), t.j. v najstaršom a najdlhšom úseku praveku, sa svojou zaujímavou vedeckou mono-

¹ Bližšie pozri napríklad GÁBRIŠ, T. a R. JÁGER. *Najstaršie právo na Slovensku?: Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 311 s. ISBN 978-80-8168-507-1; a GÁBRIŠ, T. *Prolegomena to Legal History of East-Central Europe*. 1st ed. Prague: Wolters Kluwer, 2018, s. 13-27. ISBN 978-80-7598-012-0.

grafiou *Prehistória práva: O „genetike“ právnych a politických systémov od paleolitických čias*,² vydanou v roku 2015, prihlásil aj popredný španielsky právny romanista a právny historik José María Ribas Alba, aktuálne pôsobiaci na Právnickej fakulte Univerzity v Seville. V našom príspevku prehľadne približujeme obsah uvedenej vedeckej monografie a poukazujeme na jej prínos pre poznanie najstarších, t.j. pravekých podôb práva. Analytickej charakteristike knihy Ribasa Albu predchádza stať, v ktorej čitateľa stručne uvádzame do málo známej problematiky praveku. Predmetnou staťou by sme tiež chceli ešte viac zvýrazniť z Ribasovho Albovho diela vyplývajúcu dôležitú skutočnosť, že poznanie vývoja pravekého ľudstva (alebo aspoň jeho niektorých podstatných stránok) má pre právnú vedu a právnu históriu svoj nesporný význam.

Všeobecná charakteristika praveku a významu jeho poznania

Pravek sa označuje pojmom *prehistória*, t.j. predhistória, ktorou sa rozumejú dejiny ľudstva, ktoré sa odohrali pred dejinami zaznamenanými v písomných prameňoch. Pojmom *história* sa potom označujú iba dejiny, o ktorých informujú písomné pramene. Podľa tohto chápania sa teda história nezačala v praveku, v ktorom ešte neexistovalo písmo, ale až v staroveku, v ktorom vznikli viaceré písma a objavili sa rôzne texty, t.j. písomné/historické pramene. Respektíve, podľa tohto chápania, prehistória je – na rozdiel od po nej nasledujúcich období – *de facto* akousi „nehistóriou“. Žiada sa zdôrazniť, že uvedené chápanie, hoci je rozšírené, je už dlhšie oprávnené kritizované,³ keďže vyčlenenie praveku z histórie len preto, že praveké dejiny nie sú písomne zdokumentované, je arbitrárne a vedecky neopodstatnené.

Pochybný je aj niekedy uvádzaný argument, podľa ktorého je žiaduce vyčleniť praveké dejiny z histórie kvôli tomu, že, údajne, nie sú – na rozdiel od neskorších dejín – dejinami „skutočnej“ ľudskej civilizácie (spoločnosti, kultúry), na ktoré sa zameriava história. Argument konkrétne tvrdí, že praveké dejiny sú iba „biologickými“ dejinami, spätými s veľmi „primitívnym“ životom pravekých ľudí v lone prírody, čiže v prostredí,

² Blížšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una “genética” de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015. 214 s. ISBN 978-84-16392-01-8.

³ Blížšie pozri napríklad SHRYOCK, A., D. LORD SMAIL, et al. *Deep History: The Architecture of Past and Present* [online]. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2011. 360 s. [cit. 2020-12-01]. ISBN 978-0-520-94966-9. Dostupné na: <https://doi.org/10.1525/9780520949669>.

ktoré je pravým – a niekedy navyše negatívne chápaným – opakom civilizácie. „Prírodný“ spôsob života pravekých ľudí podľa zmieneného argumentu spočíval len v „necivilizovanom“ (živelnom, násilnom) uspokojovaní „nízkych“ telesných potrieb a nezahŕňal významnejšie sociálne či kultúrne výkony budujúce civilizáciu, ktoré by mohli zaujímať históriu. Uvedený argument vo svetle zásadného významu praveku pre rozvoj ľudskej civilizácie (spoločnosti, kultúry) však rozhodne neobstoí. Odmietnuť ho je potrebné tiež preto, že v minulosti bol (popri iných argumentoch) zdrojom legitimacy imperiálnych expanzií: krajiny bez písma, prípadne s písmom nezrozumiteľným expandujúcim mocnostiam (napríklad španielski dobyvatelia Ameriky nevedeli prečítať epigrafické texty Indiánov Mayov s bohatým historickým obsahom), boli považované za krajiny bez skutočnej histórie, a tým aj bez civilizácie, „správneho“ spôsobu života, legitímnych vládnych autorít a podobne; takýmto „necivilizovaným“ krajinám sa potom nepriznávala rovnosť s „civilizovanými“ krajinami a „civilizované“ krajiny mali možnosť si ich podmaniť, a to i pod zámienkou, že pozitívne zmenia ich údajne „nepriaznivý“ stav tým, že ich „scivilizujú“.⁴

Praveké dejiny teda nie sú zaznamenané písomne, respektíve pramene poznania pravekých dejín majú nepísaný, a to konkrétne hmotný (nehnutelné architektonické objekty, hnutelné artefakty), obrazový, krajinný (tzv. ekofakty, t.j. prvky krajiny, respektíve prírodného prostredia) alebo biologický (tzv. naturfakty, t.j. telesné, respektíve najmä kostrové pozostatky zosnulých ľudí) charakter. Ich výskum je doménou archeológie. Hoci súčasné poznatky archeológie o praveku sú už veľmi rozsiahle a budú aj naďalej pribúdať, ukázalo sa, že archeológia (i napriek extenzívnemu používaniu sofistikovaných prírodovedných metód) dokáže zodpovedať niektoré podstatné otázky pravekých dejín – predovšetkým tie, ktoré sa týkajú sociálnych a mocenských štruktúr, majetkových vzťahov

⁴ Bližšie pozri KRÍŽOVÁ, M. Evropa a „národy bez historie“ (ciele, metódy a úskalí etnohistorie). In: J. PEŠEK, ed. *VIII. sjezd českých historiků: Hradec Králové 10. – 12. září 1999* [online]. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2000, s. 138-143 [cit. 2020-12-01]. ISBN 80-86197-22-0. Dostupné na: <http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/Krizova.html>; OSTERHAMMEL, J. a J. C. JANSEN. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2009. 144 s. ISBN 978-3-406-63980-7; PAGDEN, A. *La caída del hombre natural: El indio americano y los orígenes de la etnología comparativa*. 1ª ed. Madrid: Alianza, 1988. 297 s. ISBN 84-206-4217-7; PAGDEN, A. *Lords of All the World: Ideologies of Empire in Spain, Britain and France c. 1500 – c. 1800*. 1st ed. New Haven; London: Yale University Press, 1995. 244 s. ISBN 0-300-06415-2; a VYŠNÝ, P. *Historicko-právne súvislosti dobytia Nového sveta Španielmi*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. 196 s. ISBN 978-80-8082-848-6.

hov, myslenia, poznania, hodnôt, noriem správania sa, svetonázorov či náboženstiev pravekých ľudí – iba do určitej, a to často skôr len menšej miery. Archeológovia uvedený problém niekedy riešia skúmaním súčasných, prípadne donedávna existujúcich spoločenstiev mimoeurópskych domorodcov (pôvodných obyvateľov Ázie, Afriky, Ameriky, Austrálie či Oceánie), vidiac v nich „živú“ kópiu dávnych pravekých spoločenstiev. Túto metódu však možno použiť iba obmedzene, keďže recentné domorodé spoločenstvá sa síce v určitých smeroch podobajú na praveké spoločenstvá, ale rozhodne nie sú ich vernou kópiou.⁵

Od praveku – prehistórie je nutné odlišovať tzv. *protohistóriu*, t.j. ranú (včasnú, skorú) dobu historickú. Niektoré svetové spoločnosti prešli z prehistórie priamo do histórie, t.j. v týchto spoločnostiach sa v určitom čase začali písomne zaznamenávať ich dejiny. Iné spoločnosti prešli z prehistórie do histórie cez protohistóriu. Protohistória je obdobím, ktorého dejiny už síce možno poznávať pomocou písomných prameňov, avšak iba v značne obmedzenom rozsahu, navyše, príslušné písomné pramene nevznikli v spoločnostiach, o ktorých protohistórii informujú, ale v externom prostredí. Protohistorické obdobie možno vymedziť napríklad vo vývoji európskych území, na ktoré sa nerozšírila antická grécka či rímska civilizácia, a to ako obdobie medzi pravekom a stredovekom týchto území. K takýmto územiám patrí aj Slovensko, ktorého praveký vývoj sa končí v mladšej dobe železnej (laténskej), keď sa v externom – anticom prostredí objavujú určité písomné správy o Slovensku. V tejto dobe sa teda na našom území začala protohistória, ktorá sa skončila vtedy, keď písomné pramene vypovedajúce o vývoji na území Slovenska vznikli priamo na tomto území, k čomu prišlo po príchode cyrilo-methodskej misie na Veľkú Moravu a vzniku domácej literárnej produkcie, znamenajúcej prechod Slovenska z protohistórie do histórie.⁶

⁵ Porovnaj napríklad VAŠÍČEK, Z. *Archeologie, historie, minulost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006, s. 65. ISBN 80-246-1161-9. Vedecko-výskumný smer integrujúci archeologický výskum prehistorických kultúr a etnologický, respektíve antropologický výskum recentných domorodých kultúr sa nazýva *etnoarcheológia*. Bližšie k uvedenému vedecko-výskumnému smeru pozri napríklad LYONS, D. a J. CASEY. It's a Material World: The Critical and On-going Value of Ethnoarchaeology in Understanding Variation, Change and Materiality. *World Archaeology* [online]. 2016, vol. 48, no. 5, s. 609-627 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2016.1214619>.

⁶ Kým vývoj európskych území, ktoré boli životným priestorom antickej gréckej alebo rímskej civilizácie, prešiel z praveku cez starovek do stredoveku, vývoj európskych území, na ktoré sa tieto civilizácie nerozšírili, prešiel z praveku do stredoveku cez protohistóriu. Z uvedeného vyplýva, že tam, kde existovali antické civilizácie, bol prvým obdobím histórie starovek, a tam, kde neexistovali tieto civilizácie, ním bol až stredovek.

Pravek sa nedá periodizovať univerzálne, t.j. s platnosťou pre celú planétu, keďže praveký vývoj nemal celosvetovo, a ani v rámci Európy rovnaký priebeh, ale bol, naopak, značne nerovnomerný a veľmi rozmanitý. Európsky pravek možno, so zohľadnením prechodu niektorých európskych oblastí z praveku do histórie, t.j. do staroveku a postupného prechodu ostatnej Európy do protohistórie, periodizovať do nasledovných hlavných období:⁷

1. paleolit (staršia doba kamenná; skončila približne 8 000 pred Kr.);
2. mezolit (stredná doba kamenná; skončila približne 6 000 pred Kr.);
3. neolit (mladšia doba kamenná; skončila približne 4 000 pred Kr.);
4. eneolit (neskorá doba kamenná/chalkolit/doba medená; skončila približne 2 000 pred Kr.);
5. doba bronzová (staršie metalikum). V tomto období (trvalo zhruba do 8. storočia pred Kr.) sa končí prehistória, respektíve začína história, t.j. starovek južnej Európy, kde sa v dobe bronzovej po prvýkrát sformovali literárne (písmo používajúce) kultúry, a to minojská kultúra (3 000 – 1 200 pred Kr.) a mykénska kultúra (1 600 – 1 100 pred Kr.); obe kultúry predchádzali dejinám antického Grécka. Na proti tomu ostatná Európa zostala ešte v prehistórii. V dobe bronzovej sa tiež v Európe objavili rôzne etniká, ktoré možno rozdeliť na etniká neindoeurópskeho pôvodu a etniká indoeurópskeho pôvodu. K prvým patrili napríklad Iberovia (Pyrenejský polostrov). K druhým patrili Gréci, rozdeľujúci sa na viacero skupín, Italikovia (Apeninský polostrov), Kelti a iní; a
6. doba železná (mladšie metalikum). Rozdeľuje sa na staršiu alebo halštatskú a mladšiu alebo laténsku dobu železnú. V halštatskej dobe (približne 8. – 5. storočie pred Kr.) na územiach, na ktorých sa rozvíjali antické civilizácie (t.j. grécka a rímska civilizácia), už nebola prehistória, ale história. Iné európske územia prešli v halštatskej alebo v nasledujúcej – laténskej dobe (približne 5. storočie pred Kr. – 0) do protohistórie. Po laténskej dobe pokračovala protohistória týchto území dvoma obdobiami, a to najskôr dobou rímskou (0 – 400 po Kr.) a potom dobou sťahovania národov, ktorá sa už prekrýva so začiatkom stredoveku.

---

⁷ Bližšie pozri VYŠNÝ, P. *Svetové dejiny štátu a práva*. 2. podstat. preprac. a rozšír. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 63-64. ISBN 978-80-568-0195-6.

Históriou i právnou históriou väčšinou nedocenený, pritom však zásadný význam poznania praveku vyplýva najmä z nasledovných skutočností:

- a) pravek je prvým, a zároveň najdlhším obdobím ľudských dejín – zahŕňa viac ako 99 percent ľudských dejín;
- b) v praveku sa uskutočnila antropogenéza: v období pred 200 000 až 140 000 rokmi vznikol človek dnešného typu – *Homo sapiens sapiens* (človek „dvakrát rozumný“), a to pravdepodobne v subsaharskej Afrike, odkiaľ sa v úseku paleolitu označovanom ako horný/mladý paleolit (približne 35 000 – 10 000 pred Kr.) postupne rozšíril po celej planéte okrem Antarktídy;
- c) v praveku sa rozvinuli v zásade všetky základné procesy fungovania ľudského mozgu, ako aj v zásade všetky základné formy ľudského myslenia, správania sa a konania.⁸ Tieto dodnes pretrvávajúce procesy a formy boli výsledkom koevolúcie biologickej a psychologickej podstaty ľudí a prírodného, ako i sociálno-kultúrneho prostredia, v ktorom žili. Ďalej je v súvislosti s týmito procesmi a formami dôležité zdôrazniť, že v zásade majú nadčasový a všeľudský charakter, a v tomto smere tak azda najlepšie naplňajú obsah inak značne abstraktného a neurčitého pojmu „prírodzené právo“ (okrem toho sa už od najstarších čias premietali a dodnes premietajú do obsahu pozitívneho práva);⁹
- d) v praveku vznikla ľudská spoločnosť a objavili sa v podstate všetky jej základné alebo, takpovediac, „stavebné“ prvky, ktoré sa počnúc starovekom stali a dodnes sú hlavným predmetom právnej regulácie. K takýmto prvkom možno zaradiť najmä: osobnú slobodu a slobodu pohybu a pobytu jednotlivcov; príbuzenské vzťahy a rodinu; sociálnu nerovnosť vrátane nerovnosti mužov a žien; spoločenskú a mocenskú organizáciu (v praveku ešte nemala charakter štátu); majetkové

⁸ Bližšie pozri LORD SMAIL, D. *On Deep History and the Brain*. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2008. 271 s. ISBN 978-0-520-25812-9.

⁹ K základným formám ľudského myslenia, správania sa a konania, vzniknutým v praveku, možno zaradiť napríklad: život jednotlivcov v spoločenstvách; schopnosť ľudí efektívne spolupracovať a navzájom si pomáhať, ale aj ich sklon k egoistickému správaniu a pripravenosť použiť rôzne „triky“, hrozby i násilie voči iným ľuďom za účelom presadenia vlastných cieľov; snaha jednotlivcov reprodukovať sa a nadobudnúť majetok, nerušené ho počas života užívať a po smrti zanechať potomkom; tendencia ľudí podriaďovať sa autoritám; úsilie autorít viesť jasný poriadok do medziľudských vzťahov a vymedziť to, čo je/nie je normálne a aprobované a trestať tých, čo to nerespektujú; snaha jednotlivcov byť „tými, čo rozkazujú“, byť „lepšími“ alebo „mať viac“ ako iní ľudia; a tak ďalej.

vzt'ahy; výrobu a obchod; náboženstvá, ideológie a svetonázory; normy ľudského správania sa a rituály; stíhanie a trestanie delikventov; ozbrojené konflikty; systematické pretváranie prírodného prostredia človekom;¹⁰ a

- e) určité sociálne či kultúrne javy, o ktorých sa zvyčajne predpokladá, že sa objavili až v historických dobách, majú v skutočnosti prehistorický pôvod. Napríklad feudálne vzt'ahy, t.j. špecifické osobné a majetkové vzt'ahy vazalov a ich pánov, spočívajúce na ich určitých recipročných plneniach, majú svoj pomerne jasný praveký predobraz v existencii družín bojovníkov viazaných k vodcom týchto družín vernosťou a poslušnosťou, a zároveň vodcami štandardne odmeňovaných za ich najmä vojenské služby.¹¹ Iným príkladom môže byť spolužitie väčších skupín ľudí vo väčších sídlach a s ním spojený rozvoj politických systémov, ktorý možno pozorovať už v praveku, a nie až v staroveku, hoci praveké politické systémy, samozrejme, boli výrazne menej komplexné ako staroveké. Uvedené i ďalšie príklady ukazujú, že najstaršie základy našej súčasnosti rozhodne nesiahajú len do staroveku, alebo dokonca len do stredoveku, ako tvrdia niektorí historici, ale oveľa hlbšie do minulosti, a to do praveku.

Pre právnu históriu a právnu vedu má poznanie praveku osobitný význam preto, že v tomto období vznikli najstaršie pravidlá ľudského správania sa s ustáleným obsahom a záväzným charakterom (t.j. tieto pravidlá boli opatrené konkrétnymi sankciami reálne hroziacimi za ich nerespektovanie). Či aspoň niektoré z nich možno označiť pojmom „právo“, alebo nie, závisí, samozrejme, od toho, čo rozumieme pod uvedeným pojmom. Napríklad, ak budeme právo chápať tak, ako je to v právnej vede do značnej miery zaužívané, a teda právo stotožníme výlučne s etatickými právnymi poriadkami, t.j. so súbormi právnych noriem vytvorenými a/alebo uznanými, a zároveň vynucovanými štátom, nebudeme môcť konštatovať existenciu práva v praveku, keďže v danom období štát ešte neexistoval (praveká spoločnosť bola predštátnou spoločnosťou, rodovým zriadením, genokraciou). Ak však spolu s právnymi antropológmi pripustíme, že aj neštátne verejnomocenské authority, existujúce už v pra-

¹⁰ Bližšie pozri VYŠNÝ, P. *Svetové dejiny štátu a práva*. 2. podstat. preprac. a rozšír. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019, s. 64-78. ISBN 978-80-568-0195-6.

¹¹ Bližšie pozri JOHNSON, A. W. a T. EARLE. *The Evolution of Human Societies: From Foraging Group to Agrarian State*. 2nd ed. Stanford, CA: Stanford University Press, 2000, s. 307. ISBN 0-8047-4032-1.

veku, dokážu efektívne uplatňovať a vynucovať právne normy,¹² potom môžeme hovoriť o existencii určitého práva v praveku. To, že praveké normatívne systémy alebo aspoň ich určité súčasti nie je nutné považovať za akési „pred-právo“, respektíve za výlučne neprávne normy a že o nich možno hovoriť ako o „práve“, pravdaže, svojho druhu, však vyplýva tiež z ďalších skutočností, ako zistíme z nasledujúcej charakteristiky diela Ribasa Alba.

Stručný prehľad a rozbor knihy Prehistória práva

José María Ribas Alba vo svojej knihe *Prehistória práva* systematicky testuje, ako aj verifikuje – podľa nášho názoru vcelku presvedčivo – svoju hypotézu o existencii určitého práva v praveku, ktoré nazýva *primitívnym právom* (španielsky *derecho primitivo*).¹³ Ribas Alba pritom nehovorí o pravekom práve ako o „primitívnom“ práve v pejoratívnom zmysle; náš autor je najmä antropologickou literatúrou dôkladne poučený o skutočnosti, že koncepciu sociálno-kultúrnej evolúcie, t.j. postupného nárastu komplexity spoločnosti a kultúry v čase nemožno zamieňať s nedostatočne vedeckou, ba až s vyslovene „naivnou“ ideou pokroku, chápaného ako lineárny, zákonitý a nezvratný vývoj od starších, t.j. od údajne nevyhnutne „horších“ k novším, t.j. k údajne nevyhnutne „lepším“ podobám životného spôsobu ľudí, a preto ak hovorí o pravekom práve ako o „primitívnom“ práve, nenaznačuje tým, že by toto právo bolo „zaostalé“ či „necivilizované“, t.j. nehodnotí ho subjektívne, nevedecky, ale iba vecne vystihuje skutočnosť, že ide o právo vyznačujúce sa, okrem iného, pomernou jednoduchosťou (zahŕňa iba určité elementárne právne normy, relácie a inštitúcie) a tým, že je prvotným (najstarším) právom ľudstva.

Prehistória práva je napísaná pomerne stručne, ako aj prísne vedecky a vecne – Ribas Alba sa zväčša vyhýba zdĺhavému a „kvetnatému“ vyjadrovaniu, ktoré je inak v španielsky písanej právno-vedeckej a právno-historickej odbornej literatúre dosť rozšírené. Ribasov Albov výklad je tiež prehľadne usporiadaný a dobre zrozumiteľný, pravda, miestami je natoľko „presýtený“ rôznymi špeciálnymi faktami, že sa v ňom čitateľ tak

¹² Bližšie pozri napríklad FIKENTSCHER, W. *Law and Anthropology: Outlines, Issues, and Suggestions*. 1. Aufl. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 2009. 512 s. ISBN 978-3-7696-0977-6; a POSPISIL, L. J. *Anthropology of Law: A Comparative Theory*. 1st ed. New York: Harper & Row, 1971. 385 s. ISBN 0-06-045247-1.

¹³ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 62-66 a nasl. ISBN 978-84-16392-01-8.

trochu „stráca“. Na druhej strane je neprehliadnuteľným nedostatkom diela *Prehistória práva* absencia záveru, v ktorom by autor súhrnne predstavil svoje početné, dôležité a zaujímavé zistenia o pravekom práve, rozptýlené na mnohých miestach jeho textu.

Kniha *Prehistória práva* je z väčšej časti založená na empirických a teoretických poznatkoch, ktoré nie sú výsledkom pôvodného výskumu Ribasa Albu. Náš autor však tieto poznatky systematicky analyzoval a interpretoval v kontexte svojho vlastného, rozsiahleho bádania o pravekom práve, spočívajúceho v ním samostatne zostavenej metodike, a preto jeho dielo možno považovať za do značnej miery originálne – samozrejme, aj z dôvodu jeho prinajmenšom v právnej vede a právnej histórii veľmi neobvyklého tematického zamerania.

Ribas Alba v *Predhovore*¹⁴ i na ďalších miestach svojej knihy veľmi správne upozorňuje na skutočnosť, že ak sa právnici či právní historici – zriedkavo – zaoberajú začiatkami práva, spravidla ich opisujú a vysvetľujú viac či menej „kreatívne“. Konkrétne vytvárajú v tomto smere teórie, ktoré vychádzajú: z faktograficky nepodložených špekulácií; z dávno prekonaných mýticko-historiografických koncepcií, ktoré pravek chápali ako „zlatý vek ľudstva“, t.j. ako akýsi idylický a harmonický svet pripomínajúci raj, v ktorom sa údajne bezkonfliktné spolunažívanie navzájom si rovných ľudí údajne zaobišlo bez rozvinutého právneho poriadku a autorít, čo by ho mocensky uplatňovali; zo značne abstraktných, metahistorických, filozofických teórií, napríklad z teórie spoločenskej zmluvy; či z tézy, že právo existuje len v spoločnostiach so štátnou organizáciou, ktorá určite nemá absolútnu platnosť. Uvedené teórie, či skôr nedostatočne preverené hypotézy, a niekedy aj výslovné fantazmagórie pritom, prekvapivo aj v súčasnosti, vo veľkej miere, či dokonca úplne ignorujú seriózne verifikované empirické a teoretické, t.j. *stricto sensu* vedecké poznatky o praveku. Ribas Alba, naopak, svoju knihu systematicky založil práve na vedeckých poznatkoch o praveku, a to konkrétne najmä na poznatkoch týkajúcich sa rôznych aspektov pravekej spoločnosti a ich premien v čase, čo je, podľa nášho názoru, zásadným pozitívom predmetného diela.¹⁵

¹⁴ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una “genética” de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 14-15. ISBN 978-84-16392-01-8.

¹⁵ Z ďalších (nemnohých) právnych vedcov, ktorí sa vo svojich výskumoch opierajú o vedecké poznatky o praveku, možno spomenúť Robina Bradleyho Kara, ktorý sa systematicky pokúsil o rekonštrukciu úplných, t.j. prehistorických začiatkov práva západnej civilizácie.

Na druhej strane však považujeme za do určitej miery problematické, že sa Ribas Alba rozhodol čerpať poznatky o praveku vo výrazne väčšom rozsahu z antropologickej, respektíve etnologickej literatúry než z archeologickej literatúry. Archeológia je totiž jedinou vedou, ktorá sa zaoberá pravekom systematicky a komplexne, a zároveň aj priamo, čiže na báze v praveku vzniknutých, t.j. autentických prameňov, hoci niekedy rekonštruuje praveké pomery i hľadaním ich analógií (tzv. etnografických paralel) v recentných domorodých spoločnostiach. Naproti tomu antropológia (t.j. kultúrna a sociálna antropológia), respektíve etnológia sa zameriavajú hlavne na recentné domorodé spoločnosti mimoeurópskeho sveta, ktoré, ako sme už uviedli, sa síce z istých hľadísk podobajú na dávne praveké spoločnosti – napríklad jedny i druhé spoločnosti majú predštatny charakter, ale nie sú ich vernými kópiami. Preto je interpretácia pravekých spoločností na báze antropologických/etnologických informácií o recentných domorodých spoločnostiach možná iba v obmedzenej miere. Navyše, takáto interpretačná metóda implicitne operuje s dnes už zastaranou teóriou unilineárnej evolúcie, podľa ktorej vývoj spoločnosti na celom svete prechádza – hoci aj na konkrétnych územiach sveta v odlišnom čase – rovnakými základnými štádiami.¹⁶

Okrem extenzívneho využitia antropologickej, a osobitne právno-antropologickej literatúry, napríklad diela Leopolda Pospíšila, jedného z nestorov svetovej právnej antropológie, sa Ribasov Albos výklad opiera tiež o literatúru z odboru právnej histórie, ako aj z ďalších humanitných a spoločenských vied.

Najvýznamnejšími prínosmi knihy *Prehistória práva* pre právnu vedu všeobecne a pre právnu históriu osobitne sú: 1. vcelku presvedčivé preukázanie skutočnosti, že Cicerónova maxima *ubi societas ibi ius* (*kde je spoločnosť, tam je právo*) platí aj pre pravekú spoločnosť; 2. systematická rekonštrukcia podstatných charakteristických znakov a konkrétnych podob, ako i vývoja pravekého práva; a 3. sformulovanie, testovanie a po-

---

zácie v zaujímavej štúdii KAR, R. B. *Western Legal Prehistory: Reconstructing the Hidden Origins of Western Law and Civilization. University of Illinois Law Review*. 2012, vol. 2012, no. 5, s. 1499-1702. ISSN 0276-9948.

¹⁶ V súčasnosti sa sociálna evolúcia chápe skôr ako multilineárny proces, t.j. konkrétne spoločnosti sveta sa vyvíjajú špecificky, pričom však vývojové štádiá, ktorými niektoré z nich prechádzajú, sa niekedy navzájom podobajú. Respektíve, povedané všeobecnejšie, vo vývoji konkrétnych svetových spoločností možno rozpoznať – popri mnohých rozdieloch – i mnohé podobnosti. K tomu pozri napríklad KOTTAK, C. Ph. *Anthropology: The Exploration of Human Diversity*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1991, s. 165-168. ISBN 0-07-035616-5.

merne dostatočné preverenie hypotézy, podľa ktorej sú prvky primitívneho (pravekého) práva určitým druhom tzv. antropologických univerzálií, t.j. majú, aspoň do určitej miery, všeludský (celosvetový) a nadčasový (pretrvávajú z praveku až do súčasnosti) charakter, a preto ich v kontexte právnej (sociálnej, kultúrnej) evolúcie ľudstva možno považovať za akúsi analógiu génov figurujúcich v jeho biologickej evolúcii – odtiaľ pramení tiež podnázov Ribasovej Albovej knihy *O „genetike“ právnych a politických systémov od paleolitických čias*.

Vedecká monografia, ktorou sa zaoberáme v našom príspevku, je zložená z *Predhovoru* (španielsky *Prefacio*) a troch neočíslovaných, vnútorne rozčlenených kapitol. Prvá kapitola sa nazýva *Homo sapiens, jazyk a právo* (španielsky *Homo sapiens, lenguaje y derecho*), druhá kapitola má nadpis *Právo ako súčasť kultúry* (španielsky *El derecho como elemento de la cultura*), a konečne tretia kapitola má názov *Prejavy (respektíve podoby) primitívneho práva* (španielsky *Expresiones del derecho primitivo*). Monografia je vybavená rozsiahlou interdisciplinárnou bibliografiou.

Ťažiskom prvej kapitoly *Homo sapiens, jazyk a právo*¹⁷ je preukázanie existencie pravekého alebo – v Ribasovej Albovej terminológii – primitívneho práva (tomuto zásadnému problému sa však autor z určitých špeciálnych hľadísk venuje aj v druhej kapitole).

Primitívne právo vzniklo podľa Ribasa Albu spolu so vznikom ľudského vedomia, zahŕňajúceho určité morálne povedomie (svedomie), a skutočnej, artikulovanej ľudskej reči. Tieto komplexné biologicko-sociálno-kultúrne javy sa v rámci procesu antropogenézy spájajú v podstate až s dvoma poddruhmi biologického druhu *Homo sapiens* (človek rozumný), a to v menšej miere so starším poddruhom *Homo sapiens neanderthalensis* (človek neandertálsky), ktorý bol rozšírený v strednom paleolite (približne 120 000 – 35 000 pred Kr.), a vo väčšej, respektíve časom v úplnej miere s mladším poddruhom *Homo sapiens sapiens* (človek „dva-krát rozumný“), t.j. s človekom dnešného typu, ktorý existoval už v strednom paleolite, ale celosvetovo sa rozšíril až v hornom paleolite (používa sa taktiež označenie „mladý paleolit“; približne 35 000 – 10 000 pred Kr.).

Bolo by príliš zdlhavé priblížiť Ribasove Albove sofistikované výklady o vzniku primitívneho práva v súvislosti so vznikom ľudského vedo-

¹⁷ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una “genética” de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1ª ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 17-56. ISBN 978-84-16392-01-8.

nia a svedomia a skutočnej ľudskej reči, uvedené v prvej, a sčasti aj v druhej kapitole *Prehistórie práva*. Preto iba zhrnieme, že Ribas Alba na ľudské vedomie a svedomie a na ľudskú reč nazerá ako na predpoklady *sine qua non* vzniku sociálnej (kultúrnej) sféry života ľudí, oddelenej, hoci iba do určitej miery, od prírodného prostredia a jeho objektívnych zákonitostí (napríklad od pôsobenia inštinktov na ľudské správanie sa a konanie), a zároveň ľuďmi sformovanej do určitej štruktúrovanej a organizovanej formy, s ktorou Ribas Alba stotožňuje primitívne právo; pod takou formou, respektíve právom si pritom konkrétne môžeme predstaviť určitý spoločenský poriadok (t.j. určité usporiadané spoločenské prostredie a určitý ustálený spôsob života ľudí v jeho rámci).

Vedomie a svedomie ľuďom umožnili získať určitú, pravda, nie však úplnú kontrolu nad svojím správaním sa a konaním, t.j. ľudia mohli začať usmerňovať svoje správanie sa a konanie tak, aby nimi efektívne uspokojili svoje potreby a dosiahli svoje zámery, ale aj tak, aby nenarúšali spoločenský/právny poriadok – Ribas Alba sa nerozpakuje hovoriť o existencii takého poriadku vo vzťahu nielen k ľuďom dnešného typu, ale aj vo vzťahu k neandertálcom (!), keďže vďaka svojmu svedomiu si ľudia dokázali uvedomiť, že antisociálne/protiprávne akcie sú *a priori* „zlé“ a, na vyše, hrozí za ne trest. A tak ďalej.

Ľudská reč, ako upozorňuje náš autor, má jedinečnú schopnosť usporiadať prvky reality, respektíve významy, ktoré im pripisuje, do určitého systému, ktorý sa v realite sústavným používaním jazyka sústavne sprítomňuje, a tým prispieva k usporiadanosti správania sa a konania používateľov jazyka, a taktiež k rozvoju spoločenského poriadku, ktorý je pre Ribasa Albu, ako už vieme, zároveň právnym poriadkom (aspoň v pravekom kontexte). Používaním jazyka, t.j. verbálnymi aktmi sa tiež formujú (ako aj menia či zrušujú) konkrétne súčasti spoločenského/právneho poriadku, t.j. spoločenské/právne vzťahy. V neposlednom rade je pre jazyk „odjakživa“ typické, že vytvára všeobecnejšie pojmy, vrátane pojmov vyjadrujúcich určité právne skutočnosti, ktoré si podľa Ribasa Albu ľudia osvoja v ranom detstve tým, že sa naučia hovoriť (používať jazyk), a to spolu s určitými elementárnymi pravidlami správania sa, t.j. elementárnymi právnymi normami, ktoré sú späté s týmito (právnymi) pojmami.

Popri preukázaní existencie pravekého práva najmä jeho stotožnením so záväzne sa uplatňujúcim spoločenským poriadkom postupne vzniknutým v strednom až hornom paleolite sú povšimnutiahodnou súčasťou prvej kapitoly rozoberaného diela vymedzenie predmetu a zdô-

vodnenie potreby nového vedecko-výskumného smeru v právnej histórii a právnej vede, ktorý Ribas Alba trefne nazýva *prehistoriou práva*. Náš autor chápe uvedený nezvyčajný vedecko-výskumný smer v troch súvisiacich rovinách.

V prvej rovine ho chápe ako výskum práva pravekých spoločností, ktorý, vzhľadom k tomu, že praveké právo, na rozdiel od napríklad technologických či umeleckých prejavov, nie je v archeologickom aliterárnom materiáli (priamo) „viditeľné“,¹⁸ navrhuje uskutočňovať najmä hľadaním paralel medzi pravekými kontextami a recentnými domorodými kultúrami, o právach ktorých existujú bohaté záznamy – na skutočnosť, že táto metodológia má svoje úskalia, sme už upozornili.

V druhej rovine je pre Ribasa Albu *prehistoria práva* skúmaním konkrétnych znakov a podôb pravekého práva, respektíve práv.

Konečne, v tretej rovine sa *prehistoria práva* na báze informácií o pravekom práve, odvodených výlučne z vedeckých poznatkov, pokúša identifikovať právne univerzálne, t.j. právne javy s potenciálne všeludským a nadčasovým charakterom.

V druhej kapitole diela Ribasa Albu *Právo ako súčasť kultúry*¹⁹ nájdeme – popri určitých, skôr filozofických úvahách o existencii primitívneho práva, možnosti považovať jeho (aspoň niektoré) prvky za právne univerzálne a podobne – zaujímavé vymedzenie určitých podstatných charakteristík primitívneho práva, ktoré autor stotožňuje s právom predštátnych, tak pravekých, ako aj domorodých spoločností a považuje ho za do určitej miery sa vyvíjajúci (čiže nie statický) fenomén (systematický prehľad vývoja primitívneho práva je obsiahnutý v tretej kapitole Ribasovej Albovej knihy; k tomu pozri v krátkosti ďalej).

---

¹⁸ Žiada sa však zdôrazniť, že minulé právo sa do určitej miery predsa len dá skúmať aj výlučne archeologicky, o čom napokon svedčí tiež existencia špecifického vedecko-výskumného smeru nazývaného *právna archeológia*. Všeobecne k právnej archeológii pozri napríklad SMITH, K. P. a A. REYNOLDS. Introduction: The Archaeology of Legal Culture. *World Archaeology* [online]. 2013, vol. 45, no. 5, s. 687-698 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2014.894179>. Konkrétne možno archeologicky skúmať (do istej miery) napríklad minulé majetkové či výmenné (obchodné) vzťahy, ktorých predmetom boli či už hnuťelnosti, alebo nehnuteľnosti. K tomu pozri bližšie napríklad EARLE, T. Archaeology, Property, and Prehistory. *Annual Review of Anthropology* [online]. 2000, vol. 29, no. 1, s. 39-60 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1545-4290. Dostupné na: <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.29.1.39>.

¹⁹ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 57-132. ISBN 978-84-16392-01-8.

Prvou podstatnou charakteristikou primitívneho práva je pre Ribasa Albu jeho „čistota“ („rýdzosť“), t.j. Ribas Alba je presvedčený, že primitívne právo je samostatným normatívnym systémom pravekej (alebo domorodej) spoločnosti, ktorý je prepojený, ale nie totožný s jej inými normatívnymi systémami, napríklad s náboženskými normami. Uvedený Ribasov Albov názor je prekvapivý, keďže splývanie právnych a neprávnych noriem bolo v rôznej miere typické pre mnohé predmoderné štáty, t.j. pre spoločnosti s výrazne vyššou mierou komplexity než akú mali spoločnosti s primitívnym právom. Napriek serióznej argumentácii autora – autor, okrem iného, poukazuje na skutočnosť, že primitívne právo pôsobilo vo vlastnej sfére spoločnosti a že existovali osobitné sociálne (mocenské) mechanizmy, ktorými sa uplatňovali a vynucovali iba právne normy – nepovažujeme tento jeho názor za jednoznačne preukázaný.

Primitívne právo má orálny charakter. Vyznačuje sa značnou neformálnosťou, ktorá sa týka nielen uskutočňovania právnych či procesných úkonov, ale napríklad i sankcií – primitívne právo využíva aj neformálne sankcie, napríklad ostentatívne stránenie sa delikventa ľuďmi z jeho okolia. Primitívne právo tiež pozná ordálie.

Formou primitívneho práva je obyčaj. Základom obvyčaje je pre Ribasa Albu rozhodnutie hlavy, t.j. mocenskej autority pravekej nukleárnej rodiny alebo väčšej spoločenskej jednotky (rodu, klanu, kmeňa a podobne), ktoré nemalo jednorazový charakter, ale sa používalo opakovane, respektíve sa stalo všeobecne záväznou právnou normou.

V poslednej, tretej kapitole *Prehistória práva* nazvanej *Prejavy/podoby primitívneho práva*²⁰ náš autor v chronologickom slede popísal vývoj organizácie pravekej spoločnosti, s ktorou, ako už vieme, stotožňuje primitívne právo. Tento vývoj mal v podstate tri hlavné štádiá: prvým štádiom bola tlupa (polo)kočovních lovcov a zberačov, ktorá bola voľným, avšak určitému vodcovi (napríklad šamanovi) podliehajúcim zoskupením niekoľkých nukleárnych rodín; druhým štádiom bol kmeň, ktorý mal určitého vodcu, sídlil v jednej či viacerých dedinách a bol tvorený rodmi, klanmi a obdobnými spoločenskými jednotkami, štiepiacimi sa na rôzne menšie jednotky; tretím štádiom bolo tzv. náčelníctvo na čele s náčelníkom, ktoré bolo určitou komplexnejšou formou kmeňa (v náčelníctve napríklad existuje centralizovaný administratívny aparát, ktorý však ešte

---

²⁰ Bližšie pozri RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una "genética" de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015, s. 133-204. ISBN 978-84-16392-01-8.

nemá charakter štátneho aparátu). Zostáva doplniť, že jednotky, do ktorých bola organizovaná praveká spoločnosť, boli, vrátane najmenej z nich – nukleárnej rodiny, relatívne autonómne a autarkné, čo tejto spoločnosti prepožičiavalo segmentárnu podobu.

V tretej kapitole tiež Ribas Alba zaujímavo ukázal, že praveké sociálne/právne vzťahy boli v rozhodujúcej miere výsledkom predstavy, svojho času rozpracovanej francúzskym bádateľom Marcelom Maussom, že určitý hmotný či iný prospech človeka či skupiny ľudí je darom iného človeka či skupiny ľudí, alebo bohov, pričom tento dar obdarovaného zaväzuje poskytnúť darcovi určitú protislužbu.

Chápanie prijatia daru ako záväzku obdarovaného poskytnúť darcovi protislužbu sa premietlo do mnohých sfér prehistorickej spoločnosti. Napríklad sa prejavilo vznikom recipročných i redistributívnych ekonomických vzťahov, ktorých právnym náprotivkom boli inštitúcie, ako sú výmena (veci za vec), kúpa (v praveku však neexistovali peniaze v pravom zmysle slova, ale iba tzv. predmonetárne výmenné ekvivalenty, t.j. predmincovné platidlá), výber daní náčelníkom od obyvateľstva náčelníctva z titulu poskytnutia pôdy na obrábanie obyvateľstvu náčelníkom a iné. V náboženskej oblasti zase poskytnutie obetného daru božstvu toto božstvo zaväzovalo zoslať ľuďom, ktorí mu obetovali, určitý nadprirodzený prospech, a tak ďalej.

Predpoklad, že dar obdarovaného zaväzoval k určitému správaniu sa, na ktorom mal darca záujem, dokladá aj folklór, ktorého korene pravdepodobne siahajú až do prehistórie. Ribas Alba danú skutočnosť veľmi zaujímavo ukázal na rozprávke o Snehulienke. Keď princ objavil otrávenú Snehulienku, nejaviacu známky života, rozhodol sa jej pomôcť (zariadiť, aby ožila), a preto požiadal trpaslíkov, aby mu predali truhlu, v ktorej bola Snehulienka vystretá. Trpaslíci však odmietli, a súhlasili, až keď princ navrhol, aby mu truhlu so Snehulienkou darovali – trpaslíci (darcovia) boli totiž presvedčení, že ak princ prijme truhlu so Snehulienkou ako dar, bude pociťovať záväzok správať sa k Snehulienke s náležitým rešpektom a spraví všetko pre to, aby jej pomohol, a tým splnil to, čo od neho trpaslíci očakávajú.

Z ďalších dôležitých problematík, ktoré náš autor rozoberá v tretej kapitole svojej knihy, možno spomenúť charakter vlády v jednotlivých vývojových štádiách pravekej spoločnosti (kým vodcovia tlúp lovcov a zberačov, ako aj kmeňov boli skôr len neformálnymi vodcami s obmedzenou mocou, náčelníci mali vo svojich rukách značnú moc, ktorú oso-

bitne podporovalo náboženstvo, a tak ďalej) či vývoj majetkového práva (nehnutelnosti, t.j. pôda a budovy boli prevažne majetkom rodín, rodov, klanov, kmeňov, náčelníctiev a obdobných jednotiek, ktorých konkrétni členovia mali v držbe a užívali, respektíve požívali časti nehnuteľností týchto jednotiek, ale neboli ich súkromnými vlastníkami).

Záver

Kniha *Prehistória práva* od Ribasa Albu, ktorú v predložennom príspevku bolo možné priblížiť a rozobrať iba v krátkosti, spolu s našou všeobecnou charakteristikou praveku a významu jeho poznania spochybňuje tradičnú tézu právnej vedy a právnej histórie o neexistencii práva v praveku.

V praveku nepochybne existoval spoločenský poriadok, ktorého vývoj, t.j. postupný nárast komplexity sa síce nezavšlil vznikom štátu, ale aj tak spočíval na systematickom uplatňovaní a vynucovaní ustálených a záväzných noriem správania sa inštitucionalizovanými verejnomoceňskými autoritami. Na základe tejto skutočnosti, ako aj vo svetle systematického preskúmania možnosti existencie, podstaty, charakteristických znakov, podôb a vývoja primitívneho práva Ribasom Albom sa domnievame, že tieto „prapôvodné“, a aspoň do určitej miery aj všeludské a nadčasové formy žiaduceho, a v prípade potreby riadne vynucovaného ľudského správania sa by právní vedci a právní historici nemali ignorovať, a to ani vtedy, ak ich nebudú považovať za (skutočné) právo.

Zoznam bibliografických odkazov

- EARLE, T. Archaeology, Property, and Prehistory. *Annual Review of Anthropology* [online]. 2000, vol. 29, no. 1, s. 39-60 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1545-4290. Dostupné na: <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.29.1.39>.
- FIKENTSCHER, W. *Law and Anthropology: Outlines, Issues, and Suggestions*. 1. Aufl. München: Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, 2009. 512 s. ISBN 978-3-7696-0977-6.
- GÁBRIŠ, T. a R. JÁGER. *Najstaršie právo na Slovensku?: Pokus o rekonštrukciu predcyrilometodského normatívneho systému*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 311 s. ISBN 978-80-8168-507-1.
- GÁBRIŠ, T. *Prolegomena to Legal History of East-Central Europe*. 1st ed. Prague: Wolters Kluwer, 2018. 216 s. ISBN 978-80-7598-012-0.

- JOHNSON, A. W. a T. EARLE. *The Evolution of Human Societies: From Foraging Group to Agrarian State*. 2nd ed. Stanford, CA: Stanford University Press, 2000. 440 s. ISBN 0-8047-4032-1.
- KAR, R. B. *Western Legal Prehistory: Reconstructing the Hidden Origins of Western Law and Civilization*. *University of Illinois Law Review*. 2012, vol. 2012, no. 5, s. 1499-1702. ISSN 0276-9948.
- KOTTAK, C. Ph. *Anthropology: The Exploration of Human Diversity*. 5th ed. New York: McGraw-Hill, 1991. 496 s. ISBN 0-07-035616-5.
- KŘÍŽOVÁ, M. Evropa a „národy bez historie“ (cíle, metody a úskalí etnohistorie). In: J. PEŠEK, ed. *VIII. sjezd českých historiků: Hradec Králové 10. – 12. září 1999* [online]. 1. vyd. Praha: Scriptorium, 2000, s. 138-143 [cit. 2020-12-01]. ISBN 80-86197-22-0. Dostupné na: <http://www.clavmon.cz/archiv/polemiky/prispevky/Krizova.html>.
- LORD SMAIL, D. *On Deep History and the Brain*. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2008. 271 s. ISBN 978-0-520-25812-9.
- LYONS, D. a J. CASEY. It's a Material World: The Critical and On-going Value of Ethnoarchaeology in Understanding Variation, Change and Materiality. *World Archaeology* [online]. 2016, vol. 48, no. 5, s. 609-627 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2016.1214619>.
- OSTERHAMMEL, J. a J. C. JANSEN. *Kolonialismus: Geschichte, Formen, Folgen*. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2009. 144 s. ISBN 978-3-406-63980-7.
- PAGDEN, A. *La caída del hombre natural: El indio americano y los orígenes de la etnología comparativa*. 1^a ed. Madrid: Alianza, 1988. 297 s. ISBN 84-206-4217-7.
- PAGDEN, A. *Lords of All the World: Ideologies of Empire in Spain, Britain and France c. 1500 – c. 1800*. 1st ed. New Haven; London: Yale University Press, 1995. 244 s. ISBN 0-300-06415-2.
- POSPISIL, L. J. *Anthropology of Law: A Comparative Theory*. 1st ed. New York: Harper & Row, 1971. 385 s. ISBN 0-06-045247-1.
- RIBAS ALBA, J. M. *Prehistoria del derecho: Sobre una “genética” de los sistemas jurídicos y políticos desde el Paleolítico*. 1^a ed. Córdoba: Almuzara, 2015. 214 s. ISBN 978-84-16392-01-8.

- SHRYOCK, A., D. LORD SMAIL, et al. *Deep History: The Architecture of Past and Present* [online]. 1st ed. Berkeley, CA; London: University of California Press, 2011. 360 s. [cit. 2020-12-01]. ISBN 978-0-520-94966-9. Dostupné na: <https://doi.org/10.1525/9780520949669>.
- SMITH, K. P. a A. REYNOLDS. Introduction: The Archaeology of Legal Culture. *World Archaeology* [online]. 2013, vol. 45, no. 5, s. 687-698 [cit. 2020-12-01]. ISSN 1470-1375. Dostupné na: <https://doi.org/10.1080/00438243.2014.894179>.
- VÁŠÍČEK, Z. *Archeologie, historie, minulost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 157 s. ISBN 80-246-1161-9.
- VYŠNÝ, P. *Historicko-právne súvislosti dobytia Nového sveta Španielmi*. 1. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2015. 196 s. ISBN 978-80-8082-848-6.
- VYŠNÝ, P. *Svetové dejiny štátu a práva*. 2. podstat. preprac. a rozšír. vyd. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019. 370 s. ISBN 978-80-568-0195-6.

Doc. JUDr. Peter Vyšný, PhD. et Ph.D.

Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
petervysny@hotmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-5132-1291>

Informácie pre autorov

Základné informácie

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa tematicky zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ponúka priestor pre publikáciu príspevkov v podobe:

- samostatných vedeckých štúdií, ako aj cyklov vedeckých štúdií *minimálny rozsah tvorí 10 normostrán prislúchajúcich na jednu štúdiu, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- esejí zamýšľajúcich sa nad aktuálnou spoločenskou témou či dianím *minimálny rozsah tvorí 5 normostrán prislúchajúcich na jednu esej, maximálny rozsah je neobmedzený;*
- recenzií publikácií vzťahujúcich sa na hlavné zameranie časopisu *minimálny rozsah tvorí 3 normostrany prislúchajúce na jednu recenziu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie obrázku prednej obálky recenzovanej publikácie v dostatočnej veľkosti;*
- informácií, ako aj správ súvisiacich so základným poslaním časopisu *minimálny rozsah tvoria 2 normostrany prislúchajúce na jednu informáciu alebo správu, maximálny rozsah je neobmedzený; odporúča sa zároveň dodanie fotodokumentačných alebo iných obrázkových podkladov sprievodného charakteru v dostatočnej veľkosti.*

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** vychádza v elektronickej online podobe pravidelne štyrikrát ročne, a to v termínoch:

- 31. marec – jarná edícia;
- 30. jún – letná edícia;
- 30. september – jesenná edícia;
- 31. december – zimná edícia.

Časopis **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** predkladajú.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** nesú:

- ✚ odborní garanti zodpovedajúci v rámci redakčnej rady časopisu za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov;
- ✚ hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov;
- ✚ výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch.

Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaistovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmerením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Publikácia príspevkov

Publikácia príspevkov v časopise **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Texty príspevkov je možné prijímať len zaslané priamo ich autormi/ spoluautormi a s ich priloženým súhlasom na publikáciu príspevku; texty príspevkov zaslané sprostredkované prostredníctvom osôb, ktoré nie sú autormi, prípadne spoluautormi príspevku doručeného do redakcie časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, nie je možné prijať na následné recenzné konanie z dôvodu absencie súhlasu autora/spoluautorov.

Uprednostňovanie anglického jazyka v príspevkoch je vítané.

Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje zásadne v dvojязыčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako aj samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na oficiálnej internetovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>.

Štruktúra príspevku

Názov príspevku v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v pôvodnom jazyku;

Title of Contribution in English:

- ✚ prosíme uviesť názov, prípadne podnázov príspevku v anglickom jazyku
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Autor príspevku:

- ✚ prosíme uviesť meno, priezvisko a všetky tituly a hodnosti autora;

Abstract in English:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v anglickom jazyku, cca 10 riadkov
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Key Words in English:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v anglickom jazyku, cca 10 výrazov
nevyžaduje sa v prípade angličtiny ako pôvodného jazyka;

Abstrakt v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť abstrakt v pôvodnom jazyku, cca 10 riadkov;

Kľúčové slová v pôvodnom jazyku:

- ✚ prosíme uviesť kľúčové slová v pôvodnom jazyku, cca 10 výrazov;

Text príspevku:

✚ prosíme uviesť v štruktúre úvod, jadro, záver; v členení na kapitoly, prípadne podkapitoly; príspevok môže obsahovať tabuľky, grafy, schémy, obrázky a podobne, je však nevyhnutné uviesť ich prameň so všetkými povinnými bibliografickými údajmi v plnom rozsahu; poznámky a odkazy na literatúru prosíme uvádzať v poznámke pod čiarou podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby všetka použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Literatúra:

✚ prosíme uviesť zoznam použitej literatúry podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690)

Pozn.: je nutné uvádzať všetky povinné bibliografické údaje v plnom rozsahu – rovnako v odkazoch v poznámkach pod čiarou, ako aj v zozname literatúry na konci príspevku; zároveň je nevyhnutné, aby použitá literatúra, na ktorú odkazuje text príspevku v poznámkach pod čiarou, v plnej miere zodpovedala prameňom uvedeným v zozname použitej literatúry umiestnenom na konci príspevku a opačne;

Kontakt na autora:

✚ prosíme dodržať nižšie uvedenú vzorovú štruktúru informácie o kontakte na autora príspevku:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Právnická fakulta
Trnavská univerzita v Trnave
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovenská republika
jana.koprlova@gmail.com

Texty príspevkov je možné prijímať výhradne v elektronickej podobe vo formáte dokumentu textového editora MS Word. V textoch príspevkoch odporúčame použiť štandardizované typy a veľkosti písma, riadkovania, ako aj formátovania textu.

Texty príspevkov zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Vaše otázky v prípade nejasností či potreby poskytnutia dodatočných informácií zasielajte, prosím, na e-mailovú adresu redakcie časopisu sei.journal@gmail.com.

Tešíme sa na Váš príspevok!

S úctou,

redakcia **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Information for Authors

Basic Information

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** thematically focuses mainly on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** offers a platform for publication of contributions in the form of:

- ✚ separate papers and scientific studies as well as scientific studies in cycles
the expected minimum extent related to one study covers 10 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ✚ essays on current social topics or events
the expected minimum extent related to one essay covers 5 standard pages, the maximum extent is not limited;
- ✚ reviews on publications related to the main orientation of the journal
the expected minimum extent related to one review covers 3 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also the front cover picture of the reviewed publication in the sufficient largeness;
- ✚ information as well as reports connected with the inherent mission of the journal
the expected minimum extent related to one information or report covers 2 standard pages, the maximum extent is not limited; it is recommendable to deliver also photo documents or other picture material of accompanying character in the sufficient largeness.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is issued in an electronic on-line version four times a year, regularly on:

- ✚ March 31st – spring edition;
- ✚ June 30th – summer edition;
- ✚ September 30th – autumn edition;
- ✚ December 31st – winter edition.

The journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** have:

- ✚ special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions;
- ✚ editor in chief in relation to the formal aspects of contributions;
- ✚ executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions.

Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized by members of journal's editorial board and in well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Publication of Contributions

Publication of contributions in the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- ✚ express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- ✚ declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;

- ✚ declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Accepted can be only texts submitted for publication sent by their authors/co-authors directly and with their written permission for publication; text submissions sent mediated through non-authors or non-co-authors of a submitted text delivered to the editorial office of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** cannot be accepted for the following review procedure due to the absence of the author's/co-authors' consent.

Favouring the English language in contributions is welcome.

Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website: <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>.

Structure of Contribution

Title of Contribution in Original Language:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in original language;

Title of Contribution in English:

- ✚ please specify title, eventually subtitle of contribution in English
not required in the case of English as the language of the original;

Author of Contribution:

- ✚ please specify author's given name, surname and all academic degrees;

Abstract in English:

- ✚ please specify abstract in English, circa 10 rows
not required in the case of English as the language of the original;

Key Words in English:

- ✚ please specify key words in English, circa 10 words
not required in the case of English as the language of the original;

Abstract in Original Language:

- ✚ please specify abstract in original language, circa 10 rows;

Key Words in Original Language:

- ✚ please specify key words in original language, circa 10 words;

Text of Contribution:

- ✚ please specify in following structure: introduction, main text, conclusions; text broken down into chapters, eventually subchapters; the contribution may include sheets, charts, figures, pictures, etc., but it is necessary to indicate their sources with all obligatory bibliographic details in the full extent; notes and references to literature, please, specify in the footnote according to current bibliographic standards (ISO 690)

Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Literature:

- ✚ please specify a complete bibliography of all sources according to current bibliographic standards (ISO 690)

Note: all obligatory bibliographic data must be included to the full extent – both in references in the footnote as well as in bibliography list at the end of contribution; it is also essential that all of literature referred in the footnotes of the contribution's text fully corresponds to the sources listed in the bibliography list placed at the end of the contribution and vice versa;

Author's Contact:

- ✚ please follow the below mentioned model structure of contact information on the author of contribution:

Ing. Jana Koprlová, PhD.
Faculty of Law
Trnava University in Trnava
Kollárova 10
917 01 Trnava
Slovak Republic
jana.koprlova@gmail.com

Contribution manuscripts can be accepted only in electronic version in the format of the text editor MS Word document. Applying the stand-

ardized types and font sizes, line spacing as well as text formatting in the contribution manuscripts is highly recommended.

Your contribution manuscripts send, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

In the case of any uncertainty or necessity of providing additional information send your questions, please, to the e-mail address of the journal's editorial office sei.journal@gmail.com.

We are looking forward to your contribution!

Yours faithfully,

Team **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA**

Etický kódex

Článok I. Všeobecné ustanovenia

Medzinárodný internetový vedecký časopis SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA (ďalej len „časopis“) vydáva Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave a tematicky sa zameriava najmä na spoločensky významné prierezové súvislosti otázok verejného práva a súkromného práva na národnej, nadnárodnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Redakcia časopisu sídli v priestoroch Právnickej fakulty na Kollárovej ulici č. 10 v Trnave.

Časopis má charakter vedeckého recenzovaného časopisu, ktorý vychádza v on-line elektronickej podobe pravidelne štyrikrát ročne na oficiálnej webovej stránke časopisu <http://sei.iuridica.truni.sk>. Publikovanie textov príspevkov sa uskutočňuje v dvojazyčnej slovensko-anglickej štandardizovanej hlavičkovej šablóne časopisu, a to súčasne v podobe kompletných verzií jednotlivých čísiel, ako i samostatných autorských separátov uverejnených v zodpovedajúcich rubrikách na webovej stránke časopisu.

Časopis ponúka podnetnú a inšpiratívnu platformu pre komunikáciu na úrovni odbornej aj občianskej verejnosti, a rovnako aj pre vedecké a celospoločensky prínosné riešenia aktuálnych otázok z oblastí najmä verejného práva a súkromného práva.

Webová stránka časopisu ponúka čitateľskej verejnosti informácie v bežnom grafickom rozhraní, a súbežne aj v grafickom rozhraní Blind Friendly pre slabozrakých čitateľov paralelne v slovenskom a anglickom jazyku. V uvedených jazykoch zabezpečuje redakcia časopisu aj spätnú komunikáciu.

Článok II. Zodpovednosť a publikácia príspevkov

Časopis prijíma a publikuje výhradne iba pôvodné, doposiaľ nepublikované príspevky, ktoré sú vlastným dielom autorov, ktorí ich na uverejnenie v časopise predkladajú. Autori príspevkov vedecky či pedagogicky pôsobia v zodpovedajúcich oblastiach zamerania časopisu a majú ukončené zodpovedajúce akademické vzdelanie na úrovni minimálne druhého stupňa vysokoškolského štúdia.

V súlade s vyššie uvedeným ustanovením sa automaticky so zodpovedajúcim odôvodnením zamietajú príspevky už preukázateľne publikované, ako aj príspevky, ktoré naplňajú skutkovú podstatu plagiátu či ne-

oprávneného, respektíve nezákonného zásahu do autorského práva podľa autorského zákona v platnom znení.

Informácie pre autorov zverejnené na webovej stránke časopisu sú záväzné. Uprednostňovanie anglického jazyka v príspevkoch je vítané.

Zodpovednosť za dodržanie všetkých nevyhnutných predpokladov a požiadaviek kladených na príspevky publikované v časopise nesú odborní garanti z radov členov redakčnej rady a redakčného okruhu časopisu zodpovedajúci za konkrétne prierezové sekcie vo vzťahu k vedeckej stránke príspevkov, hlavný redaktor vo vzťahu k formálnej stránke príspevkov a výkonný redaktor vo vzťahu k uplatneniu metodologických, analytických a štatistických otázok v príspevkoch.

Publikácia príspevkov v časopise sa uskutočňuje výhradne bez akéhokoľvek nároku prispievateľov na autorský honorár. Predloženie príspevkov na publikáciu posudzuje redakcia časopisu ako prejav vôle autorov, ktorým autori vedome a dobrovoľne súčasne:

- ✚ prejavujú svoj súhlas s uverejnením predloženého príspevku v časopise;
- ✚ potvrdzujú, že príspevok je ich pôvodným, doposiaľ nepublikovaným dielom;
- ✚ potvrdzujú svoj súhlas s uvedením ich pracoviska a kontaktnej e-mailovej adresy v rubrike „Kontakty na autorov“.

Texty príspevkov je možné prijímať len zaslané priamo ich autormi/spoluautormi a s ich priloženým súhlasom na publikáciu príspevku; texty príspevkov zaslané sprostredkované prostredníctvom osôb, ktoré nie sú autormi, prípadne spoluautormi príspevku doručeného do redakcie časopisu, nie je možné prijať na následné recenzné konanie z dôvodu absencie súhlasu autora/spoluautorov.

Článok III. Recenzné konanie

Posudzovanie zaradenia príspevkov na publikáciu v časopise sa uskutočňuje nezávisle a nestranne na základe obojstranne anonymného recenzného konania zaist'ovaného členmi redakčnej rady časopisu a v odôvodnených prípadoch tiež uznávanými odborníkmi pôsobiacimi v zodpovedajúcich oblastiach.

Zápis o výsledkoch recenzného konania sa vykonáva a archivuje na štandardizovaných formulároch.

Súhrnnú informáciu o výsledku recenzného konania, spolu s usmernením ohľadom ďalšieho postupu, obdržia predkladatelia príspevkov prostredníctvom e-mailovej odpovede bezodkladne po doručení vyhotovených recenzných posudkov redakcii časopisu a záverečnom posúdení výsledkov recenzného konania redakčnou radou.

Príspevky sa so zodpovedajúcim písomným odôvodnením automaticky zamietajú v prípadoch, pokiaľ:

- ✚ autor príspevku preukázateľne nemá ukončené úplné vysokoškolské vzdelanie, t.j. vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa;
- ✚ príspevok preukázateľne nezodpovedá minimálnym štandardom a štandardným kritériám vedeckej etiky, ktoré sa kladú a sú všeobecne vedeckou verejnosťou a vedeckou obcou uznávané vo vzťahu k príspevkom danej kategórie (štúdie, eseje, recenzie publikácií, informácie alebo správy), či už z hľadiska rozsahu, náplne, metodologických východísk, použitej metodológie, a podobne, ako aj z hľadiska správneho, úplného a vedecky korektného uvádzania všetkých použitých bibliografických odkazov podľa platnej bibliografickej normy (ISO 690).

Článok IV. Vyhlásenie o pristúpení ku kódexom a zásadám publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku

Časopis v plnej miere uplatňuje a dodržiava kódexy a zásady publikačnej etiky Komisie pre publikačnú etiku (Committee on Publication Ethics COPE) zverejnené na webovej stránke Komisie pre publikačnú etiku <https://publicationethics.org/>. Uvedené zásady a pravidlá publikačnej etiky sú záväzné pre autorov príspevkov, redakčnú radu časopisu, redaktorov a redakciu časopisu, recenzentov príspevkov, ako aj vydavateľa časopisu.

Článok V. Nezávislosť a nestrannosť

Časopis je nezávislým a nestranným medzinárodným vedeckým internetovým periodikom.

Článok VI. Rozhodný právny poriadok

Časopis a všetky s ním súvisiace právne skutočnosti a právne úkony sa riadia právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Trnava 31. december 2013

Code of Ethics

Article I. General Provisions

International scientific online journal **SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA** (hereinafter only “journal”) is published by the Faculty of Law at Trnava University in Trnava, and it thematically focuses mainly on social relevant interdisciplinary relations on the issues of public law and private law at the national, transnational and international levels. The journal's editorial office resides in premises of the Faculty of Law in Kollárova Street No. 10 in Trnava, Slovakia.

The journal has the nature of a scientific peer-reviewed journal, which is issued in an electronic on-line version regularly four times a year on the official website of the journal <http://sei.iuridica.truni.sk/international-scientific-journal/>. Publication of the contribution texts will be provided exclusively in the bilingual Slovak-English standardized letterhead template of the journal, synchronously in the form of complete versions of individual journal numbers as well as in the form of single authors' contributions. Publication process follows in corresponding sections on the journal's official website.

The journal provides a stimulating and inspirational platform for communication both on the professional level and the level of the civic society, as well as for scientific and society-wide beneficial solutions to current issues mainly in the areas of public law and private law.

The website of the journal offers the reading public contributions in the common graphical user interface as well as in the blind-friendly interface, both parallel in the Slovak and the English languages. In all those languages the journal's editorial office provides also feedback communication.

Article II. Responsibility and Publication of Contributions

The journal accepts and publishes exclusively only original, hitherto unpublished contributions written as the own work by authors those are submitting the contributions for publication in the journal. Contributors are scientifically or pedagogically engaged in areas corresponding with the main orientation of the journal and they have completed adequate academic qualification, at least the second degree of academic education.

In accordance with the foregoing provision shall be automatically with the adequate justification rejected contributions those have been provably already published as well as contributions those constitute the merits of plagiarism or of unauthorized, respectively illegal interference with the copyright under the protection of the Copyright Act in force.

Information for authors published on the journal's website is binding. Favouring the English language in contributions is welcome.

Responsibility for compliance with all prerequisites and requirements laid on contributions published in the journal have special supervisors within the journal's editorial board responsible for specific interdisciplinary sections in relation to the scientific aspects of contributions, editor in chief in relation to the formal aspects of contributions and executive editor in relation to the application of methodological, analytical and statistical questions in contributions.

Publication of contributions in the journal is realized exclusively without any contributor's claim for author's fee (royalty). Submission of contributions for publication understands the editorial office of the journal as a manifestation of the will of the authors, through which the authors all at once knowingly and voluntarily:

- express their own agreement with publication of submitted contribution in the journal;
- declare that the contribution presents their original, hitherto unpublished work;
- declare their own agreement with specifying their workplace and contact e-mail address in the section "Authors' Contact List".

Accepted can be only texts submitted for publication sent by their authors/co-authors directly and with their written permission for publication; text submissions sent mediated through non-authors or non-co-authors of a submitted text delivered to the editorial office of the journal cannot be accepted for the following review procedure due to the absence of the author's/co-authors' consent.

Article III. Review Procedure

Reviewing the contributions for publication in the journal follows with a mutually anonymous (double-blind) review procedure realized independently and impartially by members of journal's editorial board and in

well-founded cases also by recognized experts working in corresponding areas.

Report on results of the review procedure is made and archived on standardized forms.

Comprehensive information on results of the review procedure, together with guidance on how to proceed with submitted contributions, will contribution's submitters receive through an e-mail answer immediately after receiving the reviewers' written opinions by the journal's editorial office and final judging the results of the review procedure by the editorial board.

Contributions will be with adequate written justification automatically rejected in cases, if:

- ✚ the contributor hasn't provably completed the entire university education, i.e. the academic qualification of the second degree;
- ✚ contribution provably doesn't comply with the minimum standards and standard criteria of scientific ethics, which are imposed and generally respected by the scientific public and scientific community in relation to contributions of the given category (studies, essays, reviews on publications, information or reports), whether in terms of extent, content, methodological assumptions, applied methodology and similarly, or in terms of a proper, complete and scientifically correct indicating all the bibliographic references according to current bibliographic standards (ISO 690).

Article IV. Declaration of Accession to Codes and Principles of Publication Ethics of the Committee on Publication Ethics

The journal fully exercises and observes codes and principles of publication ethics of the Committee on Publication Ethics COPE published on the website of the Committee on Publication Ethics <https://publicationethics.org/>. Listed principles and guidelines of publication ethics are binding for contributors, journal's editorial board, journal's editors and editorial office, contribution reviewers as well as journal's publisher.

Article V. Independence and Impartiality

The journal is an independent and impartial international scientific online journal.

Article VI. Determining Law

The journal and all the related legal facts and legal actions are governed by the law of the Slovak Republic.

Trnava, Slovakia, December 31st, 2013

SOCIETAS ET IVRISPRVDENTIA

SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA

Medzinárodný **International**
internetový vedecký časopis **Scientific Online Journal**
zameraný na právne otázky **for the Study of Legal Issues**
v interdisciplinárnych súvislostiach **in the Interdisciplinary Context**

Vydáva: Issued by:
Právnická fakulta Faculty of Law
Trnavská univerzita v Trnave Trnava University in Trnava
Slovenská republika Slovak Republic

Vychádza štvrťročne Issued Quarterly
2020, ročník VIII. 2020, Volume VIII.

URL časopisu: Journal's URL:
<http://sei.iuridica.truni.sk> <http://sei.iuridica.truni.sk>

Poštová adresa redakcie: Editorial Office Postal Address:
Kollárova 10 Kollárova 10
917 01 Trnava 917 01 Trnava
Slovenská republika Slovak Republic

E-mailová adresa redakcie: Editorial Office E-mail Address:
sei.journal@gmail.com sei.journal@gmail.com

Hlavný redaktor: Editor in Chief:
Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD. Doc. JUDr. Marianna Novotná, PhD.

Výkonný redaktor: Executive Editor:
Ing. Jana Koprlová, PhD. Ing. Jana Koprlová, PhD.

© Právnická fakulta © Faculty of Law
Trnavská univerzita v Trnave Trnava University in Trnava
Slovenská republika Slovak Republic

ISSN 1339-5467